T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İZMİT KENTİNİN DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE YAŞANAN TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE İZMİTLİLER DERNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: AYŞEGÜL KANBAK - 0552360011

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KOCAELİ 2007

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İZMİT KENTİNİN DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE YAŞANAN TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE İZMİTLİLER DERNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: AYŞEGÜL KANBAK - 0552360011

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. YÜCEL DEMİRER

KOCAELİ 2007

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İZMİT KENTİNİN DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE YAŞANAN TOPLUMSAL DEĞİŞİM VE İZMİTLİLER DERNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Ayşegül Kanbak Ay
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih ve No: 04.07.2007/ 2007-18

Yrd. Doç. Dr.	**Yrd. Doç. Dr.**	**Doç. Dr.**
YÜCEL DEMİRER	**GÜVEN BAKIREZER**	**YILMAZ BİNGÖL**

KOCAELİ 2007

ÖNSÖZ

Yüksek lisans bitirme tezi niteliği taşıyan bu araştırma, yaşadığım yer olan İzmit'te, aldığı göçler sonucunda kurulmuş olan İzmitliler Derneği üyeleri üzerinde yapılan gözlem ve araştırmalara dayanmaktadır. Dayanışma eksenli bir hemşehri derneği kuran kurucuların ve derneği yaşatmaya çalışan dernek üyelerinin gerekçeleri ve bu gerekçeleri doğuran toplumsal arka planı anlamak derneğin seçilmesindeki amacımızdır.

Hızlı bir kentleşme süreci yaşanan Türkiye'de, kentleşme konusunda bir çok araştırma yapılmış olup, çoğunlukla kentlerin sosyal ve mekansal yapıları üzerinde durulmuştur. Kentlere göç eden göçmenlerin kurdukları hemşehri dernekleri ve gecekondu bölgeleri incelenmiştir. Bu araştırmada ortaya koymaya çalıştığımız, dayanışmanın sadece kente yeni göç edenler arasında olmadığı kent merkezinde oturanlarında yaşanan göçe karşı dayanışma içine girmeleridir. Bu dayanışma sonucunda ortaya çıkan İzmitliler derneği, kentin toplumsal değişimine ışık tutmak amacıyla incelenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında, bana olan inancını hiçbir zaman kaybetmeyen aileme, özellikle desteği olmaksızın asla çalışmamı bitiremeyeceğim babama, benden bilgi ve birikimlerini eksik etmeyen, her zaman yanımda olan ve güvenen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Yücel Demirer'e, jüri üyelerim Yrd. Doç. Dr. Güven Bakırezer ve Doç. Dr. Yılmaz Bingöl'e, çalışmanın her aşamasında yanımda olan ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen arkadaşlarım Dilay Başer, Fatih Koç, Barış Aksu, Sinem Budun, Özge Satıoğlu, Varol Kışlalıoğlu'na ve alan araştırması sırasında her türlü desteklerini vererek sorularımı içtenlikle cevaplayan İzmitliler Derneği üyelerine teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**
İÇİNDEKİLER ..... **ii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
ŞEKİL VE GRAFİKLER ..... **vi**
TABLOLAR ..... **vii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM **10**
GÖÇ, KENTLEŞME VE HEMŞEHRİLİK **11**
A. GÖÇ KAVRAMI 11
1. Kavramsal Olarak Göç 11
2. Göç Türleri 12
2.1. İrade Esasına Göre Göçler 13
2.2. Yoğunluk Esasına Göre Göçler 14
2.3. Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler 14
2.4. Yerleşme Süresine Göre Göçler 16
3. Göçün Nedenleri 17
3.1. İtici Faktörler 18
3.2. Çekici Faktörler 19
3.3. İletici Faktörler 19
4. Türkiye'nin İç Göç Gerçeği 20
5. İzmit'te Yönelik Göçün Karakteristik Özellikleri 24
B. KENTLEŞME OLGUSU 27
1. Kent Kavramı 27
2. Kentleşme 29
3. Kentlileşme ve Kent Kültürü 33
4. Türkiye'de Kentleşme 39
C. HEMŞEHRİLİK 42
1. Kavram Olarak Hemşehrilik 42
2. Formel Dayanışma Ağları: "İnsanlar Yalnızlık Hissettikleri Zaman Dernek Kurarlar" 45

İKİNCİ BÖLÜM **48**
KOCAELİ İLİ **49**
A. KOCAELİ'NİN YERİ 49
B. KOCAELİ'NİN İDARİ YAPISI VE NÜFUS YAPISI 50
C. KOCAELİ'NİN TARİHİ 51
D. KOCAELİ TARİHİNDE NÜFUS HAREKETLERİ VE SANAYİNİN GELİŞİMİ 56
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **62**
ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULARI **63**
A. ARAŞTIRMA ALANININ VE ARAŞTIRMANIN TANITIMI 63
1. Kocaeli İzmitliler Derneği 63
2. Araştırmanın Konu ve Yöntemi 66
2.1. Araştırmanın Konusu 66
2.2. Araştırmanın Yöntemi 66
3. Araştırma Bulgularının Sunumu ve Yorumu 68
3.1. Demografik Bilgiler 68
3.2. Kentlilik Bilinci ve Kültürü 78
3.3. Memleket 87
3.4. Göç 92
3.5. Kent Algısı 100
3.6. Dernek İlişkileri 109
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **125**
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME **126**
KAYNAKÇA **132**

ÖZET

Türkiye'de 1950'li yıllardan itibaren sanayileşmeye bağlı yaşanan yoğun göç sürecinin, yalnızca yer değiştirme hareketi olarak kalmayıp, göçü veren ve özellikle de alan mekanda toplumsal yapıyı değiştiren bir sürece dönüştüğü görülmektedir.

Kentleşme, uygarlığın gelişiminde en önemli süreçlerden biridir. Bu süreç sadece nüfus birikimi değil aynı zamanda, ekonomik, sosyal ve siyasal dönüşümleri de içeren bir olgudur. Kentleşmenin hızlı yaşandığı ülkelerde, kentlere göç eden bireyler gittikleri yerlerde uyum sorunlarıyla karşılaşmakta ve bu süreci sorunsuz geçirebilmek için formel yada enformel dayanışma ağlarına başvurmaktadırlar.

Bu çalışmada İzmit'te göç sonucunda yaşanan toplumsal değişimin boyutları, bu süreçte oluşan yeni dinamikler ve ilişki ağları incelenmiştir. Bu dönüşüm sırasında kurulan, İzmitliler Derneği üyeleri ile gerçekleştirilen anket uygulaması ve yüzyüze görüşmeler üzerinden, yaşanan toplumsal değişimin boyutları ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkiye'de ilk örneği olan dernek, 1977 yılında İzmit'in büyük oranda göç alması sonucunda, İzmitliler tarafından kurulmuştur. İzmit halkı içinde yaşanan, dayanışmanın devamını sağlamak ve kentin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla kurulan dernek, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bugün ister göçle başka illerden gelsinler ister İzmitli olsunlar, kendini İzmitli sayan herkesin üye olduğu ve İzmit'e sahip çıkmaya çalışan bir dernek konumundadır. Alışıldık hemşehri derneklerinden farklı bir üye yapısına sahip olan dernek üyeleri, kente yönelen göçün sonrasında ortaya çıkan değişimin İzmit'i ve İzmitlileri nasıl etkilediğini anlamamızda etken olmuştur.

ABSTRACT

Urbanization is one of the important processes in the development of any civilization. This process is not only a piling up of population, but also an event that contains winds of change in economical, social and political views. Assimilation problems arise in countries that are rapidly urbanized and in order to avoid these problems, people seek formal and informal webs of cooperation. Since the 1950s, the migration related to the industrialization period in Turkey, is visible not only as a movement of changing locations, but also as a period that changes the social structures of both locations from where people migrate and where people migrate to.

This study investigates the dimensions of the social change due to migration, new dynamics created by this process and the webs of relationships via the case of İzmitliler Derneği (Association of İzmit Residents). One of a kind in Turkey, İzmitliler Derneği was found in 1977, due to the enormous migration to the area in order to find solutions to urban problems. Maintaining its active existence to this day, this association has been converted into an organization that is open to residents and non-residents of İzmit today.

A field research along with surveys and interviews has been conducted in order to display the dimensions of the social change that this city has been effected with. Quite different from the common hometown associations with its membership base, İzmitliler Derneği has been the main actor in helping us understand the effects of heavy migration and the change that comes with it, both on İzmit and the residents of İzmit.

ŞEKİL VE GRAFİKLER

Şekil 1: Kentsel kimlik oluşum şeması (Öner, 1993)..... 37
Grafik 1: Dernek Üyelerinin Cinsiyet Dağılımları..... 68
Grafik 2: Dernek Üyelerinin Yaş Dağılımları 69
Grafik 3: Dernek Üyelerinin Aile Yapısı 69
Grafik 4: Dernek Üyelerinin Medeni Durumu..... 70
Grafik 5: Dernek Üyelerinin Cinsiyete göre Eğitim Durumunun Dağılımı 72
Grafik 6: Dernek Üyelerin Aylık Ortalama Gelir Seviyelerinin Dağılımı..... 75
Grafik 7 : Dernek Üyelerinin Kitap Okuma Sıklığının Dağılımı 86

TABLOLAR

Tablo 1 : 1927-2000 Türkiye Kentsel ve Kırsal Nüfusu..... 23

Tablo 2: İlçeler İtibariyle Nüfus ve Nüfus Yoğunlukları (TUİK 2000) 50

Tablo 3: İlçeler İtibariyle Şehir ve Köy Nüfusları (TUİK 2000) 51

Tablo 4: İlk nüfus sayım sonuçları 56

Tablo 5: İllerin 1975 -2000 Dönemi Net Göç Hızına Göre Sıralanışı (TUİK 2000) 58

Tablo 6: Kocaeli Sanayisinin Durumu (1927 yılı) 59

Tablo 7: Kocaeli İmalat Sanayinde Sektörlerin Türkiye İmalat Sanayi İçerisindeki Payları..... 60

Tablo 8: Kişi başına düşen GSYİH 61

Tablo 9: Dernek Üyelerinin Doğum Yeri Dağılımı 71

Tablo 10: Dernek Üyelerinin Etnik Köken Dağılımları 73

Tablo 11: Dernek Üyelerinin Meslek Dağılımı 74

Tablo12: Dernek Üyelerinin Konutlarının Mülkiyet Durumu 76

Tablo 13: Dernek Üyelerinin Konutlarına Sahip Olma Şekillerine Göre Dağılımı..... 77

Tablo 14: Dernek Üyelerinin Sahip Oldukları Mülk ile Aylık Gelir Dağılımları Arasındaki İlişki 77

Tablo 15: Dernek Üyelerin Gazete Okuma Sıklığının Dağılımı 80

Tablo 16: Dernek Üyelerinin Gazete Okuma Sıklığı ile Okudukları Ulusal gazeteler ile Arasındaki İlişki 80

Tablo 17: Dernek Üyelerinin Gazete Okuma Sıklığı ile Okudukları Yerel Gazeteler Arasındaki İlişki 81

Tablo 18: Dernek Üyelerinin Ulusal ve Yerel Televizyon Seyretme Dağılımı.... 83

Tablo 19: Dernek Üyelerinin Kültürel Etkinliklere Katılımı 84

Tablo 20: Dernek Üyelerinin Kültürel Etkinliklere Katılımı ile Eğitim Durumları Arasındaki İlişki 85

Tablo 21 : Dernek Üyelerinin Memleket Olarak Tanımladıkları Yer 87

Tablo 22: Dernek Üyelerinin Memleket Tanımlamalarına Göre Kent Dağılımı 88

Tablo 23: Dernek Üyelerinin Memleketleri 89

Tablo 24: Dernek Üyelerinin Memleketleri ile Yaşamayı Tercih Ettikleri Yer Arasındaki İlişki 91

Tablo 25 : Dernek Üyelerinin İzmit'e Gelme Nedenlerinin Dağılımı..... 93

Tablo 26 : Dernek Üyelerinin Memleketleri ile İzmit'te Gelme Nedenleri Arasındaki İlişki 94

Tablo 27 : Dernek Üyelerinin İzmit'in Göç Almadan Önceki Durumuna İlişkin Bilgilerinin Dağılımı 95

Tablo 28 : Dernek Üyelerinin Yaşanan Göç Sürecinde İzmit'te Yaşadıkları Değişliklerin Dağılımı 96

Tablo 29 : Dernek Üyelerinin Göç Sürecinden Etkilenme Durumlarının Dağılımı 98

Tablo 30: Dernek Üyelerinin İzmit'in Hangi Dönemini Tercih Ettikleri ile İlgili Dağılımı 99

Tablo 31 : Dernek Üyelerine Göre İzmitli Tanımlamasının Dağılımı 100

Tablo 32 : Dernek Üyelerinin Memleketleri ile İzmitli Tanımlamaları Arasındaki İlişki 101

Tablo 33 : Dernek Üyelerinin Memleket Olarak İzmit'i Görme Konusundaki Dağılımları 102

Tablo 34: Dernek Üyelerinin İzmit'te Yaşamaktan Genel Anlamda Memnuniyet Derecelerinin Dağılımı 103

Tablo 35 : Dernek Üyelerinin İzmit'te Yaşamaktan Memnun Olma Durumları ile Göçten Etkilenme Durumları Arasındaki İlişki 103

Tablo 36 : Dernek üyelerinin İzmit'te Yaşamaktan Memnun Olma Durumları ile İzmit'in Tercih Ettikleri Dönemi Arasındaki İlişkisi 104

Tablo 37: Dernek Üyelerinin Geleceklerinde İzmit'in Çok Önemli Bir Yer Tuttuğu Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı 105

Tablo 38 : Dernek Üyelerinin İzmit'te Kendileri Güvenli Hissetmeleri 106

Tablo 39 : Dernek Üyelerinin İzmit'in Günlük Hayatlarında Önemli Bir Yer Tutma konusundaki görüşlerinin dağılımı 107

Tablo 40 : İzmit'in Saygınlığı 107

Tablo 41 : Dernek Üyelerinin Yaşamak İçin İzmit Tercihi 108

Tablo 42 : Dernek Üyelerinin Araçlarının İzmit Plakalı Olması Konusundaki Tercihlerinin Dağılımı 109

Tablo 43 : Derneğe Üye Oluş Şekillerinin Dağılımı 110

Tablo 44 : Üyelikte Ailenin Yeri 111

Tablo 45: Dernek Üyelerinin Derneğe Üye Oluş Nedenlerinin Dağılımı 112

Tablo 46: Derneğe Üye Oluş Nedenleri ile Üye Oluş Şekillerinin Karşılaştırılması 113

Tablo 47: Derneğin Kuruluş Amaçları 114

Tablo 48 : Dernek Üyelerinin İzmit'te İkamet Etme Sürelerinin Dağılımı 115

Tablo 49 : Dernek Üyelerinin Derneğe Üye Oluş Sürelerinin Dağılımı 116

Tablo 50 : Dernek Üyelerinin İzmit'te İkamet ve Derneğe Üye Oluş Süreleri Arasındaki İlişki 117

Tablo 51 : Dernek Üyelerine Göre İzmit'in Kentsel Sorunları..... 118

Tablo 52 : Dernek Üyelerinin Dernek Faaliyetlerine Katılım Sıklığının Dağılımı 119

Tablo 53: Dernek Üyelerinin Özel Faaliyetlere Katılım Sıklığının Dağılımı ... 119

Tablo 54: Dernek Üyelerinin Din Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı 120

Tablo 55: Dernek Üyelerinin Din Konusundaki Görüşleri ile Dua Etme Sıklıkları Arasındaki İlişki 120

Tablo 56 : Dernek Üyelerinin Din Konusundaki Görüşleri ile Dini Toplantılara Katılma Sıklıkları Arasındaki İlişki 121

Tablo 57: Dernek Üyelerinin Siyasi Tercihlerinin Dağılımı 122

Tablo 58 : Dernek Üyelerinin Son Genel Seçimlerde Oy Verdikleri Partilerin Dağılımı..... 123

Tablo 59: Siyasi Parti Üyeliği Olanların Dağılımı 124

Tablo 60 : Dernek üyelerinin Üye Oldukları Siyasi Partiler 124

GİRİŞ

İnsanlık tarihi, insanoğlunun yaşam biçiminde köklü değişiklikler yaratan iki önemli gelişmeye tanık olmuştur. Bunlardan birincisi tarım devrimi olup, insanların yerleşme düzeninde ilk köklü değişimin nedeni olarak ortaya çıkmıştır. İkincisi ve en az birincisi kadar kritik olanı ise modern kentlerin ortaya çıkmasına neden olan ve kent kavramını geri dönülemez bir biçimde toplumsal yaşamın parçası yapan sanayi devrimidir. O dönemden günümüze kadar değişip, dönüşerek varlığını sürdüren kentler, bir yandan ekonomik ilişkiler tarafından belirlenip şekillenirken, diğer yandan çeşitli toplumsal kompartımanların mozaiği görünümündedirler.

Soyutlama düzeyinde bahsettiğimiz kategoriler insanların köy veya kent dediğimiz ortamlarda yaşadıklarını ima etmesine rağmen, bu iki yaşam ortamını her zaman birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün olamamaktadır. Bu bağlamda kent, akademik literatürde "tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış bir mekân"[1] olarak tanımlanırken, köy ya da kır ise, "yönetim durumu toplumsal ve ekonomik özellikleri ya da nüfus yoğunluğu yönünden kentten ayırt edilen, genellikle tarımsal uğraşıda bulunmak gibi işlevlerle ayrımlaşan ve belirlenen, konutları ve öteki yapıları bu yaşamı yansıtan yerleşme birimi" olarak tarif edilmektedir.[2]

Türkiye, diğer uluslararası örneklerde gözlendiği gibi 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomiden, sosyal ve kültürel alana kadar pek çok alanda hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim beraberinde birçok sorunu da ortaya çıkarırken, kent mekânları sözkonusu değişimin en yüksek düzeyde görünür olduğu ve yaşandığı alanlar olmuştur. Savaş sonrasında, sanayileşme ile birlikte kentlerde iş imkânlarının artması, kırsal alanlardan kentlere doğru büyük ölçekli göçlerin yaşanmasına, dolayısıyla kent nüfuslarının artmasına neden olmuştur.

---

[1] Rana A.Aslanoğlu, *Kent,Kimlik ve Küreselleşme*, Asa Kitabevi, Bursa, 2.Baskı, 2000, s.13.
[2] Ruşen Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*,,İmge Yayınevi, Ankara, 1998, s. 93.

Kentleşme Süreci ve Türkiye'de İç Göç

Toplumsal yapıdaki değişimi tetikleyen ve aynı zamanda göstergesi olan olgu kitlesel göç hareketleridir. Göç, ilk bakışta, basit bir coğrafi mekan değiştirme süreci olarak görülmesine rağmen, neden ve sonuçlarıyla birlikte incelendiğinde bireylerin yaşamında olduğu kadar toplumların evrimi ve yapısı üzerinde de büyük değişiklikler yarattığı bir gerçektir. Göç genel anlamda, "insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına genellikle sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi nedenlerle geçişi olarak tanımlanmaktadır."[3] Kitlesel bir hareketliliği tanımlayan göçün yönü kırdan kentte olabileceği gibi kentten kıra da olabilmektedir. Türkiye açısından ele alındığında, göçün yönü ağırlıklı bir şekilde 1950'li yıllarından itibaren giderek artan oranlarda kırdan kentte doğru olmuştur.

Türkiye'de yaşanan iç göçün nedenlerinden en önemlisi, sanayileşmeye paralel olarak ortaya çıkan, kırsal alandaki yapısal değişimlerdir. Kent sosyologları Türkiye'de kırdan kente göçe neden olan temel faktörün kırsal yapıda meydana gelen dönüşüm olduğunu belirtmişlerdir. Bu yazarlara göre, adı geçen dönüşümde, nüfus artışının hızı ve tarımsal kesimde hızlı bir modernleşmeye gidilmesi şeklinde iki önemli bağımsız değişken vardır. Bu değişkenler, birbirini etkileyerek kırsal alandaki dengenin bozulmasına neden olup, yapısal bir değişimi meydana getirmişlerdir. Ancak, sadece kırsal yapıda görülen değişimler ülkemize yaşanan göçü açıklama konusunda yeterli kalmamaktadır. Bu boyutun yanı sıra, teknolojik gelişmelerin ulaşım ve iletişim alanına büyük yenilikler getirmesi insanların hareket edebilme imkanlarını ve kentle kurulan ilişkiyi kolaylaştırmış ve kırdan kente göçün artmasında etkili olmuştur.

Her ne kadar birkaç sosyolog göçün bu kadar yoğun olarak yaşanma nedenini sanayileşme ve nüfus artışını göstermiş olsa da, burada sanayileşme ile kastedilen tarım kesiminin çözülmesi sonucunu da içeren topyekün bir teknolojik dönüşüm olmayıp kentlerin büyümesi olgusuna işaret etmektedir. Dolayısıyla burada farklı bir dinamiğin varlığına işaret etmek zorunlu görünmektedir. Sanayileşmiş toplumlarda kentleşme sanayileşme ile birlikte yürürken, gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme

[3] İnan Özer, *Kentleşme,Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa, Ekin Kitapevi, 2004, s.11.

kentleşmeyi takip etmektedir. Sanayileşme sürecine sonradan katılan ülkeler arasında olan Türkiye'de de, sanayileşmenin kentleşme hızından yavaş olması birçok büyük kentimizin, sanayileşmenin doğurduğu kitlesel göç dalgalarına hazırlıksız yakalanmalarına ve bunun sonucu olarak da çarpık ve sağlıksız bir kentleşmeyle karşılaşmalarına sebep olmuştur.

Göçün yoğun ve kontrolsüz yaşanması ve kentlerin altyapısının göçe hazır olmaması nedeniyle, kentlerde biriken nüfusun büyük bir çoğunluğu başta işsizlik olmak üzere konut, ulaşım, sağlık, eğitim ve benzeri sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Göçmenlerin, kentte kendi hayat alanlarını oluşturmak amacıyla inşa ettikleri gecekondular, arzu edilmeyen türde, popüler söylemle, çarpık bir kentleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Sonrasında görüldüğü gibi, gecekondular, yapanların umduğu gibi geçici bir yerleşim basamağı olmayıp kalıcılaşmış ve kentin sosyal yapısının önemli bir parçası olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Kentleşme ve Değişim

Toplumlar hiçbir zaman durağan değildirler, sürekli olarak her boyutuyla değişirler. Değişirken toplumun hangi özellikleri değişirse, diğer özellikleri ile zincirleme reaksiyona girerek diğer yönlerini de değiştirirler. Bir başka deyişle, toplum hem bir bütündür hem de bu bütün sürekli değişmektedir, değişirken de kendisini yeniden düzenlemekte yeniden bir bütün haline gelmektedir.[4] Türkiye'nin yaşadığı ve halen sürmekte olan kentleşme deneyiminin en temel özelliği de sürekli bir değişimi içinde barındırmasıdır. Bu süreçte ülke bir yandan yapısal dönüşümleri tamamlamaya çalışırken, aynı zamanda bu dönüşümlerin meydana getirdiği kapsamlı uyum sorunlarıyla da karşı karşıya kalmıştır.

Türkiye'nin kentleşme sürecini ve bu sürecin özgün örneklerinden olan İzmit örneğini incelemeden önce çalışmamızın temelini oluşturan kentleşme kavramı üzerinde durulması gerekmektedir. Literatürde "kentleşme" iki anlamda kullanılmaktadır. Dar ya da demografik anlamıyla kentleşme, kent sayısının ve kentte yaşayan nüfus sayısının artışı üzerinden tanımlanırken, geniş anlamda kentleşme toplum yapısında artan oranda örgütleşme, işbölümü ve uzmanlaşma

[4] Mübeccel Kıray, *Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme*, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1999, s.313.

yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci olarak ifade edilmektedir.[5] Bu haliyle kentleşme tüm ülke çapındaki değişmeleri, nüfus ve kaynak akımlarını, ekonomik ve sosyal açıdan ortaya çıkan ciddi dönüşümleri içerir ve yansıtır.[6] Kentleşmenin farklı dönemlerde farklı sebepleri olmasına rağmen, sanayileşme kentleşmeyi ortaya çıkaran ve hızlandıran temel sebep olarak kabul edilmektedir.

Toplumsal değişmeyi belirleyen birçok etken olmasına rağmen en temel faktör, üretim araçlarının ve buna bağlı olarak da üretim biçimlerinin değişmesidir. Günümüzde, üretim biçimlerinin kentleşme üzerinde, kentleşmenin de üretim biçimleri üzerinde belirleyici bir etkisi olmuştur. Bu bakımdan, kentleşme tanımında üretim şeklinin önemli bir yeri olduğunu ifade etmek mümkündür. Sanayi devrimi ve bununla beraber hızlanan kentleşme olgusu toplumsal değişmenin en hızlı yaşandığı dönem ve mecraların başında gelmiştir.[7] Kentleşme bir yandan kent nüfusunun artışını anlatırken, öte yandan kent kültürü olarak nitelendirebileceğimiz davranış ve tutumların benimsenmesi ve yaygınlaşması olarak da görülmektedir. Bu süreç kent formunu değiştirdiği gibi, bu form içinde yer alan ve formu belirleyen kentli toplumu da değiştirir. Kentleşme ile birlikte toplumsal yapıyı oluşturan bütün öğeler değişmektedir. İnsanların yaşam alanlarının değişmesi, yaşam biçimlerini de değiştirmektedir. Yaşam biçimlerinin değişmesi, aile yapısının, kültürel değerlerin, siyasi davranış biçiminin değişmesi demektir. Dolayısıyla kentleşme sadece bir nüfus birikim süreci değil aynı zamanda kentlerde yaşayan insanlarda kentlere özgü davranış değişikliğinin de meydana gelmesidir.[8]

Bir ülke nüfusunun kent veya köylerde yoğunluk kazanması, o ülke sosyo-ekonomik durumunu yansıtan bir gösterge niteliğindedir. Sanayileşmiş ülkelerde nüfus, kentlerde yoğunlaşmıştır, en azından bu ülkelerde büyük kentlerin kaçınılmaz varlığından söz etmek mümkündür. Ekonomisi tarıma dayalı ülkelerde ise nüfusun önemli bir bölümü kırsal alanda yaşamını sürdürmektedir. Sosyal yapı bakımından kent ve köy toplumu arasında büyük fark bulunmaktadır. Kentlere, göçle gelen

[5] Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara, 9.Baskı, 2006, s.23-24.
[6] Kemal Görmez, *Kent ve Siyaset*, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997, s.11.
[7] Rüstem Erkan, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim Adamı Yayınları, Ankara, 2.baskı, 2004, s.244-245.
[8] a.g.e., s.245.

insanlarda geleneksel kültür ile buna dayalı davranışlar önemli ölçülerde değişime uğramaktadır. Kentsel yaşam göçmenlere yeni bir dünya görüşü sağlamakta olup, kent kimliği edinme süreçleri başladığında farklı kültürel yapılar ortaya çıkmaktadır.

Sosyolojik anlamıyla kültür, insan toplumunda biyolojik olarak değil, toplumsal araçlarla aktarılıp iletilen kavram, kurum ve davranış kalıplarını anlatır.[9] İnsanlık tarihinin uzun bir döneminde kültürel değişme yavaş seyretmiştir. Kültürel değişme, sanayi, teknolojik gelişme ve kentleşme ile birlikte hızlanmıştır. Bütün toplumlarda kentleşme ile birlikte geleneksel kültür ile kent kültürü karşı karşıya gelmiştir. Egemen olan kent kültürü, geleneksel kültürü kendi lehine çözme yolunda aşama kaydetmesine rağmen, geleneksel kültür tam olarak ortadan kalkmamış olup farklı biçimlerde varlığını sürdürmektedir. Kentlerin kültürel yapısındaki belirgin özellik "çok kültürlü" olmasıdır. Çünkü kentler, kırsal alanda olduğu gibi, birbirine benzeyen insanların oluşturduğu bir toplum değil tam aksine farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir toplumdur. Bu farklı kültürler kent kimliğinin oluşmasına ya da yeniden şekillenmesine yardımcı olan unsurlardır. Kent kimliği uzun bir zaman dilimi içinde şekillenir ve kentin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi, toplu olarak kente kimlik kazandırır. Sanayileşme ile birlikte kırsal alandan kentlere doğru yaşanan göçlerle kentlere yerleşen yeni kent sakinleri, beraberlerinde kendi kültürel yapılarını da getirmişler ve geldikleri kentin sosyo-kültürel yapısının da değişmesine neden olmuşlardır.

Araştırma alanı olarak seçtiğimiz İzmit kenti, yukarda verilen çerçeve ile uyum halinde, aldığı göçlerle birlikte farklı kültürlerin yerleştiği ve göçlerin kent kimliğini yeniden oluşturduğu yerleşim yerlerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'de kırdan kente yaşanan göçlerin en yoğun olanı İstanbul ve yakın çevresinde yönelirken, Kocaeli de bu hareketten en fazla etkilenen kentlerden birisi olmuştur. Kocaeli'de sanayileşmenin özellikle Gebze ve İzmit'te yaşanması bu kente olan ilgiyi artırmıştır. Sanayileşmenin öncelikle İzmit'te oluşması ve toplumsal yapıyı değiştirmesi bu çalışmada alan olarak İzmit'in seçilmesinin başlıca nedenlerinden biridir.

[9] Gordon Marshall, Sosyoloji Sözlüğü, Çev: Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999, s.442.

Formel ve Enformel Dayanışma Ağları

Türkiye'deki göç süreciyle ilgili araştırmalar, göç eden grupların, özellikle kentsel yaşam deneyimine sahip olmayan grupların, kendi kültürel birikimlerini ve ilişki ağlarını kentlere taşıdıklarını göstermektedir.[10] Kentleşmenin hızlı yaşandığı ülkelerde, kentlere göç eden bireyler gittikleri yerlerde uyum sorunlarıyla karşılaşmakta ve bu süreci sorunsuz yada daha az sorunlu atlatabilmek için formel yada enformel dayanışma ağlarına başvurmaktadırlar.

Kırsalın yüz yüze ve yalın havasından çıkıp, kentin resmi ve karmaşık havasına giren yeni kent sakinleri bir yandan kentsel kültüre adapte olmaya çalışırlarken, diğer taraftan da ait oldukları kültürü, kent şartları içinde sürdürmeye çalışmaktadırlar. Ferdinand Toennies'in saptamasına göre, geldikleri yerlerde, cemaat ilişkisine sahip olan yeni kentliler, göç ettikleri yerlerde ilk aşamada aynı türden ilişkileri aramaktadırlar.[11] Geleneksel ortamdaki yaşam birimi ırk, etnik menşe ve kültür bakımından farklılaşmamış fertlerden meydana gelmektedir ve göç ederek kırı terk eden yeni kentliler, geldikleri yerde sürdürdükleri akrabalık, komşuluk ilişkisi ve dayanışmayı bulabilecekleri ortamlara yönelmektedirler. Göç gibi radikal bir kararın ve onu izleyen uyum sürecinin doğurduğu mekanizmalardan biri de en genel anlamıyla cemaat toplulukları ile aynı özellikleri gösteren hemşehri birlikleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Hemşehrilik ilişkisi, aynı coğrafi yere ait olmaktan doğan karşılıklı güven olup, kendi aralarında yardımlaşma ve dayanışma sağlayan enformel ağlardan oluşmaktadır. Kente yeni gelen göçmenler konut, iş ve sosyal güvenlik gibi hayati ihtiyaçlarını karşılamakta ortaya çıkan sorunlarda akraba ve hemşehrilerinin kurdukları enformel ilişki ağlarına veya dernek çatısı altında biçimlenen örgütlere başvurmaktadırlar. Bu yeni ilişki ağları kente göç eden bazı gruplar için dayanışmacı yönüyle sorunları çözücü bir ortam sağlamaktadır.[12] Hemşehri derneklerinin kurulmasındaki amaç genellikle gelinen yerin geleneksel ve kültürel özelliklerini

[10] Sema Erder, *Kentsel Gerilim*, Ankara, Um:ag Vakfı Yayınları, 2. Baskı, 2002, s.43.
[11] Ercan Tatlıdil, *Kentleşme ve Gecekondu*, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1989, s.5-6.
[12] Erder, a.g.e., s.43.

yaşatmak, tanıtmak ve böylece hemşehriler arasında birlikteliği sağlamaktır. Bu dernekler ayrıca göçmenlere geldikleri yeni kentlerde göç öncesi ilişkilerini de sürdürebilme imkânı sağlamaktadır.

Hemşehri dernekleri, öte yandan, kalkınma ve göç arasındaki ilişkinin gelişimini yansıtmaktadır. Bu dernekler sadece bir örgütlenme biçimi olarak ortaya çıkmamakta, kentsel ilişkiler bütününün içinde de yer alarak sosyal değişimi daha kolay sağlamanın yollarını aramaktadır. Dernekler bir yandan kentsel yaşama etkin olarak katılmayı ve bazı alanlarda söz sahibi olmayı, diğer yandan da edinilmiş değerleri korumayı ve sürdürmeyi amaçlamaktadır. Bu durum bir bakıma yeni kentlinin sosyalleşme sürecinin temel dinamiklerini yansıtmaktadır. Dernekler bir yandan üyelerinin kentsel değerler ile davranış kalıplarını tanımalarına yardımcı olurken, öte yandan kurdukları elek mekanizmaları ile seçmeci bir kentlilik tanımı yaratmada da etkili olmaktadırlar. Hemşehri eksenli ilişki ağları ve kurumlar eski ve yeni değerler arasında uyum sağlayıcı bir işleve de sahiptirler. Bünyelerinde bir yandan eski yapıya ait bir takım öğeler içeren, diğer taraftan yeni yapılanmaya ait bir takım özellikler barındıran hemşehri dernekleri hem geleneksel toplum yapısının izlerini taşımakta ve hem de değişim ve gelişmenin yönü konusunda etkili olmaktadırlar.[13]

İzmit Özeli ve Tez Planı

İzmit, 1960'ların sonu ve 1970'lerde yaşadığı yoğun sanayileşme sonucunda büyük göçler almıştır. Tarihi süreç içerisinde kent olma özelliğini sürekli korumuş olan İzmit Türkiye'nin yaşadığı kentleşme sürecinin tipik örneklerinden biridir. Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan yolların kavşak noktasında bulunan kent, ilkçağlardan itibaren insanların yerleşmek için uygun bulduğu önemli alanlardan biri olmuştur. 1936 yılında SEKA Kâğıt Fabrikası'nın kurulması ile sanayileşme ile tanışan İzmit, 1960 sonlarından itibaren fabrikaların ardı ardına kurulmasıyla birlikte yoğun bir biçimde göç almaya başlamıştır. 1950'lerden önce küçük bir sahil kenti kimliği olan İzmit, yaşanan değişimlerle birlikte yavaş yavaş sanayi kenti kimliğine bürünmüştür. İstanbul'dan sonra gelen ikinci büyük sanayi metropolü olup, bu

[13] Hüseyin Bal, *Kent Sosyolojisi*, Ankara, Turhan Kitabevi, 1999, s.134.

özelliğini son 20 yıldır korumakta olan kent, bugün Türkiye'nin ilk büyük 500 sanayi kuruluşundan 75'ine (% 15) ve ilk 100 büyük sanayi kuruluşundan da 18'ine ev sahipliği yapmaktadır.[14] Yaşanan bu yoğun ve hızlı sanayileşmeye koşut olarak bugün kentte 200'den fazla hemşehri derneği faaliyet göstermektedir.

Tez çalışmamızın konusu, bu derneklerin en dikkat çekici olanlarından olan "Kocaeli İzmitliler Derneği"dir. 32 kurucu üye tarafından 13 Şubat 1977 yılında kurulan bu dernek, bir hemşehri derneğinin bütün karakteristiklerine sahip olmasına rağmen diğer hemşehri derneklerinden önemli farklılıklara sahiptir. Bu farklılık başta göçmen kişilerin değil de kente ait kişilerin kurduğu dernek olmasından kaynaklanması yanı sıra, üye profilinin niteliği ve sosyal alanda işgal ettiği konumdan da kaynaklanmaktadır. İzmitliler Derneği, diğer hemşehri dernekleri gibi yalnızca kente yeni gelenlerin sosyalleşmesine yardımcı olmakla kalmamış, İzmitlilerin göç karşısında kendi kimlik ve değerlerini tarif etme ve korumasında da işlevli olmuştur. Aile, akrabalık, komşuluk ve hemşehrilik bağı olanların bir araya geldiği tipik bir hemşehri derneği olmak yerine, İzmitli olmanın belli bir tanım aralığı içinde tanımlandığı, bu değerleri yaymanın bir misyon olarak hedeflendiği bir çerçeve olarak kurgulanmıştır.

Derneğin kuruluş yılındaki tutanaklarında kuruluş amacı "İzmitliler arasında dayanışma, sevgi, saygı ve birlik sağlamak, İzmit'e özgü gelenekleri yaşatmak, geliştirmek, İzmit'in sorunlarının halli için çalışmak"[15] olarak belirtilmiştir. Kendini İzmitli sayan herkesin bu derneğe üye olmaya davet edildiği ve gençlerden de üye alana bu yapının varlığını sürdürmesi İzmit'in kent kimliği arayışının sürdüğünün bir göstergesidir.

Adı geçen derneğin araştırma konusu olarak seçilmesindeki amaç bir yandan İzmit'in toplumsal dönüşüm sürecine ışık tutmak, öte yandan 1977 Türkiye'sinde kendi memleketlerinde dayanışma eksenli bir hemşeri derneği kuran kurucuların ve derneği yaşatmaya devam eden üyelerin gerekçelerini ve bu gerekçeleri doğuran toplumsal arka planı anlamaktır. Alışıldık hemşehri derneklerinden farklı üye

[14] http://www.kocaeli.gov.tr. (25.01.2007).
[15] İzmitliler Derneği Tüzüğü'nden alınmıştır.

yapısına sahip olan İzmitliler derneğinin kurulduğu dönemde kente yönelen göçün ve sonrasında ortaya çıkan toplumsal değişimin İzmit'i ve İzmitlileri nasıl etkilediğinin ve bugünkü dinamiklerin araştırılması tezin temel varoluş gerekçesidir.

Alan araştırmamızda, derneğin 572 üyesi arasından sistematik örneklem tekniği ile seçilen 152 üyesi ile anket yapılmış ve dernek üyelerinden 5 kişi ile mülakat yapılmıştır. Çalışmanın temelini oluşturan bu alan araştırmasında dernek üyelerinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel profilleri ile çeşitli konulardaki genel eğilimleri araştırılmıştır. Bu alan araştırmasında, sahil kasabasından sanayi merkezine evrilme sürecinde İzmit'in sosyal dokusundaki değişmenin boyutları, bu süreçte oluşan yeni dinamikler ve ilişki ağları, kurulan ortak yaşam alanları ve bunların sözkonusu alanda yaşayanlara etkileri incelenmiştir. Öte yandan araştırmamızın problemi göçün yaşandığı kentsel ortamda oluşan yeni tabakalaşma sisteminin dinamiklerini anlama yolunda bir ilk adım olma niteliği de taşımaktadır.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, araştırmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan kavramlar hakkında bilgi verilmektedir. Burada göç, kentleşme, göçün değiştirdiği kent kültürü, toplumsal değişim ve enformel ilişki ağları gibi çerçeveler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde araştırma konusunun mekanı olan İzmit kentinin sosyal, ekonomik ve tarihsel bir haritası çıkarılırken, üçüncü bölümde derneğin tanıtımı ve alan araştırmasından elde edilen bulguların yorumlanması yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise sonuç ve değerlendirmeye yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ, KENTLEŞME VE HEMŞEHRİLİK

A. GÖÇ KAVRAMI

1. Kavramsal Olarak Göç

İnsanlık tarihiyle özdeş bir olgu olan göç, demografik, ekonomik, siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik içeriklere sahip olması nedeniyle çok yönlüdür. Genellikle bir yerde yaşayanların, yaşam yerlerini, uzun süreler için başka yerlerde yaşamak üzere değiştirmeleri ve yeni yaşam yerlerine entegre olmaları süreci olarak tanımlanmaktadır. Göç, yerleşme sisteminin değişen koşullara uyumunu sağlayan toplumsal bir süreçtir. Bir toplumun siyasal ve ekonomik dış ilişkilerindeki değişmeler, yine bu toplumun ekonomik gelişmesi sırasında eşitsiz büyüme yasasının çalışmasının ortaya çıkardığı eşitsizlikler vb. nedenlerle yerleşme yapısı yeni koşullara uyum sağlamak zorundadır. Göç bu uyumun toplumsal mekanizmasıdır. Bu nedenle yerleşme yapısı ve göç birbiriyle yakından ilişkili olup, bu ilişki arasında karşılıklı etkileşim bulunmaktadır.[16]

Göçle ilgili literatürün gelişkinliğine rağmen, göçün tanımı konusunda bir görüş birliği oluşmamıştır.ve araştırmacıların göçün farklı boyutlarına ağırlık vererek oluşturdukları tanımlar mevcuttur. Karpat'a göre göç; asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere harekettir.[17] Lee göçü; genel olarak kalıcı ya da yarı kalıcı yer değiştirmeler olarak tanımlamaktadır.[18] Akkayan'a göre ise göç; kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, bir iskan ünitesinden (köy, kasaba, kent gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi bir yer değiştirme kararıdır.[19] Üner göç ile ilgili daha dar bir tanımlama yaparak kent, köy gibi yerleşme biriminden diğerine yerleşmek için yapılan nüfus

[16] İlhan Tekeli, *Değişen Mekan*, Der. Ayda Eraydın, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2006, s.69.
[17] Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) : Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayını, 2003, s.3, aktaran, Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004, s.11.
[18] Everett S. Lee, *A Theory Of Migration*, Cheltenham, Edward Elgard Publishing, s.14-24, aktaran, Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004, s.11
[19] Taylan Akkayan, *Göç ve Değişme*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s.18.

hareketleri olduğunu belirtmektedir.[20] Gönüllü de göçün her şeyden önce, fiziksel bir hareketlilikten çok toplumsal yanına dikkat çekmektedir.[21] Özer ise göçle ilgili daha değişik bir tanımlama yaparak göçü, coğrafi mekan değiştirme sürecinin sosyal ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketi olarak ifade etmektedir.[22] Einsenstadt ve Jackson göçün sosyal boyutunu dikkate almışlar ve coğrafik yer değiştirmenin yanında, göçün bir toplumdan başka bir topluma yapıldığına işaret etmişlerdir. Bu tanımlamadan, ilk başta ülkelerarası yapılan göç anlaşılıyorsa da, yer değiştirme, aynı ülke içerisinde bile, yerleşim yerleri arasındaki kültürel farklılıklar nedeniyle aslında alışılmış bir ortamdan yabancı bir ortama şeklinde olmaktadır. Ülkemizde, 1950'li yıllarda başlayıp ve günümüze kadar uzanan kırdan kentte göç akımı bu tanımlamanın en iyi örneğidir. Hem iç göçler hem de dış göçler incelendiğinde, göç sonucunda yer değiştiren toplulukların yerleştikleri yeni yerlerde önemli oranlarda değiştirme yarattıkları kabul edilmektedir.

Göçle ilgili yapılan tüm tanımlamalarda, ortak noktanın "yer değiştirme" olduğu görülmektedir. Bu yer değiştirme aynı mahalle içinde kısa mesafeli olabileceği gibi, ülkeler arasında uzun mesafeli de olabilmektedir. Bunlara göre, dinamik bir süreç olan göçü tanımlayacak olursak; göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş yada sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.[23]

2. Göç Türleri

Göç geçmişten günümüze kadar bütün toplumları etkileyen bir olgu olmuş ve çeşitli nedenlere bağlı olarak değişik şekillerde incelemiştir. Göçler belli bir gruplama yapılarak açıklanmak istenirse, birçok faktör devreye girmektedir. Göçe

[20] Sunday Üner, *Nüfusbilim Sözlüğü*, Ankara, H.Ü Yayınları, 1972, s.77, Aktaran, Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojis*i, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004, s.11.
[21] Müzeyyen Gönüllü, Dış Göç, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı:1, 1996, s.102, Aktaran, Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojis*i, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004, s.12.
[22] İnan, a.g.e., s.11.
[23] Yalçın, a.g.e., s.12-13.

neden olan faktörlerin çokluğu, göç olaylarını belli bir ölçüt etrafında toplamayı imkansız hale getirmekte olup, göçün bazı ölçütlere incelenmesine neden olmaktadır.

2.1. İrade Esasına Göre Göçler

Fichter tarafından yapılan bu tanımlama, "gönüllü göçler" ve "zorunlu göçler" gibi iki sana kategori içermektedir. Bu sınıflama göç olaylarının nedenleri ne olursa olsun kapsayan bir sınıflamadır. Gönüllü göç, insanların kendi istekleri ve beklentileri doğrultusunda, bir kentten diğerine ya da bölgeye olan yer değiştirmelerdir. Gönüllü göçün özelliği bireyin isteğine bağlı olmasıyla beraber bu isteği yaratan, genellikle göç edilen yerdeki ekonomik ve sosyal koşulların zorlamasıdır. Türkiye'de 1950'lerden sonra tarımda makine kullanımın artması sonucunda hızlanan ve kırdan-kente yönelen göçler bu kapsamda değerlendirebilir.

Zorunlu göç ise, bireylerin istekleri dışında çeşitli kuvvetlerin etkisi ve zorlaması sonucunda gerçekleşmektedir. Zorunlu göç, bireyin iradesi dışında gerçekleştiği için gönüllü göçten temelde ayrılmaktadır.[24] Zorunlu göçler de, göçe tabi tutulan topluluk az çok kontrolü elinde tutabilir yada tamamen bu kontrolü kaybetmiş olarak baskıyla göç edebilir. Kontrolü elinde tutarak yapılan göçlerde, göçmenler gittikleri yerde yaşam tarzları fazla değişmezken, kontrolü tamamen elinden alınmış olarak yapılan göçlerde, göçmenler gittikleri yerlerde yaşam stilleri tamamen değişmek zorunda kalmaktadırlar.[25]

Petersen, zorunlu-gönüllü göç ayrımında, kullanışlı bir orta kategori üretmiştir. Zorlayıcı göç olarak adlandırılan bu göç türünde göçmenlerin yerleşim yerlerini terk edip terk etmeme kararı vermek için hala karar verme yeteneklerinin bulunduğu koşullar ile bu güce sahip olmadıkları koşullarda yapılan zorunlu göçü birbirinden ayırmıştır. Zorlayıcı göçte çok az da olsa bireyin karar verme yetisinin altını çizen Petersen'e göre zorunlu göçte hiçbir şekilde bireyin iradesinin etkisi olmamaktadır.[26]

---

[24] Erkan, a.g.e., s.135.
[25] Yalçın, a.g.e., s.14
[26] Thomas Faist, *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Çev: Azat Zana Gündoğan, Can Nacar, Ankara, Bağlam Yayınları, 2003, s.49'dan aktaran Mim Sertaç Tümtaş, *Türkiye'de İç Göçün*

2.2. Yoğunluk Esasına Göre Göçler

Göç hareketinin gerçekleşme sürecini de kapsayan göç eyleminin oluş biçimi bakımından göç türleri, genellikle üç grupta incelenmektedir. Bunlar bireysel göç, kitlesel göç ve zincirleme göçtür. Bireysel göçlerde**,** göçmenlerin, bireysel durumları etken olmaktadır ve göçmenler göç etme kararını kendileri vermektedir. Dolayısıyla burada söz konusu olan, bireysel arayışlardan kaynaklanan göçlerdir. Bireysel göçte belirleyici faktör, bireylerin kendi iç yapılarında ortaya çıkmakta ve göç kararı vermeleri ile sonuçlanmaktadır. Bireysel göçler çoğu zaman ekonomik nedenlerle gerçekleşmektedir. Göçmenler daha iyi bir yaşam ve ekonomik durum için gelişmiş bölgelere göç etmektedir.

Kitlesel Göçler, serbest göçlerin sonucudur. Gerçekten de kitlesel göçlerin öncesinde hemen her koşulda öncü grupların hedeflenen yere göç etmeleri söz konusudur. Az sayıda öncü bireyin başka bir yere göçerek ülkeleriyle bir çeşit bağ kurmaları sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısı hızla artar ve kısa sürede çekici etkenler nedeniyle göç kitlesel bir görünüme bürünmektedir. Türkiye'den Avrupa ülkelerine ve köyden kentte göç, kısa süreli kitlesel göç görünümü kazanmıştır. [27]

Zincirleme göç, daha önce göç etmiş tanıdık ve akrabalarla kurulan bağ üzerinden göçün gerçekleştirilmesidir. Bu göç biçiminde, göç kararı bireysel olarak verilmez, üyesi bulunulan hane halkı, akraba grubuna bağlı olarak ve onlar dikkate alınarak göç kararı verilmektedir. Ülkemizde çok sık görülen bu türde göçmenler, kentte tanıdıklarının yanına ve onlarla bağlantılı olarak gelmektedir. Büyük çoğunluk için göç aile, akraba ve hemşehrilerle dolu tanıdık çevreye yapılan harekettir**.**[28]

2.3. Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler

Doğum, ölüm ve göç olarak bilinen üç ana nüfus hareketi arasında çalışılması en zor olan göçlerdir. Ülke sınırları esasına göre göçler ise, "iç" ve "dış " göç olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır ve zorluğun daha çok iç göçlerle alakalı olduğu

---

Kentsel Gerilime Etkisi: Mersin Örneği, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.9.

[27] Yalçın, a.g.e., s.15-17.

[28] Selahattin Erhan, Göç ve Kimlik, Toplum ve Göç, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi,* DİE ve Sosyoloji Derneği, Ankara, 1997, s.234.

rahatlıkla söylenebilir. Sözü edilen zorluk iç göçün ölçülmesi olup, ölçülmesini zorlaştıran noktada onu tanımlamaktır.[29]

İç göç, bir ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi bir yerden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır. İç göçler, akım yönleri bakımından değerlendirildiğinde, kırdan kıra, kırdan kente, kentten kente ve kentten kıra yapılan göçler olmak üzere dörtlü bir sınıflamaya tabi tutulmaktadır.[30] Endüstri gelişmesi yüksek düzeye ulaşmış ülkelerde nüfusun büyük oranı sık sık yer değiştirmektedir. Yer değiştirmeler aileler, özellikle küçük çocuklar ve yaşlı kimseler için çoklukla baskı nedeni olmakta, çoğu zaman yeni bir çevreye uymakta ve yeni dostlar edinmekte zorluk çekmektedirler. İç göçler bazı sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzluğu, şehir kültürüne yabancılık ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır. [31]

Akım yönü bakımından en fazla görülen kırdan kentte göç hareketleri, kırsal alanlarda genellikle tarımsal faaliyetlerle uğraşan insanların ekonomisi tarım dışı faaliyetlere dayanan kent alanlarına göçü olarak tanımlanmaktadır. Toprak yetersizliği, gelir düşüklüğü, geçim sıkıntısı, gelenek, töre ve sosyal kültürel etkenler gibi etkenler kırsal alandaki nüfusu harekete geçirmektedir. Buna karşılık, kentsel alanda işgücü gereksinimi, gelir olanaklarının kıra göre yüksekliği, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerinin kıra oranla görece iyiliği, renkli, özerk ve özgür bir yaşam gibi etkenlerde kentsel yerleşim alanlarının, kır nüfusunu çeken etkenlerdir.[32] Bu göç hareketinde, kentsel yapının kırsal yapıdan derin farklılığı nedeniyle göçmenler çok ciddi uyum sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar.

İç göçlerin diğer kategorilerinden biri olan kentten kente göç hareketlerinde, temelde bölgesel, ekonomik ve sosyal dengesizliklerden kaynaklanan, küçük kentsel yerleşim birimlerinden, sosyal ve ekonomik olanakların fazla olduğu daha büyük

[29] Yusuf Ziya Özcan, İç Göçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar, *Türkiye'de İç Göç Konferansı*, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1998, s.78.
[30] Yalçın, a.g.e., s.19.
[31] İ.Hamit Hancı, İç Göçler ve Çarpık Kentleşme, *Hekim ve Yaşam*, *İzmir Tabip Odası Bülten*, Sayı: 6, 1999, s.24-28.
[32] Tümtaş, a.g.e., s.11.

kentsel yerleşim merkezlerine doğru yaşanan göç ifade edilmektedir. Başka bir sınıflama olan kırdan kıra göç, kırsal yerleşim biriminden başka bir kırsal yerleşim birimine doğru gerçekleşen göç hareketini tanımlamakta olup, bu göç hareketinin genellikle evlilik gibi nedenlerle olduğunu belirtmektedir.[33] Göç türleri ile ilgili son sınıflama, kentten kıra doğru şeklinde ortaya çıkan göç hareketidir. Kentsel yerleşim birimlerinden kırsal yerleşim birimlerine doğru gerçekleşen bu göç hareketi, özellikle gelişmiş ülkelerde görülen ve endüstriden dolayı ortaya çıkan yoğun kent hayatı nedeniyle, kent merkezlerinde ikamet eden insanların, sakin hayat sürme istediği ile kırsal alanlara taşınmaları şekline gerçekleşmektedir.[34] Bu tanımlamaya paralel olarak, dış göçler, belli bir süre ya da devamlı olarak kalmak üzere çalışmak veya yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını aşarak gerçekleştirilen nüfus hareketleri olarak tanımlanır.[35]

2.4. Yerleşme Süresine Göre Göçler

Yerleşme süresi esasına göre göçler, geçici göçler ve sürekli yerleşme esasına göre göçler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Geçici göçler, her ne kadar ilk bakışta mevsimlik göçleri çağrıştırsa da, daha geniş kapsamlı olmaktadır. Mevsimlik göçlerin yanında, öğrencilerin başka kentlere öğrenim için göç etmesi ve askerlik hizmeti için yer değiştirmeler de geçici göçler olarak görülmektedir. Bu göç türünde dikkat çeken ortak yön, gidilmesi düşünülen yerde ne kadar kalınacağının az çok önceden biliniyor olmasıdır.

Sürekli yerleşme amaçlı göçler de geri dönüş fikri en azından göçün başlangıç aşamasında yoktur. Göçe karar veren aile ya da birey, gideceği yerde sürekli yerleşme amacındadır. Bunun sebepleri ekonomik ya da tamamen bireysel olmaktadır.[36] Göç durağan bir olgudan daha çok, nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte algılanan ve dolayısıyla süreci anlatan bir kavram olarak algılanmaktadır.

---

[33] Akkayan, a.g.e., s.25.
[34] Ersoy Melih, Şengül Tarık, *Kente Göç ve Yoksulluk: Diyarbakır Örneği*, ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı, Yayın No:6, 2002, s.26.
[35] Yalçın, a.g.e., s.10.
[36] a.g.e., s.20.

3. Göçün Nedenleri

Göç hareketinin gerçeklerine ilişkin yapılan açıklamalarda iki boyut karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak Klasik, Neo-Klasik ve Modernleşme Okulu'nun teorik yapısının gerçeklerlerini oluşturan kırın iticiliği, kentin çekiciliğini vurgulayan itme-çekme modeli ve bu modelle ilintili sosyo-ekonomik nedenler karşımıza çıkmaktadır. İkinci olarak da genellikle politik veya ekolojik nedenlerle ortaya çıkan, zorlayıcı ve zorunlu göçün gerekçelerini oluşturan nedenler ortaya çıkmaktadır.

Göçün değişik yüzlerinin, boyutlarının ve sektörel süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan farklı teoriler bulunmaktadır. Bu teoriler bireylerin, hanelerin davranış gibi değişkenlerin yanı sıra ekonomik, sosyal, politik etkileri ele almaktadır. Bu teorilerin başında Klasik Ekonomik Yaklaşım teorisi gelmektedir. Ekonomik temelli teorilerin ilki Ravenstein tarafından ortaya atılmıştır. Ravenstein, teknoloji ve ticaret alanındaki gelişmelerin yüksek olanaklara sahip bölgelerden düşük olanaklı bölgelere doğru bir göçe neden olduğunu ve göç edilen yerin seçiminin uzaklık etkenine bağlı olarak belirlendiğini öne sürmüştür. Klasik ekonomik modele göre bireyler, yetersiz toprak, yoksulluk, işsizlik, bölgelerdeki gelir farklılığı, istihdam yetersizliği, düşük ücretler, kuraklık ve nüfus artışı gibi kırın iticiliğinden; kentsel yaşam standartlarının yüksekliği, görece fazla istihdam olanakları ve ekonomik, sosyal olanakların fazlalığı gibi kentin çekiciliğinden kaynaklı nedenlerle göç kararı almaktadır. 1960'larda neo-klasik iktisat teorisinden esinlenen, aralarında Ranis, Fei ve Todaro'nun da bulunduğu sosyal bilimciler teoriyi göçe uygulamıştır. Makro düzeyde göç, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşitsiz dağılımdan kaynaklanmaktadır. Bu durum kendini ücretlerin ve yaşam standardının eşitsizliğinde göstermekte ve göç, arzın itmesi, talebin çekmesine bağlı yaratılmaktadır. Bu teoride kırdan kente yaşanan bu akış olumlu olarak algılanmakta, işgücü fazlasının sermaye birikimi ve teknolojik ilerleme sayesinde hızla büyüyen, daha üretken kentsel sanayi sektörü tarafından kullanıldığı belirtilmektedir. Ücret farklarının giderek azalması emek hareketlerinin yavaşlamasına ve göçün son bulmasına neden olmaktadır. Modernleşme okulu, sosyal bilimlerde ve göç üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Lewis tarafından geliştirilen bu teori göçün denge kurucu bir mekanizma olduğu görüşüne dayanmakta olup, sosyal sistemin bozulan

dengelerini sağlayacak bir mekanizmadır. Göç bir yandan emek fazlalığı bulunan bölgedeki istihdam baskısını azaltırken, göç alan bölgenin de ihtiyaç duyduğu iş gücünü sağlamaktadır.[37]

Kapitalizmin mekansal gelişme dinamiğinin, temel olarak kırsaldan kentte doğru demografik bir geçiş sürecine dayanıyor olması nedeniyle, göç kuramlarında, belirtilen göç nedenleri genel olarak kır-kent göçü üzerinedir. Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye, işgücü talebinde bulunan kent merkezlerine doğru yaşanan büyük göç hareketleri eşlik ettiğinden, göç olgusu kır toplumunun çözülmesi, sanayileşme süreçleri ve bu süreçlerde kentler ve bölgeler arasında ortaya çıkan gelişmişlik farkları ile doğrudan ilişki kurularak değerlendirilmektedir. Göçün en önemli nedenlerinden, biri sanayileşmedir.

Araştırmamızın temel nedenine bağlı olarak, sanayileşmeye paralel ortaya çıkan kırsal alandan ya da kentlerden, kentlere doğru yaşan göç süreci sergilenecektir. Bu süreci irdelemeden önce kısaca göçlerin nedenlerini sıralamak gerekmektedir. Göçlerin nedenleri itici, çekici ve iletici faktörler olarak sıralanmaktadır.

3.1. İtici Faktörler

İtici güçler, nüfusu bulundukları ortam dışına iten her türlü etmenleri kapsamaktadır. Bu etmenlerin başında tarımda makineleşmenin başlaması yer almaktadır. Tarımda insan ve hayvan gücünden makine gücüne geçilmesi, tarım topraklarındaki mülkiyetin dengesizlik ve büyük tarımsal işletmelerin artışı sonucunda işsizlik ve topraksızlaşma kırsal nüfusa hareketlilik kazandırmış bu da büyük kentlere doğru göçlere neden olmuştur. Kentleşme sürecinde, sanayileşme koşut olarak yaşanan kırsal alandaki yapısal değişimler göçün temel kaynakları olarak görülmekte ve "kırın iticiliğini" ifade etmektedir. Bu bağlamda itici güçler kırsal alandan kopan nüfusu kentlere, büyük merkezlere taşıyan ulaşım araçlarındaki ve imkânlardaki gelişmeleri ifade eder. Bir bölgedeki itici güçler, dışa göçe neden olurken, göç alınmasında engellemektedir. Kırdan kentte doğru yaşanan göçler, bir

[37] Tümtaş, a.g.e., s.16-19.

yandan aşırı nüfus artışı diğer yandan tarımsal üretimde kullanılan yeni teknikler bu sektörde çalışanları üretim sürecinin dışına itilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır..

3.2. Çekici Faktörler

Göç hareketlerinde kırsal yerleşim biriminde kırın iticiliğine karşın kentlerin de çekici yönü bulunmaktadır. Çekici güçler ise kentin sosyal ve ekonomik canlılığıdır. Ekonomik nedenler, göçü ortaya çıkaran etkenler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle kapitalist gelişmeye bağlı olarak kentlerde sanayileşmenin hız kazanması işgücü ihtiyacını doğurmuş ve sanayinin yeni emek arzına gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda kırsal alanda istihdam olanağı bulamayan nüfus, iş bulma olanaklarının yüksekliği ve görece fazla yüksek gelir umuduyla kente göç etmektedir.

Kentte göç etme konusunda, kişiler üzerinde maddi kazanımlar dışındaki faktörler de etkili olmaktadır. Kır kent arasındaki farklılık sadece iş ve gelir olmayıp aynı zamanda kentsel refah ve kentin sağladığı olanakları da içermektedir. Özellikle insanlar, kırsal yaşam tarzının sunduğu olanaklarla tatmin olmadıkları, kişisel becerilerini geliştirmek ve eğitimlerini ilerletmek istedikleri için göçe karar vermektedirler. Tüm bu faktörler kentleri çekici hale getirmekte ve göçün oluşmasını sağlamaktadır.

3.3. İletici Faktörler

Kentin çekiciliği ile kırın iticiliği göç sürecini etkileyen tek neden değildir. Bu süreç içinde ulaşım ve iletişim yapısına ilişkin yaşanan teknolojik gelişmeler de göçü hızlandırmaktadır. İletişim araçlarının gelişimi kırda yaşayanları "dışarıdaki yaşam" konusunda bilgi sahibi yapmakta ve ulaşım sistemindeki gelişmeler de aynı şekilde kırdaki nüfusun hareketliliğini arttırarak göçü doğurmaktadır. Özellikle ulaştırma teknolojisindeki gelişmeler kırsal alan ile kent arasındaki ulaşımın kolaylaşması, kırsal alanlarda ki hareketliliğe bir ivme kazandırmıştır. [38]

[38] Sevinç Bahar Yenigül, Göçün Kent Mekanı Üzerine Etkileri, *G.Ü.Fen Bilimleri Dergisi*, Sayı:18, 2005, s.276.

4. Türkiye'nin İç Göç Gerçeği

Türkler tarihsel olarak göç olgusuna aşina bir ulus olmuşlardır. Modern Türkiye bir anlamda iç ve dış göçler ile inşa edilmiştir. Ulusal inşa döneminde yeni ülkenin sınırları yeni ülkenin sınırları dışında kalmış bazı Türk ve Müslüman kökenli topluluklar getirilmiş ve yeni Türk ulusunun temellerine eklenmiştir. Gerek bu toplulukların ülke içindeki yerleşmeleri, gerekse de sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan kırdan kente göç olgusu bu topraklarda sürekli bir göç olgusu ile birlikte yaşama zorunluluğu getirmiştir. Hızlı toplumsal değişimin bir sonucu olarak ortaya çıkan göç, paralelinde hızlı bir toplumsal değişimi de neden olmuştur.[39]

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de toplumsal değişme olgusunun temel eksenini ağırlıklı olarak içgöçler ve kentleşme oluşturmaktadır. Bu iki olgu, ister bağımsız ister bağımlı değişken olarak ele alınsın toplumsal değişme sürecinde önemli bir yere sahiptirler. Türkiye'de geçmişten günümüze oldukça karmaşık ve hızlı bir göç süreci yaşanmış halen de yaşanmaktadır.

Türkiye'de göç hareketleri genelde üç döneme ayrılarak incelenmektedir. İlk olarak Türkiye Cumhuriyeti' nin kuruluşundan, tarımda makineleşmenin başladığı ve göç hareketinin ivme kazandığı 1950 yılına kadar olan süreci kapsayan "1923-1950" dönemi, daha sonra sanayi devrimi ile başlayan süreç olan "1950-1990" dönemi, son olarak da zorunlu göç olarak tabir edilen ve Türkiye'nin demografik durumunu ciddi oranlarda etkileyen "1990 sonrası" dönemdir.

Araştırmamızda "1950-1990" dönemine yoğunlaşıldığı için diğer dönemlere kısaca değinilecektir. Türkiye' de kentleşmenin önde gelen nedenlerinden olan iç göçün, tarihsel olarak başlangıcı daha çok 1950'li yıllara dayanmaktadır. Zira Türkiye göç tarihinin, miladı olarak kabul edilen 1950'li yıllara kadar ulusal sınırlar içerisinde kayda değer büyüklükte iç göç hareketleri izlenmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu yıllarda dış göç olgusuyla tanışmıştır. 1923'te Cumhuriyetin

[39] Ahmet İçduygu, İbrahim Sirkeci, İsmail Aydıngün, *Türkiye'de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketine Etkisi,* Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1998, s.207-208.

kuruluşundan sonra, ya nüfus mübadelesi anlaşmaları sonucu ya da mülteci veya göçmen olarak 1,5 milyon civarında ek göçmen Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'dan Türkiye'ye gelmiştir. İyi düzenlemiş yerleşim planları, hatta uygun idari örgütlerden mahrum olmakla birlikte, Türkiye yine de yerleştirme ve karşılıklı yardımlaşma suretiyle bu yoğun mülteci ve göçmen akımını emmeyi başarmıştır. Akrabalık ve dinsel bağlar, dilsel ve kültürel benzerlikler, ortak tarih ve cemaat duygusu, gönüllü yardım sorumluluğu dışarıdan gelenlerin özümsenmesini kolaylaştırmaya etkin olmuştur.[40]

1950 yılına kadar olan süreçte ülkemizde iç göç hareketleri oranı oldukça düşüktür. Bu dönemde, iç göç hareketleri içinde, aşiretlerin ve yörüklerin yer değiştirmelerinin dışında, bu yıllarda kapitalist üretim biçimiyle tanışan Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerinin ovalık kesimleri ile dağlık kesimleri arasındaki mevsimlik göçler görülmektedir. Bu nedenle, Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'ye kadar olan dönem bugünkü anlamda bir iç göçten çok dış göç, zorunlu iskan gibi yer değiştirmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. [41]

Toplumsal değişme sürecinin bir sonucu olarak Türkiye'de geçen yüzyılın ikinci yarısından başlayıp zaman içinde değişen hızlarla devam eden ve genelde kırsal yerleşim yerlerinden kentsel yerleşim yerlerine, doğu ve kuzey bölgelerindeki dağlık kesimlerden batıdaki daha gelişmiş, sanayileşen ve verimli alanlara doğru, temelde ekonomik nedenli olarak nitelendirilebilecek bir nüfus hareketi yaşanmıştır.[42] İkinci Dünya Savaşı sonrası, Türkiye'de kırsal alanda yapısal bir değişimin olduğu ve bu değişime paralel olarak kırsal alandan kentlere göçün arttığı bir dönem olmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte yaşanan, hızlı nüfus artışı, tarımda makineleşme, toprak dağılımının düzensizliği ve kentlerde iş imkanlarının fazlalaşması ülkemizde kentlere doğru olan göçü arttırmıştır. Yaşanan bu göç sürecinde, daha konforlu hayat, şehirlerin eğlence merkezi olması gibi faktörlerin de etkisi olmasına rağmen ana etken ekonomik sorunlardır.[43]

[40] Kemal H.Karpat, *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm*, Ankara, İmge Yayınevi, 2003, s.92.
[41] Erkan, a.g.e., s.138.
[42] Karpat, a.g.e., s.104.
[43] Hancı, a.g.m., s.24-28.

Türkiye'de 1950'lerden itibaren yaşanan kapitalistleşme sürecinde sanayileşme ve tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal alanda toprak-nüfus dengesinin bozulması, toprak mülkiyetinde kutuplaşma gibi nedenlerle üretim dışı kalan işgücü, yeni geçim kaynakları elde etmek için büyük kentlere göçe yönelmiştir. Başlangıçta köyünden kopan nüfus en yakın kente yönelmiş, burada da iş bulma ve barınma gibi temel sorunlarını çözemediği için büyük kentlere doğru göç etmekten başka çaresi kalmamıştır.[44]

Bu dönemde başlayan sanayileşme süreci, yabancı teknoloji ve sermaye ithaline dayanmaktadır. Kentlerde işletme sayısı giderek çoğalmış, artan ticaret, küçük üretim olanakları ve yapılaşma, kırdan kopan nüfus için kenti çekici bir hale getirmiştir.[45] Bu dönemin başında yani, 1945-1950 yılları arasında , köyden kente net içgöç 214.000 iken, 1950-1955 yılları arasında bu rakam 904.000 çıkmış olup, 1965-1970 yılları arasında tekrar bir ivme kazanarak göç edenlerin sayısı 1.939.000 ulaşmıştır. 1980-1985 yılları arasında köyden kente net içgöç bir önceki beş yıllık dönemin göç oranının bir buçuk katı artarak 2.582.000'e ulaşmıştır. Bu kapsamda, 1950-1985 yılları arası, kırsal alandan kentlere ve küçük kentlerden büyük kentlere doğru göçün başladığı ve doruk noktasına ulaşıp zamanla yavaşladığı bir 35 yıllık süreci ifade etmektedir.[46]

Özellikle Türkiye'de ve Batı ülkelerinde, 1950'lerden sonra başlayan sanayileşme ve bunun sonucunda oluşan göç, insanların uğraş alanlarında, üretim ve ilişki biçimlerinde, aile yapıları ve yaşam alışkanlıkları da değişimlere yol açmıştır. Bir başka deyişle kültürel yapı yeniden biçimlenmiştir. İnsanlar coğrafi alanda yer değiştirirken, toplumsal değerler ve kurumlar da hızla değişikliğe uğramıştır. Yoğun sanayileşmeye bağlı olarak, Türkiye'nin her yöresindeki kırsal alandan kentlere veya sanayi bölgelerine akın eden insanlar, geleneksel üretimden kopup, modern endüstriyel üretim alanlarında çalışır hale gelmişlerdir.[47]

---

[44] Özer, a.g.e., s.35.

[45] Sevinç (Özen) Güçlü, *Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, Ankara, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002, s.29.

[46] Erkan, a.g.e., s.138.

[47] Müzeyyen Güler**,** Endüstri Bölgelerine Göç Ve Kültürel Değişim, *I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu*, Kocaeli, 2006.

1985'ten sonra ise, Türkiye'nin diğer bölgelerindeki göç trendinde bir düşüş yaşanmakla birlikte, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşanan terör olayları nedeniyle göçün en yüksek düzeye ulaştığı görülmektedir.[48]

Tablo 1 : 1927-2000 Türkiye Kentsel ve Kırsal Nüfusu

Yıllar	Kırsal Nüfus	%	Kentsel Nüfus	%	Toplam Nüfus
1927	10.347.224	75.8	3.301.046	24.2	13.648.270
1935	12.355.376	76.5	3.802.642	23.5	16.158.018
1945	14.103.072	75.1	4.087.102	24.9	18.190.174
1955	17.137.420	75.1	6.974.358	24.9	24.111.778
1965	20.565.604	65.6	10.805.817	34.4	31.391.421
1970	21.914.075	61.4	13.691.101	38.6	35.675.176
1975	23.478.651	58.2	16.689.068	41.8	40.347.719
1980	25.091.950	56.1	19.645.007	43.9	44.736.957
1985	23.798.701	47.0	26.865.757	53.0	50.664.458
1990	22.816.760	40.4	33.656.275	59.6	56.473.035
2000	23.797.653	35.1	44.006.274	64.9	67.803.927

Kaynak: TUİK, 2000.

Tablodan izlenebileceği gibi ilk sayımın yapıldığı 1927 yılında 13.648.270 olan toplam nüfusun % 24.2'si kentsel yerleşim yerlerinde yaşamaktayken % 75.8'i kırsal alanlarda yaşamaktadır. 1945 yılında ise toplam nüfus 18.190.174'e yükselmiştir. Bu nüfus içinde kentli nüfus oranı % 24.9'e artmışken, kırsal nüfus oranı % 75.1'e düşmüştür. Kır-Kent nüfus artış hızlarına baktığımızda 1950'lerden itibaren göç hareketinin ivme kazandığı görülmektedir. 1950-1960 arasında en büyük dört şehrin nüfusu yüzde 75 artmış ve şehir nüfusunun toplam içindeki oranı yüzde 19'dan yüzde 26'ya çıkmıştır. Bu 1,5 milyon göçmenin kentsel alanlara, 600.000 göçmenin ise büyük şehirlere gelmesi demektir. 1950'lerde her on köylüden biri şehre göç etmiştir. Bu mekansal hareketlilik, fiziki mesafeleri ortadan kaldıran ve merkez ile çevrenin kültürünü hoyratça karşı karşıya getiren ülke içi bütünleşmenin gerçek başlangıcı olmuştur.[49]

Göçler netice itibarı ile hem olumlu, hem de olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Kentler arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, bölgeler arası dengesizliğe sebep olmaktadır. Göç olanağı ile mevcut imkanlardan daha fazla

[48] Erkan, a.g.e., s.138.
[49] Çağlar Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, İstanbul, 11.Baskı, İletişim Yayınları, 2005, s.191.

nüfusun yararlanmasına olanak sağlanacağı gibi, bazı imkansızlıklar da giderilebilmektedir. İş imkanlarının olmadığı ya da daha az olduğu bir bölgeden, imkanları fazla ve eleman sıkıntısı çekilen diğer bir bölgeye doğru olan hareketler sonunda mevcut imkanlardan daha fazla kişinin yararlanması sağlanarak, aynı zamanda eleman sıkıntısı çekilen bölgenin bu konudaki eksikliğine de çözüm bulunmuş olacaktır. Böylece çeşitli imkansızlıklardan dolayı çıkacak bunalım ve çatışmaları önleyen faktörlerden biri olarak göçün Türkiye için yapıcı ve dengeleyici bir unsur olduğu söylenebilmektedir.[50]

Ancak göçler neticesinde kentlerde ortaya çıkan konut problemleri ve gecekondu meseleleri, göçün hacmiyle orantılı olarak gerçekleştirilemeyen yerel hizmetler ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan eksik istihdam, gizli işsizlik ve açık işsizlik gibi sorunlarda göçlerin getirdiği olumsuz etkilerdir. Göç eden nüfus, genellikle kentlerin gecekondu mahallerinde ve sağlıksız çevre koşullarında ve konutlarda, yeterli iş ve gelir olanaklarından yoksun olarak yaşamak durumunda kalmışlardır. Bu durum hem yerinden olmuş ve kente göç etmiş nüfus için, hem de kentin yerli nüfusu için toplumsal bir sorun haline dönüşmüştür.[51] Türkiye'nin son elli yıldaki bir tarım toplumundan sanayi toplumuna geçme macerası içinde, iç göç hareketleri ana eksenini, kırdan kente göç, bir başka deyişle kentleşme oluşturmuştur.[52]

5. İzmit'te Yönelik Göçün Karakteristik Özellikleri

Türkiye'de 1960'lardan itibaren kentlere doğru hızlanan göç olaylarından en çok etkilenen bölgelerden birisi de Kocaeli ve çevresidir. Sanayileşme ve onun doğurduğu iç göçle birlikte bölgenin nüfus yapısı değişmiş olup, doğudan ve batıdan gelen göçmenler İzmit içindeki ekonomik, siyasal ve sosyal demokrasiyi hızlandırmışlardır.[53]

Kocaeli'nin yapısındaki sanayileşme doğrultusunda, üç önemli dönüm noktası saptanmaktadır. Bunlar sırasıyla 1950-60 dönemi uygulamaları, 1960-80

[50] Hancı, a.g.m.
[51] Akkayan, a.g.e., s.21.
[52] İnan, a.g.e., s.36.
[53] Güler, a.g.m.

planlı dönem uygulamaları ve 1980 sonrası da, İstanbul'un kendi kendini desantralize ve globalleşme süreçlerinin yarattığı gelişme trendleridir.

Söz konusu dönüm noktaları Kocaeli'ni süratle tarım etkinliklerinden koparıp, aşırı sanayi etkinliklerinin yoğunlaştığı bir il yapmış ve günümüzde sanayileşme açısından İstanbul'un bile üstünde bir düzeye erişmesine neden olmuştur. Bu durum, ekonomik gelişme sürecinin tek boyutlu ve dengesiz bir gelişme süreci haline dönüşmesinin başlıca kaynağı olmuştur. Bu nedenle Kocaeli iline aşırı bir göç gerçekleşmiş, kent daha çok bir "sanayi işçisi deposu" durumuna gelmiştir.[54]

Sanayileşmeye bağlı olarak Kocaeli'nin nüfusu 1980'de 596.899, 1990'da 936.163 ve 2000'de 1.206.085'e ulaşmış ve yirmi beş yıl içinde iki kat artmıştır. Sanayileşme ve göç etkileşiminde nüfusun özellikleri de değişmiştir. 1960'larda Kocaeli'nde doğanlar kentin % 70'ini oluştururken, 2000'de bu oran % 45.28'e düşmüştür. Kentin dışında doğanların oranı % 54.72 ile kentte doğanları geçmiştir.[55]

İzmit'in aldığı göçlerin büyük bölümü, kentte hızla başlayan ve hala devam eden sanayileşmeye bağlı olarak gerçekleşmiştir. Sanayileşmenin kente yarattığı iş olanakları kenti çekici hale getirmiş ve göçün nedenleri arasında yer alan çekici faktörleri oluşturmuş olup, bu da yoğun göçe neden olmuştur.

İzmit tarihine baktığımız zaman Roma'nın başkentliğini yapmış olan kent artık sanayi başkenti olarak anılmaktadır. Bugün İzmit'te 107'si yabancı sermayeli 200 endüstri kuruluşu bulunmaktadır. Yabancı sermayede 28 kuruluşla Almanya başı çekmektedir. Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşunun 82'si İzmit bölgesindedir. Bütün bu kuruluşlar kente göçü cazip hale getirmiş ve getirmeye devam edecekledir. Çalışmamıza temel olan kentleşme süreci, Türkiye'de yaşanan sanayileşme bağlamında irdelenmektedir. Sanayileşme ile kentler modernleşme sürecinden artan bir hızla etkilenmişler, hatta bu sürecin merkezi olmuşlardır.

[54] Hüner Kule, Muharrem Es, Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:49, İstanbul, İÜİF Yayını, 2005, s.275-276.
[55] Güler, a.g.m.

Sonuç olarak, Ülkemizde iç göç toplumsal açıdan, sosyal, ekonomik ve kültürel birçok sorunu beraberinde getirmektedir. İçgöçün doğurduğu bu problemler göç hareketlerinin devam etmesiyle birlikte kümülatif olarak artmaya devam etmesine rağmen, bu göç hareketlerini önleyecek hiçbir önlem alınmamakta ve bunun sonucu olarak bölgesel bazdaki gelir dengesizliği ve bu dengesizliğin getirdiği problemler devam etmektedir.

Batıdaki sanayi devrimini bir "kentleşme devrimi" olarak yorumlayan sosyal bilimciler oldukça büyük bir çoğunluk oluşturmaktadır. Gerçekten de o güne kadar insanlık tarihinde en çok değişen ve en çok şeyi değiştiren yüzyıl olarak tanımlanan 18.yüzyıl, Batı kentleşmesinin en hızlı dönemini yaşadığı yüzyıl olmuştur. O güne kadar insanlık tarihinin kaydetmediği bir göç hareketi başlamış, endüstri bölgelerinde kentleşme ile kendini ortaya koyan büyük nüfus birikimleri görülmüştür. [56]

Kentleşme sanayi devrimi ile başlayan, sanayileşme ve modernleşmenin yarattığı toplumsal bir olgudur. Sanayi devriminin birçok etkisinin yanı sıra üç önemli sonucu, üretimde yenilik, sosyal yapıda farklılık ve nüfus hareketlerinde hızlılık olarak tespit edilmektedir. Sanayileşme ile birlikte öncellikle üretim tarzının niteliği değişmiş olup, üretim, evden / küçük imalathanelerden fabrikalara taşınmış, yani geleneksel üretim kollarından modern üretim kurumlarına bir geçiş yaşanmıştır. Yavaş ve tekil üretimden hızlı ve seri üretime geçilmiştir.

Sanayileşmenin ikinci önemli etkisi sosyal yaşamda meydana getirdiği değişikliklerde kendini göstermiştir. Üretim tarzının niteliğinde ve niceliğinde meydana gelen bu değişimler, siyasal ve ekonomik düzende yeni yapılanmalara yol açmış olup, milliyetçilik ve ulus devlet modeli, bu yapılanmaların önemli sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşanan bu değişimlerin en önemlilerini, sosyal yapıda farklılaşma yani homojen toplum yapısından heterojen toplum yapısına geçiş, iş bölümü ve uzmanlaşmada görülen artış oluşturmaktadır.

Sanayileşmenin en önemli üçüncü sonucu ise, nüfus hareketliliğinin fiziki mekanlarda ve çevrede yarattığı değişikliklerdir. Bu da diğer bir deyişle kentleşmedir. Kentleşme sanayi toplumlarının bir ürünü olup, aynı zamanda

[56] Güçlü, a.g.e., s.2.

sanayileşmede kentlerin bir ürünüdür. Kentleşme ve sanayileşme birbirlerini üreten geliştiren olgulardır. Kentleşme toplumsal değişmenin hem nedeni hem de bir sonucudur.[57] Bu bağlamda bu açıklamaları bir çerçeveye oturtmak için ilk önce kentin ve kentleşmenin ne anlama geldiğinin ifade edilmesi gerekmektedir.

B. KENTLEŞME OLGUSU

1. Kent Kavramı

Kent olgusu, tarihin her döneminde değişik anlama sahip olan dinamik bir kavramdır. İnsanlar bir mekan, bir toprak parçası üzerinde yaşarlar ve yaşamlarını sürdürdükleri bu mekan parçasına " kent" yada "köy" adı verilmektedir. Kent ile Köy her zaman birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmaz. Kentin tanımı farklı ölçütlere içinde yapabilmektedir.

Yönetsel sınır ölçütü kullanılarak yapılan tanımlamalarda, genellikle belediye sınırları içindeki nüfus "kentli nüfus" olarak kabul edilmektedir. Öte yandan nüfus ölçütüne dayanılarak yapılan tanımlamalarda, belli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşmelere kent, diğerlerine köy adı verilmektedir. Bir üçüncü tanımlama da ekonomik ölçüte dayanmaktadır. Buna göre, kent "mal ve hizmetlerin, üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinmelerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır." Bu genel tanımın dışında, bir yerleşmeye "kent" adının verilebilmesi, genellikle nüfusun tarım dışı kesimlerde çalışmasına bağlıdır. Buna göre yerleşmeler, tarım dışındaki ve tarımdaki nüfus oranlarına bakılarak "kent" yada "köy" adını almaktadır. Son tanımlama da toplumbilimsel ölçütlere dayanmaktadır. Amerikan toplum bilimcilerinden Queen ve Carpenter, kenti "yerine ve zamanına göre geniş sayılacak biçimde bir araya gelmiş ve birtakım ayırt edici özellikleri bulunan insanlar ve yapılar topluluğu olarak" tanımlamaktadırlar. Louis Wirth ise kenti, "toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekanda süreklilik niteliği olan yerleşme" olarak tanımlamaktadır. Toplumbilimcilerin yaptığı

[57] Erol Kaya, *Kentleşme ve Kentlileşme*, İstanbul, İlke Yayıncılık, 2003, s.88-90.

kent tanımlamalarının ortak özellikleri, belli bir nüfus çokluğu, yoğunluk, işbölümü, uzmanlaşma ve türdeş olmama gibi özelliklerdir.[58]

Bütün bu tanımlamaların ışığı altında geniş anlamda kent, "sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi" olarak tanımlanmaktadır.[59]

Kent, tarihsel sürece pek çok yeni öğe getirmiş ve insanlık burada, tarımsal olmayan işgücü ile yeni bir yaşam biçimi yaratmıştır. Kentlerin kökeni, büyümesi ve yayılıp gelişmesi, tarihsel dönemlerle birlikte tanımlanıp açıklanmıştır. Kentler büyük bir toplumun ayrılmaz parçasıdır. Bir toplumda kentlerin sayısı, yayılımı ve işlevleri, kültürünün karmaşıklığına ve kültürel değişiklerden etkilenme derecesine göre farklılık göstermektedir. Kentin gördüğü işlevlerin, bir ölçüde kültürünün yapısına, karmaşıklığına ve bu yüzden de içinde bulunan tarihsel döneme göre değiştiği bilinmektedir.[60] Kentler içinde bölge ile bir etkileşim ürünüdür ve kent merkezlerinin dönüşümünü anlayabilmek için, kentin yakın ve uzak çevreleriyle kurduğu ilişkilerin analizi ile mümkündür.[61]

Kent, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik bir çok konunun birlikte olduğu yerleşim birimleridir. Bu yerleşim yerlerinin faklı çeşitli sosyal ve kültürel yapılardan oluşması nedeniyle farklılıklar göstermektedirler.[62] Kentleşme kavramı ile kent kavramı çoğunlukla birbirine karıştırılmaktadır. Bu iki kavram farklı olmakla beraber, kentleşme kavramının kent kavramı ile birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Kenti tanımlandıktan sonra, kentleşme; kentin bir ya da daha çok yöndeki değişmesi olarak belirlenmektedir. Kentleşme kentten farklı olarak devam eden bir süreci ifade etmektedir.[63]

---

[58] Keleş, *Kentleşme Politikası*, a.g.e., s.107-108.
[59] Keleş, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, a.g.e., s.75.
[60] Paul K. Hatt, Albert J. Reis, *20.Yüzyıl Kenti*, *Kentsel Yerleşimlerin Tarihi*, Der: Bülent Duru-Ayten Aykan, Ankara, İmge Kitabevi, 2002, s.30.
[61] Sevin Osmay, *1923'den Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü, 75.Yılda Değişen Kent ve Uygarlık*, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 1998, s.139.
[62] A.Kadir Topal, Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 6, sayı 1, 2004, s.276.
[63] Erkan, a.g.e., s.23.

2. Kentleşme

Göç süreci toplumsal değişmenin göstergelerinden biridir. Ancak bazı yer değiştirmeler gerek toplumsal nedenleri, gerekse toplumsal etkileri bakımından çok daha önemli, kapsamlı, karmaşık ve köklü değişimlerin habercisidir. Kır-kent göçü ya da kentleşme bu tür göç süreçlerindendir. Nüfusun önemli bir kesiminin tarımdan ve topraktan koparak kentlerde yaşamaya başlaması sadece göç edenler için değil, toplumun tüm kesimleri için de köklü bir yapısal değişim anlamına gelmektedir. Bu yapısal değişiklikler, her türlü insan ilişkilerinin yeniden düzenlenmesini ve değişmesini içerdiği gibi, göç edilen kentsel alanların fiziksel çevresinin de yeniden düzenlenmesini ve değişmesini de içermektedir. Dolayısıyla kentleşme, kentsel alanların fiziksel yapısının değişmesinden kişilerin davranışlarına kadar bir dizi önemli değişme anlamına gelmektedir.[64]

Kentlerin ortaya çıkma, gelişme ve değişme süreci "kentleşme" kavramı ile birlikte ifade edilmekte olup, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmelerden doğmaktadır. Bu nedenle kentleşmeyi tanımlarken, nüfus hareketini yaratan ekonomik ve toplumsal değişmelere de yer vermek gerekmektedir.Sorokin ve Zimmerman'a göre kentleşme, köy ve kent toplumlarının yapı farklılıkları olarak açıklanmaktadır. Tolan'a göre ise kentleşme, "hem kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci, hem de kentsel mekânın ve toplumsal pratiğin değişme ve evrimleşme sürecidir." Ruşen Keleş, kentleşme olgusunun bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişmelerden doğduğuna işaret etmektedir. Ona göre kentleşme, "sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütleşme, uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir."[65] Bu haliyle kentleşme tüm ülke çapındaki değişimleri, nüfus ve kaynak akımlarını, ekonomik ve sosyal açıdan ortaya çıkan ciddi dönüşümleri kapsamaktadır. Dikkat edilirse kentin ekonomik, sosyal,

[64] Sema Erder, *Refah Toplumunda Getto*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.15.
[65] Bal, a.g.e., s.31–33.

idari ve siyasi fonksiyonlarının olduğu ve dolayısıyla kentleşmenin bir değişimin ifadesi olduğu görülmektedir.[66]

Kentleşme, ister kırsal bir yerleşmenin kentte dönüşmesi, ister doğrudan doğruya kentin büyümesi biçiminde olsun, nüfusun kent yerleşmelerinde yoğunlaşması, tarımdan sanayi hizmetlerine kayması ve buna bağlı olarak kentsel işgücü biçimlerinin ekonomik etkinlik kazanması, fiziksel çevre ve yaşama koşullarında değişim yaşanması, sosyal değişme, yeni bir biçimlenme ve yönetimsel örgütlenme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.[67]

Sonuç olarak kentleşmeyi, mekansal bir yerleşme, nüfus yoğunluğu, kurumsallaşmanın, örgütlenmenin, tabakalaşmanın, üretimde farklılaşma ve uzmanlaşmanın, geliştiği yeni bir yerleşme şekillenmesi olarak tanımlayabiliriz. Bu bağlamda, kentleşmenin gelişimi iki ana bölümde incelemek mümkün olmaktadır. Sanayileşme öncesi kentleşme ve sanayileşme sonrası kentleşme. Böyle bir ayrımın yapılmasının nedeni kentleşmenin sanayileşme ile birlikte hız kazanmış olmasıdır.

Sanayileşme öncesi kentleşme, büyük ölçüde tarımın ilerlemesi ve elde edilen üründe artış olmasının da etkisinde kaldığı gibi değişik kültürlerin de izlerini taşımaktadır. Oysa sanayileşmenin başlaması ile kentleşme daha başka unsurların etkisinde kalarak gelişmiştir. Genellikle kentleşme ile sanayileşmenin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri kabul edilmektedir.[68]

Kentleşmedeki asıl gelişme sanayi devrimin yarattığı çekim gücüdür. Benevolo'ya göre;

> *"18. yüzyılın ortasında Sanayi Devrimin süreçleri; nüfus artışı, artan sanayi üretimi ve üretim sistemlerinin makineleşmesi de dahil olmak üzere İngiltere'de başlayıp değişik hızlarla Avrupa'nın diğer devletlerine yayılmıştır. Bu süreçler Avrupa'daki kent sisteminin ve kentleşme hareketinin nitel ve nicel boyutunu değiştirmiştir. Kırsal kesimden gelen*

[66] Görmez ,a.g.e., s.11.
[67] Hande Suher, *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları, Türkiye'de Kentleşme*, İstanbul, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, Türkiye'nin Sorunları Dizisi-7, s.10.
[68] Eyüp G.İsbir, *Şehirleşme ve Meseleleri,* Ankara, Gazi Büro Yayınları, 2.Baskı, 1991, s.18.

göçler ve nüfus artışı kentlerin büyümesini körüklemiştir. Sanayileşme ile birlikte yeni yollar, kanallar ve demiryolları yapılmıştır."[69]

Sanayi devrimin başlangıcında, kentlerin ekonomik yapısında başlıca rol oynayan öğeler kentsoyluları (burjuvalar) tüccar ve bankacılar oluşturmaktadır. Gelişen bir ticaret yaşamı ile sanayi öncesi dönemin izlerini taşıyan zaanatlar bütünleşebilmiş, bununla birlikte sanayi devrimi, yeni makineleşmenin ve ussallaşmanın sistemli bir biçimde ve geniş ölçüde uygulanması, zihniyet ve davranışların bu yeni kapitalist üretim biçimlerinin isterlerine uydurulmaya başlanması geleneksel kent yapısını sarsmaya, değiştirmeye önayak olmuştur. Tüm sanayi dalları, eski kentlerin dışında enerji kaynakları, ulaşım araçları, hammadde kaynakları ve insangücü sunumunun ucuz ve kolay olduğu yerlerde yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Fabrikalar yakınında sanayi kapitalizminin simgesi olan işçi kentleri doğmuştur. [70]

Bir başka açıdan sanayileşme sonrası kentleşmeyi de, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme şeklinde incelemek gerekmektedir. Çünkü, kentleşmeyi etkileyen etkenlerden birisi olan ekonomik yapı her ülkede farklılık göstermektedir.

Gelişmiş ülkeler, ekonomik gelişmelerini, tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine ve daha sonra da hizmet ekonomisine geçerek sürdürmüşlerdir. Bu ülkelerin kentleşmesi incelendiğinde, sanayileşmenin başlamasıyla kentleşmenin de hız kazandığı görülmektedir. Buna rağmen sanayileşmenin kentleşmeyi hemen etkisi altına aldığı söylenemez. İngiltere'de sanayileşmenin etkilerini On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru göstermeye başladığını ve On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısın da bu etkinin doruk noktasına ulaştığı görülmektedir. Fransa, Almanya ve Amerika'da bu etki kendisini daha sonraları göstermiştir.

Avrupa'da gelişmiş ülkeler arasındaki kentleşme oranı en yüksek ülke İngiltere'dir. İngiltere'de 1901 senesinde kentlerde yaşayanların genel nüfusa oranı %77 iken, bu oran 1951'de % 81'e ulaşmıştır. 1950 senesindeki kentleşme oranı ise Almanya'da % 71, İtalya'da % 42, Hollanda'da % 55.8 ve Fransa'da % 52'dir. Aynı

[69] Leonarda Benevolo, *Avrupa Tarihinde Kentler*, İstanbul, Afa Yayıncılık, 1995, s.188.
[70] Keleş, Kentleşme Politikası, a.g.e., s.26.

senelerde Amerika Birleşik devletlerindeki kentleşme oranı % 64'dür. 1970 senesinde bu ülkelerdeki kentleşme oranı ise, Almanya'da % 76, İtalya'da % 54, Hollanda'da % 82 ve Fransa'da % 70.6'ya ulaşmıştır.[71] Bu oranlara baktığımız zaman kentleşmenin ekonomik gelişmeye paralel olarak yürüdüğünü söylemek mümkündür. Çünkü, kentleşme hiçbir zaman için sanayileşme öncesi aşamada, sanayileşme sonrası aşamadaki hıza ulaşamadığı gibi, meydana getirdiği topluluğun yüksek kentleşme düzeyine varamamıştır.

Buna karşılık gelişmekte olan ülkeler tarım ekonomisi aşamasından, hizmet ekonomisi aşamasına atlamışlardır. Gelişmekte olan ülkelerin, gelişme ve kalkınma yolunda karşılaştıkları sorunlar değişik olmasına karşılık, bazı ortak özelliklere de sahiptir. Her şeyden önce bu ülkeler de, kişi başına düşen milli gelir azdır ve tarıma dayalı bir insangücü istihdamı söz konusu olmaktadır. Doğum oranın ölüm oranından fazla olması dolayısıyla, toplam nüfus içerisinde, 15 yaşın altında üretici olmayan kesim, nüfusun büyük miktarını oluşturmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde kentleşme özelliklerinin başında, bu ülkelerdeki nüfus artış oranı ve gerçek kentleşme ölçüsünün insanlık tarihinde rastlanmayacak düzeye ulaşması gelmektedir. Kentleşmenin sanayileşmeden hızlı bir tempoyla ilerlemesi, gelişmekte olan ülkeleri üretim sanayinin desteğinden yoksun olarak çok büyük bir hizmet ekonomisi geliştirmek durumunda kalmışlar ve doğrudan doğruya hizmet ekonomisi aşamasına geçtikleri için yalnızca nüfus bakımından kentleşme ölçüsüne uygun düşmüşler fakat kentlerde yapılması gereken hizmetler belirlenen ölçülerin gerisinde kalmıştır.[72]

Gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme, kentleşmenin düzeyinde olmadığına göre kentlerdeki istihdam yapısı, doğal olarak, hizmetler sektörünün payının aşırı derecede olmasına yol açmaktadır. Bu ülkelerde ekonomik yapı ikili bir sistemi içermektedir. Bir yanda çağdaş düzeyde kapitalist ilişkilerin olduğu kesim, öte yanda karşılıklı ilişkiler yolu ile geliştirilmiş bir çarşı sistemi olarak ortaya çıkmıştır.[73]

Sanayileşme ile birlikte yürüyen kentleşmeye literatürde dengeli kentleşme de

[71] İsbir, a.g.e., s. 20.
[72] a.g.e., s.18-21.
[73] Özer, a.g.e., s. 9.

denilmektedir. Burada görülen, nüfusun istihdam olanaklarına paralel olarak yer değiştirmesi, kente göçen nüfusun hemen iş bulmasıdır. Dengesiz kentleşme, ise yeterince sanayileşme olmaksızın kentin sadece nüfus olarak büyümesi yani demografik anlamda kentleşmesidir.[74]

Sonuç olarak; kentleşme hareketleri, Sanayi Devrimi'yle birlikte başlamıştır. Yeni üretim biçiminin yarattığı iş olanakları ve emek talebi, tarımsal üretim biçimindeki değişmeler kırsal alanlardan kente doğru bir göçün başlamasına sebep olmuştur. Kentler sadece sağladıkları iş imkanları ile değil de sundukları hizmetlerle de çekim merkezi haline gelmiştir. Çünkü bu merkezlerde, sağlıktan eğitime, güvenlikten adalete kadar hemen hemen her konuda çok daha geniş olanaklar sunulmaktadır. İlk başlarda kentler, özellikle dışarıdan gelenler için son derece sağlıksız ve güvensiz olmalarına rağmen, zamanla bu sorunlar ortadan kalkmıştır.

Kentlileşmenin, kentleşme olmadan olamayacağı basit bir mantık yürütmeyle ulaşılabilecek bir çıkarımdır. Ancak kentlileşmenin, kentleşmeden daha uzun ve sancılı bir süreç sonunda ve kentleşmenin ardından bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı da bir gerçektir.

3. Kentlileşme ve Kent Kültürü

Kentleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan kentlileşme, kısaca kırdan kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal bakımlardan kırın özelliklerinden arınarak, kentin özelliklerini kazanma süreci olarak tanımlanmaktadır. Kentlileşen insanda, ekonomik ve sosyal olmak üzere iki açıdan değişim meydana gelmektedir. Ekonomik açıdan kentlileşme, kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesi ile gerçekleşirken, sosyal açıdan kentlileşme ise, kır kökenli insanın çeşitli konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve kültürel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşir.[75] Kente göç ile birlikte başlayan nüfus dinamiğinin kentin belirli bir kesiminde kararlık kazanmasına kadar süregelen bu

[74] Ahmet Ulusoy ve Tarık Vural, Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri, *Belediye Dergisi*, Haziran 2001, Cilt 7, Sayı 12, s.2.
[75] a.g.m., s.3.

aşamada, yeni kentliler, değişik evrelerden geçerek kentin sürekli yerlisi durumuna gelmektedirler.[76]

Louis Wirth, 1938 yılında yazdığı makalesinde kentlileşmeyi, sanayi, ticaret ve yönetimle ilgili olanakların ve etkinliklerin ulaşım ve iletişim ağları, gazeteler, radyo istasyonları, tiyatrolar, kütüphaneler, müzeler, konser salonları, operalar, hastaneler, yükseköğrenim kurumları, araştırma ve yayınlar, iş kurumları, din ve hayır işlerine yönelik kurumlar gibi kültürel yada dinlenme ve eğlenceye ilişkin donanımların kentlerde yoğunlaştığını, bunlar aracılığıyla kentin çekim merkezi olduğunu ve kentleşmenin artık sadece insanların buralara gelmekle sınırlı olmayıp, kentlerdeki yaşam biçimlerini benimsemeleri anlamına geldiğini vurgulamaktadır.[77] Bu anlamda kentlileşme sözü edilen olanaklardan yararlanabilmeyle gerçekleşmektedir. Bu da kente göç edenlerin, yeniden sosyalizasyon sürecini anlatmaktadır.

Sosyalizasyon öncelikle bireyin içinde bulunduğu sosyal grubun ve giderek toplumun değer-norm sistemini, davranış kalıplarını içselleştirmesidir. Göç edenler, kent toplumunun değer-norm sistemini, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve giderek yaşama biçimlerini benimsemektedirler. Bu süreç her bireyin ya da grubun geçmiş yaşam tecrübesiyle, kentte bulunma süresiyle, etkileşim halinde olduğu sosyal çevreyle, yaptığı işi eğitim vb. bir çok değişkenle ilişkilidir. Doğal olarak genel bir kentli insan ideal tipi oluşturulursa da, esas olarak zamana, topluma, kente bağlı olarak gerçekleşen bir kentlileşme süreci ve bunun sonunda kabul gören bir kentli insan prototipi oluşmaktadır.[78]

Kentlileşme, temelde bireylerin kentsel yaşam içindeki etkileşimleriyle ortaya çıkan bir kültür değişmesidir. Kentlileşme için gereken etkileşimin varolan kentten, kentsel yaşamdan yana sonuç vermesi, kent kültürünü geliştirmesi ve kentte yaşayanların hem fiziksel hem de davranış olarak uyum içinde bulunması, bir dizi toplumsal, ekonomik ve fiziksel öğenin bir araya gelmesine, toplumun örgütlenmiş

[76] Erkan, a.g.e., s.26.
[77] Louis Wirth, Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme, *20.Yüzyıl Kenti*, Der: Bülent Duru-Ayten Aykan, Ankara, İmge Kitabevi, 2002, s.81.
[78] Bal, a.g.e., s.35.

ve bilinçlenmiş olmasına bağlıdır. Örgütlenme ve bilinçlenme kent kültürünün bağımsız değişkenleridir.[79]

Toplumsal hareketlilik ve toplumsal tabaklaşma açısından bakıldığında, kente gelen insanların nüfusa bir devingenlik getirdiği kabul edilmektedir. Bu devingenlik dikey ve yatay olmak üzere iki türlüdür. Bireyin bir üst sınıfa ya da alt sınıfa geçmesiyle oluşan devinime dikey devingenlik denirken, sınıf değiştirmekle ilgisi olmayan ve iş, yer vb gibi değiştirmeyi anlatan devinime ise yatay devingenlik denir. Kentteki nüfusun iş değiştirmesi de, kente gelen köylünün toplumsal devingenliği de, bir işçinin fabrika değiştirmesi de yatay devingenliktir. Çünkü bu geçişlerde gelirde yada toplumsal statüde önemli bir değişiklik olmamaktadır. Kısacası kente gelen köylülerin kentlileşmesi, oldukça uzun zaman alan, kuşak değiştirmeyi, sosyo-ekonomik düzeyin kentte yaşamayı kolaylaştıracak ve kentin imkanlarından faydalanacak seviyeye gelmesini, eğitimi, kültürü ve bilinçlenmeyi zorunlu kılmaktadır. Kentlileşme aynı zamanda sınıfsal bir değişimi ve devinimi beraberinde getirmektedir. Oysa kente gelen köylü büyük oranda sınıfsal bir değişim geçirmemektedir.[80] Bu nedenle, kırdaki geleneksel davranışları sürdürme zorunluluğunun kentle sosyal bütünleştirmeyi geciktirdiği ifade edilmektedir.[81] Oysa kentlileşme bir süreç olarak algılanmalı ve kent kültürünün birey üzerinde yaşam biçimi ve algısı, zevkleri, hobileri, eğlence tarzı ve anlayışı, yaptığı iş ve geliri, giyim tarzı, yemek alışkanlığı, sanatsal, kültürel, siyasal ve örgütlü sivil toplum çalışmalarına katılım düzeyi, boş zaman olgusunun farkında olması ve kendine hobileri için zaman ayırması, daha sağlıklı bir çevrede ve güvenilir konutlarda yaşaması talebi gibi gözle görülebilir değişiklikler yaratması olarak da değerlendirilmelidir.[82]

Kentin ve kentlinin bir kimlik kazanması olarak ifade edilen kentleşme ve kentlileşme süreci beraberinde özgün bir kent kültürünün doğuşunu da getirmektedir. Kimlik doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi başka canlı veya objelerden ayıran, öncelikle onu görsel, işitsel vb. diğer duyularla algılanan, kendine özgü olma

[79] a.g.e., s.27.
[80] Haydar Karabey, *Kent Olgusu*, İstanbul, Kent Basımevi, 1980, s.70.
[81] Tansı Şenyapılı, *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*, Ankara, ODTÜ Yayını, 1997, s.32.
[82] http://www.kentli.org/makale/kultur (25.5.2007)

durumudur. Kimlik kültürel ve sosyal bir olgudur ve kentlerin farklı karakterleri kent kimliği, kent profili ve kent imgesi kavramlarıyla açıklanmaktadır. Kent kimliği uzun bir zaman dilimi içinde biçimlenir. Kentin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi niteliklerin karışımı olarak kente biçim verir.[83]

Kentin doğal profili, sosyo-ekonomik profili ve insan eliyle yapılmış mekân profilinin birbiriyle uyum düzeyinde bütünleşmesi sonucunda kent profilini oluşturmaktadır.[84] Kent imgeleri, toplumsallaşma sürecinde önemli bir rol oynarlar. Bu imgelerin, üzerinde düşünülmeden kabul edilen varlığı, az çok istikrarlı bir günlük ilişki ağı içinde, öğrenilen toplumsal norm ve rollerin devamını sağlar. Aslında, anlamlı bir çevre, büyük ölçüde bireyin toplumsal kimliğiyle örtüşür. Bireyin toplumsal kimliği, toplum ve mekâna uyum yeteneği sayesinde çevreye aşina olma ve emniyet duygusunu getirir.[85]

Kentsel kimlik ise, bir kentin, çevrenin, doğal ve yapay elemanları ve sosyo-kültürel özellikleri ile tanımlanır. Kent kimliğini oluşturan elemanlar doğal, beşeri ve insan eliyle yapılmış çevreden kaynaklanan elemanlar açısından değerlendirilebilir. Çevre ve içinde yer alan yaşam biçimi ile bir bütün oluşturarak toplumsal olarak yeniden üretilen, sürekli değişim ve gelişim halinde olan toplumsal ilişkiler, kent kimliğinin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Toplumsal deneyimler, görüşler, inançlar, davranışlar toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturur. Kişinin toplumsal davranışlarını yönlendiren bu öğeler kentsel kimliğin oluşmasında da etkin rol oynamaktadır. Kimliğin oluşumunu toplum kadar tasarımcıda etkiler. Bu nedenle, tamamen yeni veya geçmiş öğelerin yeniden yorumlandığı kültürel bir olgu olarak da tanımlanabilmektedir. Kenti geçmişten geleceğe bir süreklilik içinde algılamak ve

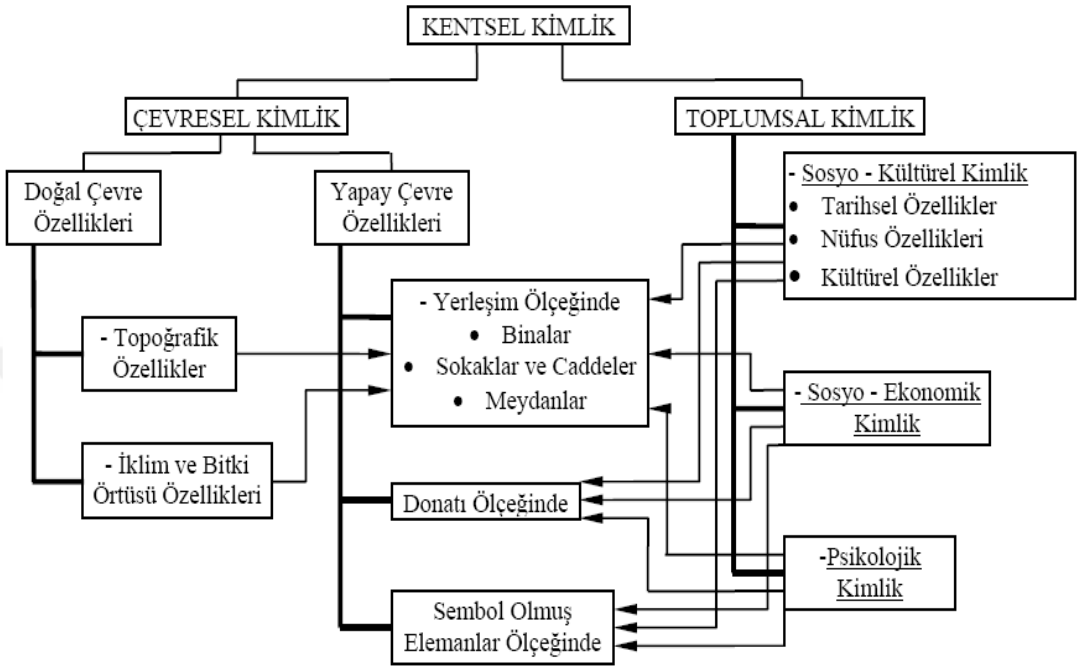
[83] Ş. Gülin Beyhan, S.Mete Ünügür, Çağdaş gereksinmeler bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli, *İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, Cilt:4, Sayı:2, 2005, s.81.

[84] A.Buket Önem, İsmail Kılıçaslan, Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik, *İTÜ Dergisi mimarlık, planlama ve tasarım,* cilt:4, sayı:1, Mart 2005, s.116

[85] Ulrich Mai, *Doğu Alman Kentlerinde Kültür Şoku ve Kimlik Bunalımı*, Mekân, Kültür, İktidar-Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler, Der: Ayşe Öncü-Petra Weyland, İstanbul, İletişim Yayınları 2005, s.107.

kavramak gerekir.[86] Bu sürece bir açılım getiren bir kentsel kimlik oluşum şeması Örer tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmiştir. [87]

Şekil 1: Kentsel kimlik oluşum şeması (Öner, 1993)

Bu yaklaşıma göre kimlik-kültür ilişkisi, imaj ve algılama olayları ile beraber düşünülmeli ve çevreyi ifade eden birtakım özellikler aynı zamanda fiziksel, yapısal, kültürel çevrede imajı simgelemektedir. Bir kimlik öğesi olan kültür, toplumun geleneğini, göreneğini, yaşama biçimini, adetlerini, alışkanlıklarını kapsayan bir kavram olduğu için kültür ve kimlik arasındaki ilişkinin vurgulanması önem taşımaktadır. Bir toplumun kültür düzeyinin seviyesi, toplumu oluşturan bireylerin yarattığı çevrenin kimliğini belirlemede ve yönlendirmede etken olarak görev yapmaktadır.[88]

Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır. Kültür belli bir toplumun kendisi, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir. "Kültür tarihidir ve süreklidir. Eğer kültür bir kuşaktan diğerine geçiyorsa yani sürekliyse onun her

[86] Bozkurt Güvenç, Kentlerin Kimliği ve Antalya Üzerine Notlar, Öneriler, Örnekler, *Mimarlık Dergisi*, sayı 1, 1991, s. 19-28.
[87] Beyhan, Ünügür, a.g.m., s.81.
[88] a.g.m.

kültürde nedenleri ve sonuçları vardır. Kültürün sürekliliğini, gelenekler ve görenekler sağlamaktadır ve her kültürün başlangıcına uzanan bir geçmişi vardır."[89]

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu'na göre kent kültürü, "belli yerleşim yerlerinin somut koşullarında yerleşik düzende yaşayan toplulukların ekonomik, siyasal ve ideolojik vb. her düzlemdeki birlikte yaşam pratiklerinin kronolojik süreç içindeki birikim ve birleşimidir. Kent kültürü bu bağlamda durağan bir kavram değildir ve toplumsal oluşumun değişimini ve dönüşümünü ifade etmektedir.

Kentlileşme için gereken etkileşimin var olan kentten, kentsel yaşamdan yana sonuç vermesi, kent kültürünü geliştirmesi ve kentte yaşayanların hem fiziksel hem de davranış olarak uyum içinde bulunması, bir dizi sosyal, ekonomik ve politik olayın bir arada yaşanmasına, toplumun örgütlenmiş bir biçimlenmiş olmasına bağlı olmaktadır. Örgütlenme ve biçimlenme kent kültürünün bağımsız değişkenleridir. Bu nedenle kentlileşme bireysel, kent kültürü ise toplumsal anlam içermekte olup, İhtisas komisyonu kent kültürünü, bireyselleşmeyi ve ileri düzeyde örgütlenmeyi sağladığı, özgürlüklerin yolunu açtığı, toplumsal uyumu ve uzmanlaşmayı ortaya çıkardığı için modern toplumun temel yapı taşlarından biri olarak kabul etmektedir.[90]

Bir toplumda kentlerin sayısı, yayılımı ve işlevleri, kültürünün karmaşıklığına ve kültürel değişikliklerden etkilenme derecesine göre farklılık göstermektedir. Kentin gördüğü işlevlerin, bir ölçüde kültürünün yapısına, karmaşıklığına ve bu yüzden de içinde bulunulan tarihsel döneme göre değiştiği bilinmekte olup, bu değişim, kentin, temel olarak bir yerleşim yerinden bir atölyeye dönüşmesini de içermektedir.[91]

Kentlilik bilincinin gelişmesi için ortak bir kentte yaşamak yeterli bir özellik değildir. Bir kentte yaşayan insanların yaşadıkları kente karşı ait olma duygusu taşımaları ise o kenti korumaları, geliştirmeleri, kentin imarı ve yönetimine katılmalarıyla mümkün olabilmektedir. İnsanlar kendilerinin içinde oldukları olguları

[89] http://www.kentli.org/makale/kultur (25.5.2007)
[90] Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu , Ankara, Dpt, 1995, s.55.
[91] Paul K. Hatt, Albert J.Reiss, Kentsel Yerleşimlerin Tarihi, *20.Yüzyıl Kenti*, Der:Bülent Duru, Ayten Alkan, Ankara, İmge Kitabevi, 2002, s.30.

daha kolay sahiplenmektedirler. Kentlilerin kentine sahip çıkabilmeleri için kenti algılamalarının doğru olması gerekmektedir. Başka bir ifade ile kentlilik bilinci, kente yaşayanların var olan değişik kimliklerinin yanı sıra bir de içinde yaşadıkları kentle özdeşleşebilen bir kimliğe sahip olmalarıdır. [92]

4. Türkiye'de Kentleşme

Türkiye'de kentleşme sürecine ilişkin yapılan araştırmalar, bu süreci etkileyen temel değişkenler olan genellikle göç, sanayileşme ve teknoloji kapsamında ele alınmaktadır ve bu kapsamda ele alınan iç göçler, kentleşme sürecinin dinamiğini oluşturan ve niteliğini tayin eden önemli bir faktör olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan bu yana aydınlanma geleneği içinde kökten bir "çağdaşlaşma" ya da "modernite" projesini uygulamaya çalışmıştır. Bu projenin, en önemli boyutlarından birisi ekonomik gelişmenin sağlanmasıdır. Bu boyut içerisinde, kapitalist gelişme, sanayileşme ve özel mülkiyetin kurumsallaşması özel bir yer tutmaktadır. Kuşkusuz böyle bir modernite projesi içerisinde kentsel gelişme projesi de yer almaktadır. Modernitenin ekonomik boyutunun gerçekleşebilmesi toprağa bağlı köylü kitlelerin çözülerek hareketlilik kazanması; toplum bireylerinin, ekonominin gerek duyduğu emeği gerek duyulan yerde ve anonim ilişkiler içerisinde sunabilmesi gerekmektedir. Bunun gerçekleşmesinin yolu kentleşmedir.[93]

Batı'da modernleşmenin bir sonucu olarak görülen kentleşme süreci, Türkiye'de sanayileşmeyle kırsal kesimde ortaya çıkan fazla nüfusun kentlere itilmesi temelinde meydana gelmektedir. Bu durum gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme olgusunun gelişmiş ülkelerden farklılığını göstermektedir. Kentlerin ve kentlere göç edenlerin nitelikleri ve bunlar arasındaki etkileşim değişmeyi belirlemektedir. Türkiye gelişmekte olan bir ülkedir ve Türkiye'deki kentleşme bazı farklılıklarına rağmen, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kentleşme süreçlerine benzemektedir. Bu nedenle kentleşme yapısı batı ülkelerinden farklılık göstermekte

[92] Kaya, a.g.e., s.162
[93] İlhan Tekeli, *Kent Planlaması ve Kent Araştırmaları, Cumhuriyet Dönemimde Türkiye'de Bilim*, Ankara, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 1998, s.1.

olup, bu farklılığın en büyük nedeni sanayileşmenin ve teknolojinin geç başlamış olmasıdır.

Ülkemizdeki kentleşme olgusu, toplumsal ve ekonomik yapıyı biçimlendiren temel öğelerden biridir. Yalnız tarımdaki değişmelerin ve sanayileşmenin bir sonucu değil, toplumsal değişme sürecinin de bir göstergesidir. Erder'e göre; "Türkiye'de kentleşme süreci kamusal düzenlemelerin ve kentsel kurumların denetimi ve yönlendirilmesi altında, yani planlı olarak gerçekleşmediği bilinmektedir. Bunun yanın sıra bu süreç, kuralları kamuca belirlenen, açık piyasa mekanizması koşulları içinde de gerçekleşmez. Türkiye'de kentleşme geleneksel devlet-toplum ilişkilerinin belirlediği, merkeziyetçi ve otoriter kurallarla işleyen kurumlar; güçsüz yerel yönetimler ve popülist politikaların beslediği enformel örgütlenmelerin karşılıklı etkileşiminin oluşturduğu ve dıştan bakıldığında kaotik olarak algılanabilecek bir ortamda gerçekleşmiştir."[94]

Türkiye'deki kentleşme olgusunun altında yatan temel öğe, kırsal alanlardan kentte yapılan göçlerdir. Kentlerdeki doğal nüfus artışı kentleşme sürecini etkileyecek derecede önemli değildir. Kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan göçler sadece sanayileşme ile özdeşleştirilemez. Buralardaki, yaşam koşullarının elverişsizliği, kentleşme süreci açısından önemli bir etkiye sahiptir. Keleş'e göre Türkiye'deki kentleşmenin temel özelliklerinden biri de farklı coğrafi bölgelerde farklı hızda gerçekleşiyor olmasıdır. Marmara bölgesinde, nüfusun yarıdan fazlası (% 65.3) kentlerde yaşadığı halde Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kentleşme dereceleri % 21.5 ile % 31.1 arasında değişmektedir. Kentleşme oranı yüksek olan bölgeler gelişmiş, düşük olan bölgeler ise daha az gelişmiş bölgelerdir.[95]

Kentleşme üzerine yapılan araştırmalarda, dikkatte alınan bir nokta da, dönemlere göre kentleşmenin irdelenmesidir. Dönemleme araştırmaları, Cumhuriyet dönemi, 1950-1980 dönemi ve 1980 sonrası dönem olarak ayrılmaktadır. Bu ayrımlar içinden 1950-1980 dönemi içinde bulunan 1950 ile 1960 arasındaki 10

[94] Sema Erder, *Kökene Dayanan Dayanışma İlişkileri ve Kentte Ortak Yaşama*, *Türkiye'de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları*, Ankara, Türkiye Bilimler Akademisi, 1998, s.231.
[95] Ruşen Keleş, *100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Kültür, Konut ve gecekondu*, Ankara, Gerçek Yayınevi, 1978, s.25.

yıllık süreç çoğunlukla ayırıcı özellikleri olan bir dönem olarak kabul edilmektedir.[96] Hatta bu süreç için Mübeccel Kıray "Anadolu'nun bin yıllık durağan yaşamından uyandığı, devinmeğe başladığı zaman aralığıdır" diye bahsetmektedir.[97] Yine bazı araştırmalar bu ayrımları *ulus* devletin kentleşmesi (1923-1950), emek gücünün kentleşmesi (1950-1980) ve sermayenin kentleşmesi (1980 sonrası) şeklinde tanımlamaktadır.[98]

1950-1980 döneminde başlayan sanayileşme süreci, yabancı teknoloji ve sermaye ithaline dayanmaktadır. Ticaret sektörüne verilen krediler artmaya başlamış, kentte işletme, özellikle küçük işletme sayısı giderek çoğalmıştır. Kentlerde artan ticaret, küçük üretim olanakları ve yapılaşma, kırdan kopan nüfus için kenti çekici bir hale getirmiş ve gelen nüfus kentte iş olanağı ve yer bulmuş veya yaratmıştır. Bu dönemde kentlerin hızla göç alarak büyümesi, gecekondulaşma olgusunu da ortaya çıkarmıştır.[99]

1960-2000 yılları arasındaki 40 yıllık sürede kentsel nüfus, 6.9 milyondan 44 milyona çıkarak altı kat artmıştır. Kentsel nüfusun genel nüfus içindeki oranı ise, aynı dönemde % 25.1'den % 65'e yükselmiştir. Türkiye'nin kentleşmesinde, nüfusu yüz bini aşan kentlerin kentli nüfustan aldıkları pay, 1950'de %43.8' den, 1960'ta % 45.34'te, 1970'te % 58.5'e ve 1980'de % 63.3' e, 1985'te % 64.9'a, 1990'da % 64.7'e, 1997'de % 69.7'ye, 2000 yılında da % 70'e yükselmiştir. Bir başka deyişle, 1960-2000 yılları arasında artan kentsel nüfusun (34.6 milyon) çok büyük bir çoğunluğu bu büyük kentlerde yerleşmiştir.[100]

1945'de kent olarak adlandırılabilecek yerleşimlerde 4.7 milyon insan yaşarken bugün 40 milyonu aşkın kişi kentlerde yaşamaktadır. Türkiye bu süreç içinde nüfusun % 25'i kentlerde yaşayan tarım ağırlıklı bir ülkeden, % 70' i kentlerde yaşayan daha da önemlisi kent kökenli faaliyetlerin ve kararların belirleyici rol oynadığı bir ülkeye dönüşmüştür. Bu son derece büyük çaplı bir değişim olarak

---

[96] Şükrü Aslan, *1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s.64.
[97] Ramazan Günlü, *Türkiye'de Kentsel Değişimler ve Siyasal Bilinç,Kentleşme,Göç ve Yoksulluk*, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara, İmaj Yayınevi, 2002, s.276.
[98] Aslan, a.g.e., s.64.
[99] Güçlü,a.g.e., s.29.
[100] Keleş, Kentleşme Politikası, a.g.e., s.62.

kabul edilmektedir.[101] Ayrıca sadece kırsal alandan gelen göçler değil, başta Balkanlar'dan olmak üzere ülke dışından gelen göçler de kentleri önemli ölçüde etkilemiştir.[102]

Sonuç olarak, Türkiye'de kentleşme, kamusal düzenleme yada denetim altında yani planlı bir şekilde gerçekleşmemiştir**.** Tam tersine yetersiz yerel yönetimler ve popülist politikaların beslediği enformel mekanizmalar ve örgütlenmelerin karşılıklı etkileşimiyle oluşturduğu bir ortamda gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin yaşadığı yarım yüz yılı aşkın kentleşme deneyiminin beklide en temel özelliği, bitip tükenmek bilmeyen bir değişim, yıkıp yeniden kurma sürecini içinde barındırmasıdır. Türkiye'nin kentleşme sorunlarının en azından görünürde kolaylıkla üstesinden gelebilmesini sağlayan esas öğe, farklı toplum kesimlerinin kendiliğinden geliştirdiği mekanizmalardır. Türkiye başından bu yana kentleşmesini ağ türü ilişkiler içerisinde yaşamış ve bu ilişkiler sayesinde kente gelen göçmenler, yabancısı oldukları kentte kendilerine korunaklı sayılabilecek ortamlar yaratabilmişlerdir.[103]

C. HEMŞEHRİLİK

1. Kavram Olarak Hemşehrilik

Toplumsal ilişkiler ve pratikler her zaman mekansal bir uzamda yer alırlar ve yer aldıkları mekanla etkileşim halindedirler. Dolayısıyla, toplumsal olgular o zamanda ve o mekanda olmaları nedeniyle öyledirler. Toplumsal ilişkilerin ve pratiklerin bir kısmı ise fiziki/coğrafi mekanla doğrudan doğruya bağlantılı olarak kurgulanır ve onunla birlikte anlam kazanmaktadır. Vatandaşlık, göçmenlik, yabancılık, mahallelilik, semtlilik gibi toplumsal ilişkilerin ana temasını mekansallık

[101] Oğuz Işık, M. Melih Pınarcıoğlu, *Nöbetleşe Yoksulluk*, İstanbul, İletişim Yayınları, 3. baskı, 2003, s.95.
[102] Aslan, a.g.e., s.65.
[103] Işık, Pınarcıoğlu, a.g.e, s.96.

oluşturmaktadır. Bu tür toplumsal ilişkilerde, coğrafi mekanın/alanın kendisi, kültürün, kişisel kimliğin ve toplumsal kimliğin konusu olmaktadır. [104]

Göç süreci, hem göçe katılan hem de göçü alan toplumlarda fiziksel değişmelerden, davranış ve düşünüş değişikliklerine kadar bir dizi değişmeyi de beraberinde getirmektedir. Uyum, bütünleşme yada emilme gibi süreçler bir topluma sonradan katılmış olan grupların, toplumun tümünden gerek aile yapısı, gerek çalışma alanları, gerek toplumlardaki diğer kurumları kullanma biçimlerindeki farklılıklarını derece derece tanımlayan süreçler olmaktadır. Bunlar sadece göç eden grubun niteliklerine bağlı olmakla kalmayıp, katıldıkları toplumların bu gruplara sundukları olanaklara da bağlı olmaktadır. Yani, uyum, bütünleşme ve emilme tek taraflı bir değişme sürecinden çok, iki taraflı etkileşimlerin sonucunda oluşmaktadır.[105]

Hemşehrilik, genellikle kentle bütünleşme sürecinden geçenlerin girdikleri bir ilişki türü olarak görülmüştür. Bunun bir nedeni, hemşehriliğin 'memleket'ten uzakta olmayla ilişkili olması ve 'memleket'ten uzakta olmanın, özellikle son yarım yüzyılda en yaygın aracının göç olmasıdır. Kentle ilk tanışma aşamasında, işe yarayan bir mekanizma olsa bile, hemşehriliğin dışarıdan bakıldığında görünür olmasına aracılık eden süreçler, kentle kaynaşma sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Hemşehri, memleketi aynı yer olan kişidir ve birbirlerini hemşehri olarak tanımlayan kişiler memleket dışındadırlar. Hemşehrilik sözcüğü ise, ilk olarak hemşehriler arasındaki durumsal bir ilişkiyi tanımlamaktadır. İkinci olarak da, memleketleri aynı coğrafi yer olan veya aynı coğrafi yere ait olma hissini taşıyan kişiler arası ilişkileri ve onlar arasındaki bağları ve bu bağlardan doğan çeşitli kimlikleri tanımlamaktadır. Bu bağlar bazen toplumsal kimlik düzeyinde iş görmekte bazen de kişisel kimliğin konusu olmaktadır.[106]

---

[104] Ayça Kurtoğlu, Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler, *European Journal Of Turkish Studies*, http://www.ejts.org.document375.html, (30.05.2007).

[105] Erder, Refah Toplumunda Getto, a.g.e., s.17-18.

[106] Kurtoğlu, Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler a.g.m.

Kavram olarak hemşehrilik ya da ilişki biçimi olarak hemşehrilik ilişkileri bir kimlik duygusunu nitelemektedir. Hemşehrilik kimliği doğum yerimiz ve sürekli kaldığımız yerde anlamlı değildir. Çünkü buralarda farkı bir biz ve ötekiler ayrımı söz konusudur; örneğin, aile, akrabalık, arkadaşlık vb. Hemşehrilik gibi bir ilişki biçiminin oluşabilmesi ve kurumlaşabilmesi için, doğdukları yerlerin dışın da başka yerleşim yerlerin de yaşamlarını devam ettiren, aynı yerlerden gelmiş olan ve bir aidiyet duygusunu paylaşan nüfusun varlığı ve yoğunluğu gerekmektedir. [107]

Akraba ve hemşehrilerin kendi aralarında yardımlaşmaları sayesinde ortaya çıkan bu enformel dayanışma ağları, kentsel alanda göç öncesi ilişkilerin sürdürülebilmesini mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla kentlere gelip buraya bir şekilde tutunmayı başarmış bireyler bile, kente tam olarak eklemlenemeden, kendilerine özgü zaman zaman kentin merkezindeki yerleşik kültürle gerilimler yaşayan, yeni bir kent kültürünün oluşmasına neden olmaktadırlar. [108]

Kente göç edenlerin kente gelirken getirdikleri hünerleri, sermayeleri, kültürleri ve göç ediş biçimleri etkili olmaktadır. Bütün bu niteliklerle, göç edilen ortamın niteliklerinin etkileşimi göçün toplumsal sonuçlarını doğurmaktadır. Hemşehrilik ilişkisi, akrabalıktan farklı olarak, göç edenlerin kökenleriyle birlikte getirdikleri tanımlanmış bir ilişki türü değildir. Hemşehrilik ilişkileri göç edilen kentsel ortamda "yeni" kurulan bir ilişki türüdür. Dolayısıyla bu ilişki türü göç edenler içinde yeni bir olgudur. Hemşehrilik gibi kökene bağlı ilişki ağları, göç eden grupların yeni gelinen bu yabancı ortamda kendileri ile ötekilerini ayırabilmelerine ve kendi farklılıklarını hissetmelerine temel oluşturan kültürel özellikler üzerinde gelişmektedir. [109]

Kentler parçalanmış bireylerin yeni bir bütünleşme aradıkları yerlerdir. Yücekök'e göre de hızlı bir değişme yaşayan, geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına geçme aşamasında bireyler bazı problemlerle karşı karşıya gelirler

---

[107] Ayça Kurtoğlu**,** *Kentleşme Sürecinde Hemşehrilik Dernekleri: İstanbul Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Siyaset ve Sosyoloji Bilimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989, s. 3.

[108] Ulaş Bayraktar, Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbul'daki Hemşehri Dernekleri, *Toplumbilim*, Göç Sosyolojisi Özel Sayısı, sayı 17, 2003, s.107.

[109] Sema Erder*, İstanbul'a Bir Kent Kondu,Ümraniye*, İstanbul, İletişim Yayınları, 3.Baskı, 1996, s.224-245.

ve önceki sorun çözme yöntemleri işe yaramaz hale gelir, bu durumda bireyler kendisi gibi düşünen ortak duygu ve düşüncelere sahip bireylerle bir araya gelme gereksinimi duyarlar ve bunun sonucunda da dernekler ortaya çıkmıştır.[110]

2. Formel Dayanışma Ağları: "İnsanlar Yalnızlık Hissettikleri Zaman Dernek Kurarlar"

Cemaat yapısı olan kırsal bölgelerde, biz duygusunun hakim olması, bireylerin birbirlerine bağlı olması, ortak duygularının ve yardımlaşmanın hat safhada olması, bireylerin yalnız olmadığı duygusuna sahip olmasını sağlamaktadır. Bu gibi yerlerde yardımlaşma, kendi içyapısında mevcuttur. Kentlerin ortaya çıkışı ile birlikte işbölümünde meydana gelen değişimler insanları hem birbirlerinden ayrılmalarını hem de birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olmalarını zorunlu kılmıştır. Hayatlarını devam ettirebilmek için diğer insanlara daha fazla ihtiyaç duymuşlardır. Bu da sivil toplum örgütlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Özellikle ülkemizde son zamanlarda önemini arttırmaya başlayan hemşehri dernekleri, hemşehrilerin kentlerde bir araya gelerek her alanda bir güç elde etmek istemelerinden ortaya çıkmıştır. [111]

Hemşehrilik ilişki ağlarının yapılandırılmış (formel) örgütlenmesi, bir grup hemşehrinin kurduğu dernek veya vakıflarıdır. Dernek veya vakıflar hem yapılandırılmış olduklarından, hem de hemşehrilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerden az çok bağımsız olarak seçilen bölgelerde bulunduklarından, en fazla dışlayıcı olan örgütleme şeklidir. Buna karşın hemşehri ilişki ağlarının ve hemşehrilik olgusunun devamlılığına en fazla katkısı olan örgütlenme şeklidir, çünkü ilk olarak bu yolla hemşehrilik bağının varlığı resmi makamlarca onaylanmış ve tescillenmiştir. İkinci olarak dernekler ve vakıflar aracılığıyla anonim olan hemşehriler, varolan ilişki ağlarına dahil olmaktadırlar.[112] Hemşehri dernekleri; kırdan gelenlerin kentsel yaşam

---

[110] Ahmet N. Yücekök, 19. Yüzyıldan Günümüz Türkiye'sine Sivil Toplum Kuruluşları ve Siyaset Sosyolojisi İlişkileri, *Tanzimat'tan Günümüze İstanbul'da STK'lar***,** İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, 1998, s. 4.

[111] Şaban İnat, *Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Hemşehri Dernekleri ve Kentlileşme, Antalya Örneği*, , Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , 2006, s.13.

[112] Kurtoğlu, Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler, a.g.m.

biçimini, değerler sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan örgütlerdir.[113] Bu örgütler kent yaşam biçimini öğretmenin yanında bireyin eski geleneksel yaşam koşullarının da devamını sağlamaktadır.

Kente göç edenlerin kentin değişik yerlerinde yaşayan hemşehrileri ile ortak bir mekanda bir araya gelerek birçok paylaşımın yanı sıra, kentin yarışmacı ortamına karşı bir dayanışma ağı oluşturmalarında hemşehri dernekleri önemli rol oynamakta ve aynı zamanda, kentlerde birer baskı grubu haline gelen hemşehri gruplarının mekanı olmaktadır. Hemşehri dernekleri diğer derneklerden farklı bir nitelik taşımaktadır. Hemşehri derneklerini oluşturan birlik, kentte göç eden ve aile, akrabalık, komşuluk ve hemşehrilik bağı olan bireylerden oluşurken, diğer derneklerde böyle bir bağın önemi olmamaktadır.

Kentte yeni gelenler karşılaştıkları toplumsal düzeydeki kural yokluğu ve yabancılaşma olgusu karşısında kültür şoku yaşamaktadırlar. Simmel'in belirttiği gibi, kent insanı modern hayatın kendisini ezen sosyal ve kültürel düzeni içerisinde ferdiliğini korumak için önemli çabalar harcamak durumundadır. Birey kendisini kent ortamına uydurmak için psikolojik mekanizmalar geliştirmektedir. Dış dünyanın değişmelerinden, çatışmalarından korunabilmek için yeni bir kişilik yapısı geliştirmektedir. Duygularıyla hareket eden birey, artık kafasıyla, düşünceleriyle ve belirlenmiş ölçülerle oluşturulmuş davranış kalıplarına göre hareket etmektedir. Bu bir bakıma yeni kentlinin yeniden toplumsallaşması sürecidir. Hemşehri dernekleri yeni kentlinin sosyalizasyon işlevini üstlenmektedir. Kentsel değerleri, davranış kalıplarını tanıma, yerel değerlerle karşılaştırma, onları kabul etme yada reddetme davranışlarını geliştirmede yardımcı olmaktadır.[114] Hemşehri dernekleri, üyelerinin derin ve sürekli bağlılığını sağlayabilen gruplardır. Onlar halkın mekan duygusunu yeniden onaylayan ve memleketlerine ya da kökenlerine bağlantı sağlayan hafıza ortaklıklarıdır. Özellikle önemli olanları, yerel temelli olup, kente eskiden göç etmiş sakinlerden üyeler çeken derneklerdir.[115]

---

[113] Bal, a.g.e., s.431.
[114] Bal, a.g.e., s.77.
[115] Joel D.Barkan, Michael L.Mcnulty, M.A.O.Ayeni, Hometown, Voluntary Associations, Local Development, and the Emergence of civil Society in Western Nigeria, *The Journal of Modern African Studies*, cilt:29, sayı :3, 1991, s.459

Kentleşme ile ilgili yapılan çalışmalar da, kente yeni gelen bireyin cemaat ilişkilerinin devamını sağlamak için, kentte hemşehri ve akraba topluluklarıyla bir araya geldiği görülmektedir. Hemşehri dernekleri geleneksel toplumun özelliklerinin devamını sağlama işlevine sahiptir. Hemşehri dernekleri kırdan kente gelenlerin iş bulma barınma ve kent yaşamına uymak için, karşılıklı yapılan yardımlar yeni gelenin kentle ilişkisinde örgütlü kamu hizmetlerinin ya da bireyin yetersiz kaldığı durumlarda onların işleri akraba yada komşu grupları tarafından yüklenilmektedir.[116]

Türkiye'nin farklı yapısal özellikler gösteren bölgelerinden gelen grupların İzmit'te gelirken getirdikleri kültürel kimlikler çeşitlidir. Bu özellikler ve kentte yaşanırken, yaşanan değişimler bu araştırmanın konularından biri değildir. Akrabalık ve hemşehrilik ilişkilerinin nitelikleri, anlamı ve işlevinin göç edenlerin geldikleri yerdeki kültürel birikimlerine, toplumsal konumlarına ve kentteki deneyimlerine göre çeşitlilik göstermektedir.[117] Bu araştırmada, doğdukları yerde, aidiyet duygusunu yaşayarak kendilerini hemşehri olarak tanımlayan İzmitlilerin niye böyle bir derneği kurma ihtiyacı hissettikleri araştırılmaktadır.

Araştırmamızın merkezini oluşturan İzmitliler Derneği, bir hemşehri derneği statüsünde görünüyor olmakla beraber, belirtilen hemşehrilik dernekleri içeriğinde kurulmamıştır. İzmitlilerin neden bu derneği kurma ihtiyacı hissettikleri incelemek amacıyla yaptığımız bu çalışmada araştırma bulgularına geçmeden önce araştırma alanımızı oluşturan İzmit kentinin özelliklerine, aldığı göçlere ve bugünkü durumuna bakmak gerekmektedir.

[116] Dilek Çiftçi Yeşiltuna, Hemşehri Derneklerinin İçerdiği İletişimin Yapısı**,** *Toplum ve Göç, II: Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, 1997, s.441.
[117] Erder, *İstanbul'a Bir Kent Kondu, Ümraniye*, a.g.e., s.227.

İKİNCİ BÖLÜM

KOCAELİ İLİ

A. KOCAELİ'NİN YERİ

Asya ile Avrupa'yı birleştiren önemli bir yol kavşağında bulunan Kocaeli, Marmara Bölgesi'nin Çatalca-Kocaeli Bölümü'nde, 29°22'-30°21' doğu boylamı, 40°31'-41°13' kuzey enlemi arasında yer alan bir sanayi kentidir. Batı ve Kuzeybatı'sında İstanbul, Güneybatı'sında Yalova, Güneyinde Bursa, Doğusunda Sakarya ve kuzeyinde Karadeniz bulunmaktadır.

İzmit Körfezi ve dik yamaçlarla sınırlanmış olan il, doğu ve batı yönlerine yayılan dar bir yerleşim alanına sahip olmakla birlikte 1960'lardan sonra artan sanayileşme sonucu hızlı bir nüfus artışına sahne olmuştur.

Kocaeli topraklarının İzmit Körfezi kuzeyindeki büyük bölümü, güneyden kuzeye doğru eğimli ve az engebeli bir yayladır. Bu yayla, Karadeniz'e doğru akan suların vadileriyle yarılmış, yer yer tepelerle kabaran bir görünüm almıştır. Bu yaylanın yüksek kesimi güneyde İzmit Körfezi dolaylarındadır. Burada Çenedağı 645 metreye ulaşırken, Kocaeli'nin kuzeyinde hiçbir tepenin denizden yüksekliği, 350 metreyi aşmaz. Buna karşılık, Kocaeli ilinin İzmit Körfezi güneyinde kalan kesimi dağlıktır. Burada Samanlı Dağları, birden yükselir ve en yüksek noktası 1602 metreyle Kartepe'dir.

Arazi yapısının dik yamaçlara sahip olması nedeniyle, düzlükler az yer tutmaktadır. Kocaeli'nin İzmit Ovası ve Sapanca Gölü çukur alanlardır. Kentin yerleşmiş olduğu alan ise geniş düzlüklerden mahrum, dar ve kıyıya paralel uzanan bir banttır. Topografya koşulları, kenti birbirine benzemeyen iki büyük kısma ayırmaktadır. Birinci kısım, meyilli yamaçlar üzerinde dar ve yokuşlu sokakların bulunduğu ve genellikle eski mahallelerin yer aldığı kesimdir. İkinci kısım ise, düzlük alana yayılmış büyük binaların bulunduğu, kara ve demiryolunun içinden geçtiği, aktif iş merkezlerinin yer aldığı alanlardır.

İl topraklarından kaynaklanan suların bir bölümü Karadeniz'e, bir bölümü de Marmara Denizi'ne ulaşır. Kocaeli Yarımadasında uzanan dağların sırtı İzmit

Körfezi ve Marmara'ya daha yakın olduğundan Karadeniz'e dökülen akarsular daha uzundur. Kocaeli iklimi bakımından, Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş oluşturduğu söylenebilir Körfez kıyılarıyla, Karadeniz kıyısında ılıman, dağlık kesimlerde ise daha sert bir iklim hüküm sürmektedir. İl merkezinde yazlar sıcak ve az yağışlı, kışlar yağışlı, zaman zaman karlı ve soğuk geçmektedir. Kocaeli'nin Karadeniz'e bakan kıyıları ile İzmit Körfezi'ne bakan kıyılarının iklimi arasında bazı farklılıklar göze çarpar. Yazın körfez kıyılarında bazen bunaltıcı sıcaklar yaşanırken Karadeniz kıyıları daha serindir.[118]

B. KOCAELİ'NİN İDARİ YAPISI VE NÜFUS YAPISI

Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan yolların kavşağında bulunan Kocaeli, 1924 yılında vilayet olmuştur. Tarih boyunca birçok kez istilaya uğrayan ve uğruna savaşlar yapılan il; konumu, İstanbul metropolüne olan yakınlığı, doğal limanı (İzmit Körfezi), ulaşım imkanları nedeniyle her zaman önemli bir cazibe merkezi olmuştur.

3505 km^2'lik yüzölçümü ile ülkemizin en küçük altıncı ili olan Kocaeli, nüfus büyüklüğü açısından 2000 yılı genel nüfus sayımına göre 1.206.085'lik nüfusu ile iller arasında 15.sırada yer almaktadır. Bir Büyükşehir belediyesi, altısı ilçe 38'i de alt kademe olmak üzere toplam 45 belediyesi, 242 köyü ve kilometrekareye düşen 344 kişilik nüfus yoğunluğu ile ülkemizin önemli sanayileşmiş illerinden biridir.

Tablo 2: İlçeler İtibariyle Nüfus ve Nüfus Yoğunlukları (TUİK 2000)

İlçesi	**Yüzölçümü (km^2)**	**Toplam nüfus**	**Nüfus yoğunluğu**	**Yıllık nüfus artış hızı (binde)**
İzmit Merkez	974	373.034	383	19.26
Derince	223	97.283	436	33.64
Gebze	604	421.932	699	49.53
Gölcük	199	107.615	541	-3.46
Kandıra	933	52.418	56	4.77
Karamürsel	258	48.508	188	18.91
Körfez	314	105.295	335	22.00
Toplam	**3.505**	**1.206.085**	**344**	**27.04**

[118] www.kocaeli.gov.tr.(10.5.2007), www.kocaeli.bel.tr. (10.05.2007)

2000 yılı nüfus sayımına göre il nüfusunun ilçeler itibariyle şehir ve köy dağılımına bakıldığında nüfusun % 59.93'ü şehirlerde (il ve ilçe merkezleri) % 40.06'sı ise köylerde yaşamaktadır.

Tablo 3: İlçeler İtibariyle Şehir ve Köy Nüfusları (TUİK 2000)

İlçesi	**Toplam nüfus**	**Şehir nüfusu**	**Oranı (%)**	**Köy nüfusu**	**Oranı (%)**
İzmit Merkez.	373.034	195.699	52.46	177.335	47,53
Derince	97.283	93.997	96,62	3.286	03,37
Gebze	421.932	253.487	60.07	168.445	39.92
Gölcük	107.615	55.790	51,84	51.825	48,15
Kandıra	52.418	12.641	24,11	39.777	75,88
Karamürsel	48.508	29.353	60.51	19.155	39.48
Körfez	105.295	81.938	77,81	23.357	22,18
Toplam	**1.206.085**	**722.905**	**59.93**	**483.180**	**40.06**

C. KOCAELİ'NİN TARİHİ

Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan Kocaeli, gerek konumu gerekse ilkçağlara kadar uzanan tarihi ile önemli bir yerleşim yeridir. Birçok uygarlığa tanık olmuş, işgaller, göçler ve depremler yaşamış olan kentin, yazılı tarihinin İ.Ö.VII. yüzyıla kadar uzandığı bilinmektedir.

Bölge, Bithynia adını almadan önce Bebrikya olarak anılmaktaydı. Friglerin bir kolu olan Bebrikler, İ.Ö. 1200 yıllarında Balkanlar üzerinden Anadolu'ya gelmişler ve İ.Ö. 650'ye kadar burada varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Frigler, Anadolu'ya geldikten sonra İçbatı Anadolu'ya yerleşmişler ve burada uzun süre hiçbir siyasal örgüt kurmadan yaşamışlardır. Frig devleti bugün İzmit'e denk düşen yörede uzun süre egemenlik kuramamıştır.[119] O dönemde, Yunanistan'ın

[119] Işıl Altun, *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, Kocaeli, Yayıncı yayınları, 2004, s.31

Megara şehrinden, kendilerine yeni bir yer aramak için yola çıkan göçmen bir grup, şimdiki Başiskele mevkiinde Astakos adını verdikleri bir kent kurmuşlardır. Kent halkı, çağdaşlarına oranla deniz ticaretiyle uğraştığı için gelişmiş bir yaşam düzeyine ulaşmıştır. İzmit'in çekirdeğini teşkil eden Astakos, ilk önce Lidyalıların denetimi altına girmiştir. Kocaeli ve Bursa Yöresinin verimli topraklarını da alarak güçlenen Lidya Devleti, İ.Ö. 546 yılında Perslerin saldırısına uğramış ve askeri güçe önem vermeyen Lidya, Pers Kralı karşısında yenilgiye uğrayarak yıkılmıştır. Böylece, Bithynialılar'ın yaşadığı Astakos bölgesi Persler tarafından ele geçirilmiş ve Pers ordularının üstlerinden biri olmuştur. Büyük İskender'in İ.Ö. 334 yılında Pers ordularını bozguna uğratmasından sonra, Anadolu'nun siyasal yazgısı da değişmiştir. İskender'in Bithynia'yı yönetmekle görevlendirdiği Kumandan Kalas uzun zamandır bağımsız yaşayan Bithynia'yı istilaya kalkışmış ancak Bithynia'lı Bas,daha önce saldırıya geçerek onları yenilgiye uğratmıştır. Böylece, Bithynia'lılar İ.Ö. 326 yılında bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bas'ın ölümünden sonra yerine geçen oğlu Zipotes döneminde (İ.Ö. 326-279) Bithynia genişleme siyasetine yönelmiştir. Zipotes'in ölümünden sonra ise yerine geçen büyük oğlu Nicomedes eski koloni kenti Astokos'un karşısında bugünkü İzmit´in de üzerinde bulunduğu yamaçlara, yeni bir kent kurmuş ve adını Nikomedia koyarak burayı Bithynia'nın başkenti yapmıştır. Giderek yükselen Bithynia Krallığı'nın merkezi Nikomedia, büyük bir Helenistik şehir olmuştur.

İ.Ö. 130'larda Ön Asya'ya adımını atan Roma, Bithynia topraklarına gözünü dikmiş ve ekonomik nedenlerle yerleştikleri bu toprakları imparatorluklarına katarak, 252 yıllık Bithynia Krallığını, İ.Ö. 74 yılında tarihten silmiştir. III. yy sonlarında Roma İmparatorluğu topraklarında yeni yönetsel düzenlemeler yapılmış ve imparator Diokletianus (286-305) yılları arasında Nikomedia'yı imparatorluğun doğu bölgesinin başkenti ilan etmiştir. Onun zamanında Nikomedia; Roma, Antakya, İskenderiye'den sonra dünyanın dördüncü büyük şehri konumunu almıştır. Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye ayrılmasıyla, Nikomedia, başkenti Konstantinopolis (İstanbul) olan Doğu Roma sınırları içinde kalmıştır.

Araplar, İstanbul'u ele geçirmek için giriştikleri seferler sırasında İzmit'ten de geçmişlerdir. I. Muaviye döneminde Marmara'ya giren Araplar İzmit Körfezinde

kışı geçirmişler ve buralarını üs durumuna getirerek İstanbul ve İzmit'i yedi yıl kuşatma altında tutmuşlardır. Harun ür-Reşid komutasındaki Arap ordusu 781 yılında İstanbul üzerine gönderilmiş, bu arada İzmit kısa bir süre ele geçirilerek kent yağmalanmıştır. Arap orduları Bizanslılar tarafından tuzağa düşürülmek istense de Soğucak ve Derince arasında yapılan savaş Arapların galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Kent, bundan sonra Türklerin gelişine değin sürekli olarak Bizans'ın elinde kalmıştır.

Anadolu'yu fethetmek için harekete geçen Türk boyları kısa sürede büyük topraklar elde etmişlerdir. Ancak düzenli Bizans orduları karşısında tutunamadıkları için egemenlikleri sürekli sürmemiştir. 1071 yılındaki Malazgirt savaşından sonra Türkler, Anadolu'ya hızla yayılmaya başlamışlardır.

11. yüzyılda Anadolu'yu egemenliği altına alan Selçuklular Nicomedia'yı da ele geçirmişler ve İzmit, böylece Anadolu Selçuklu Devleti'nin egemenliği altına girmiştir. 1096 yılında Bizans'a gelen büyük bir haçlı ordusu, Marmara kıyısı boyunca ilerleyerek İzmit Körfezi içindeki bütün köyleri yağmalamış ve kent, İmparator I. Aleksios Kommenos tarafından geri alınmıştır. İstanbul'da Latin imparatorluğu kurulunca İzmit de 1204-1207 yılları arasında Latinlerin işgalinde kalmış, daha sonra Nikaia-İznik imparatorluğu tarafından geri alınmıştır.

1327 yılında, Orhangazi'nin komutanlarından Akçakoca Bey, Kandıra, Karamürsel ve İzmit Körfezi'nin güney bölümünü ele geçirmiştir. Türklerin Kocaeli yarımadasındaki kaleleri alarak, İstanbul yakınlarına gelmeleri Bizanslıları telaşa düşürmüş olup, Osmanlıların ele geçirdikleri yörelerde halka iyi davranmaları, İzmit yakınlarındaki kalelerin büyük bir bölümünün kendiliklerinden teslim olmasını sağlamıştır. İzmit ise ancak sürekli baskınlar sonucu kentte açlık baş gösterince 1337 yılında ele geçirilebilmiştir. Nikomedia, uğradığı birçok istila ve saldırıya karşın bu yıla kadar Bizans'ın egemenliğinde kalmıştır. 1337 yılında şehzade Süleyman paşa, sancak haline gelen Kocaeli'nin ilk sancak beyi olmuştur.[120]

Orhangazi dönemine kadar Nikomedia olan kentin ismi, bu dönemde İznikomid ve daha sonra ise İznikmid şeklini almıştır. Türkçe kaynaklarda iznikmid

[120] Altun, a.g.e, s.32-37.

olan kentin adı zamanla İzmit'e dönüşmüştür. Kocaeli adı ise 14.yüzyıl başlarında Osman ve Orhangazi döneminde yöreye akınlar düzenleyerek ele geçiren Akça Koca bey'in adından kaynaklanmaktadır. 1924 yılında onun anısına yöreye koca ili anlamında Kocaeli adı verilmiştir.[121]

Kocaeli, I.Mehmet (Çelebi) döneminde Anadolu Beylerbeyliğine bağlanmış olup, Beyazıd Paşa sancak beyliğine atanmıştır. Kent, 1509 yılında geçirdiği deprem sonucunda yerle bir olmuştur. I. Süleyman'ın 1534 yılında İzmit'e yaptığı ziyaret olumlu gelişmeleri beraberinde getirmiş ve kent en parlak dönemini bu padişah zamanında yaşamıştır. Bu dönemde İstanbul, yiyecek, yakacak, odun ve kereste ihtiyacını İzmit'ten sağlamıştır. Bu nedenle kentte imar faaliyetleri artmış, kervansaraylar, han ve hamamlar ve tersane yapılmıştır.[122] Bu yıllarda İznikmid kazasında; Kent merkezi ile birlikte 54 köy, 14 mezra, 23 çiftlik, 1361 hane , 592 mücerred ve 313.519 akçe hasılı bulunmaktaydı.[123]

IV. Murat'ın (1623-1640) tahtta bulunduğu yıllar İzmit'te imar faaliyetlerinin arttığı bir dönem olmuştur. Bizans'tan bu yana İzmit'e ilk saray bu dönemde yapılmıştır. Kent IV.Murat'ın ölümü ile 1766 yılında geçirdiği büyük depremin etkisiyle 19.yüzyıla kadar bir durgunluk dönemi yaşamış ve ancak 19.yy.dan itibaren tekrar gelişmeye başlamıştır.

1867 yılında "Kocaeli Livası" merkezi Bursa olan hüdavendigar vilayetine bağlı bir sancak olmuştur. Daha sonra kısa bir süre İstanbul Vilayetine bağlanmış ve II.Abdülhamit döneminde bağımsız bir sancak durumuna getirilmiştir. Bu dönemin ilk mutasarrıfı Selim Sırrı Paşa'dır.[124] Mutasarrıf Selim Sırrı Paşa, İzmit'te önemli bayındırlık etkinlikleri gerçekleştirmiştir. Örneğin, bugün İzmit'in sembolü durumunda olan eski adıyla Tökeli Emre Bulvarı'nı (Demiryolu caddesi) yeniden düzenlemiş, yolun kenarlarına Anıtlar kurulunca tescil edilmiş olan çınar ağaçlarını diktirmiştir. Bu ağaçların dikiminde, şehir meclisinden alınan kararla, kent halkı imece usulü birer gün çalışmıştır. Yine bu dönemde İzmit, ticarette ve sanayide

[121] F.Yavuz Ulugün, *Kocaeli Tarihi-Osmanlı ve Ulusal Kurtuluş Döneminde Kocaeli*, Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği Yayınları, Kocaeli, 2002, s.16.
[122] Altun, a.g.e.,s.38.
[123] Ulugün, a.g.e.,s.20.
[124] Altun, a.g.e.,s.39.

İstanbul'a yakın düzeye gelmiştir. Öyle ki 1889-1890 yılları arasında İzmit limanına gelen gemi sayısı 182 adettir.[125] Evliya Çelebi ünlü seyahatnamesinin ikinci cildinde İzmit'ten şöyle bahseder; "İskelesi büyük bir limandır. Sayısız tüccarı vardır. Bir yeniçeri serdarı , bir sipahi kethüdası, bir müftüsü, bir nakibü'l eşrafı vardır. Ayan ve eşrafı çoktur. Çoğu kereste tüccarıdır ki, çeşit çeşit ipekli elbiseler giyerler. Bu şehrin 3500 mükellef süslü kat kat bağlı, bahçeli, mamul ve kırmızı kiremit örtülü evleri vardır."[126]

30 Ekim 1918 tarihinde Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanması ile birlikte Kocaeli'nde de yeni bir dönem başlamıştır. Artık var olan siyasal, sosyal ve ekonomik yapı, köklü bir değişim sürecine girmiştir. İzmit, başkentte olan yakınlığı ve Anadolu'ya bir geçiş noktası olması sebebiyle ilk işgal edilen yerlerden biri olmuştur. 20 Kasım 1918 yılında İngiliz işgaline uğramasıyla ilk önce, İngiliz donanmasına bağlı gemiler Körfez'e demirlemiş ve İzmit'e asker çıkararak demiryolu ulaşımına, telgraf haberleşmesine ve donanmaya el konulmuştur. 20 Ekim 1920'de Yunanlılara devredilen kentin nüfus yapısında önemli değişiklikler olmuştur. İşgal sonrasında, Yunanlılar bilinçli bir şekilde "Rumlaştırma" politikası izlemişler ve kentteki Türklerin evlerini zorla boşaltarak buralara çok sayıda Rum yerleştirmişlerdir.[127]

İzmit, 27 Haziran 1921'de işgalden kurtulmuş ve Türk kuvvetlerinin eline geçmiştir. 13 Eylül 1921'de Kocaeli Grup komutanlığı kurulmuş olup, 20 Nisan 1924'te Kocaeli ili kurularak İzmit merkez yapılmıştır. Bu tarihte Gebze, Karamürsel, Kandıra, Karasu, Adapazarı, Akyazı, Hendek, Geyve birer ilçe olarak Kocaeli iline bağlanmıştır. 14 Haziran 1954'te Sakarya ili kurulunca, Adapazarı, Karasu, Akyazı, Hendek ve Geyve Kocaeli'den ayrılarak Sakarya ili sınırları içine alınmıştır.[128]

[125] Ulugün, a.g.e., s.38.
[126] Ulugün, a.g.e., s.25.
[127] a.g.e, s.54.
[128] Altun, a.g.e., s.38.

D. KOCAELİ TARİHİNDE NÜFUS HAREKETLERİ VE SANAYİNİN GELİŞİMİ

II. Mahmut dönemi 1831 yılında, Osmanlı İmparatorluğu tarafından yapılan ilk nüfus sayımı sonuçlarına göre İzmit sancağı;

Tablo 4: İlk nüfus sayım sonuçları

	İslam	**Reaya**	**Toplam**
İznikmid	5.595	5.972	11.567
Adapazarı	5.337	4.274	9.611
Aksihar	3.628	1.314	4.942
Geyve	2.679	1.108	3.787
İznik	3.220	957	4.177
Pazarköy	1.980	3.434	5.414
Yalova	918	3.011	3.929
Karamürsel	1.443	1.496	2.939

Aynı sayım sonuçları için İzmit merkez kazası için İzmitli Avni Öztüre şöyle bir tablo çıkarmıştır;

Müslüman	:	14.375
Rum	:	10.350
Ermeni	:	6.775
Yahudi	:	2.400
Çingene	:	1.100

Aynı yıllarda Fransız Arkeolog Charles Texier, İzmit'in nüfusunu 30.000 olarak tahmin etmekte ve nüfus dağılımını şu şekilde göstermektedir; Türk 2500 aile, Yahudi 500 aile, Rum 1200 aile, Ermeni 800 aile ve 120 kişi Latin Katolik. Ayrıca Texier kentin 23 mahalleden oluştuğunu, 19 mahallede Türkler, üç mahallede Hıristiyanlar, bir mahallede de Yahudilerin oturduğunu belirtmiştir. 1850-1860 yıllarındaki dava dosyalarında görüldüğü üzere, bu yıllar Kocaeli bölgesine ilk Müslüman göçlerin olduğu yıllardır. 1851-1855 yılları arasında Kırım Tatarları, 1855-1864 arasında Rumeli göçmenleri, Şeyh Şamil'in yenilgisi ve Rusların sürmesi

üzerine 1864-1866 yıllarında Çerkezler, Abazalar ve Gürcüler gelmişlerdir.[129] Ayrıca, 1877-1878 yıllarında Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rumeli Kafkasya'dan göç eden topluluklardan bir bölümü Kocaeli'nin çeşitli yerlerine dağılmıştır.[130]

İzmit mutasarrıflığı'nın nüfusu, 1914 sayımına göre, Anadolu'dan gelen yoğun göç nedeniyle 325.123 kişidir. Bu nüfusun 227.000'i Müslüman,. 40.000'ini Rum, 57.800'ini Ermeniler oluşturuyordu. Yörede 1490 yılında ispanyadan kaçan ve bir kolu da İzmit'te yerleşen az sayıda Musevi de yaşamaktaydı ve nüfus şu şekilde dağılmıştı:[131]

Merkez	:71.349 (40.403 İslam, 5.226 Rum, 23.873 Ermeni, 307 Musevi)
Adapazarı	:102.051 (76.864 İslam,7.957 Rum,16.461 Ermeni,113 Yahudi)
Karamürsel	:23.547
Kandıra	:42.944
Geyve	:48.187
Yalova	:21.532
İznik	:15.543

Fransız coğrafyacı Vital Cuinet 19. yüzyılda İzmit Mutasarrıflığı hakkında özetle şu bilgileri vermektedir: İzmit Sancağı'nın alanı 10550 km^2 ; Adapazarı 1925, Kandıra 3500, Karamürsel 2125, Geyve 3000 km^2 nüfus dağılımı ise, Adapazarı 59.598, Geyve 35.144, Kandıra 49.829, Karamürsel 24.026, Merkez (İzmit) 54.163. Toplam 222.760 kişidir. Dini dağılımı ise; Müslüman 129.000, Ermeni 49.000, Rum 41.000, Yahudi 2500'dir.[132]

İzmit'in aldığı göçler, sanayileşmenin etkisiyle artarak günümüze kadar devam etmiştir. Aşağıdaki tablo göç alan iller arasında İzmit'in yerini görmek bakımından anlamlı sonuçlar içermektedir. Günümüzde bu bölgenin aldığı göçlere bakmak gerekirse Devlet İstatistik Kurumun illerin aldığı göçleri gösteren aşağıdaki tabloya göre ;

[129] Ulugün,a.g.e, s.36.
[130] Altun, a.g.e.,s.38.
[131] Ulugün, a.g.e.,s.46.
[132] a.g.e, s.41.

Tablo 5: İllerin 1975 -2000 Dönemi Net Göç Hızına Göre Sıralanışı (TUİK 2000)

		1975-1980		1980-1985		1985-1990		1995-2000	
Sıra no	**İL**	**Net göç**	**Net göç hızı**	**Net göç**	**Net göç hızı**	**Net göç**	**Net göç hızı**	**Net göç**	**Net göç hızı**
1	Tekirdağ	4 849	16,5	3 438	10,3	17 907	46,7	51 335	96,8
2	Muğla	1 659	4,3	3 058	7,0	15 998	32,9	42 921	70,2
3	Antalya	17 142	26,5	25 339	32,8	82 737	89,7	90 457	64,3
4	Bilecik	- 394	-3,0	1 095	7,9	3 009	19,6	10 105	57,9
5	İstanbul	288 653	73,4	297 598	60,5	656 677	107,6	407 448	46,1
6	Bursa	58 720	61,0	47 434	41,1	83 641	61,6	85 325	45,1
7	İzmir	119 896	73,7	82 173	41,9	146 208	63,8	120 375	39,9
8	Isparta	- 2 792	-9,3	- 5 148	-15,4	- 6 495	-17,0	13 869	30,7
9	Çanakkale	- 1 408	-4,0	- 1 834	-4,9	- 2 042	-5,2	11 491	27,4
10	Ankara	49 499	20,6	36 631	13,0	69 511	24,9	90 884	25,6
11	Aydın	9 382	16,7	9 365	14,7	19 077	27,1	21 553	25,5
12	Şırnak	-	-	-	-	- 5 165	-24,7	5 950	21,8
13	Denizli	- 3 040	-5,7	2 095	3,5	10 570	15,4	15 205	19,9
14	Kırklareli	- 3 170	-13,4	- 2 252	-8,9	- 5 510	-20,7	5 270	18,0
15	Eskişehir	7 759	16,4	8 506	16,0	6 510	11,3	9 582	14,8
16	İçel	40 273	57,5	49 593	56,5	74 717	68,3	18 429	12,4
17	Düzce	-	-	-	-	-	-	2 243	8,0
18	Balıkesir	- 6 020	-7,8	3 260	3,9	4 848	5,4	4 804	4,9
19	Yalova	-	-	-	-	-	-	514	3,5
20	Manisa	8 980	11,1	6 499	7,1	20 946	20,6	3 687	3,2
21	Gaziantep	- 1 256	-1,8	- 4 256	-5,2	- 481	-0,5	3 499	3,1
22	Konya	- 10 152	-7,5	- 10 623	-6,8	- 27 184	-17,2	2 787	1,4
23	**KOCAELİ**	**53 640**	**112,9**	**41 287**	**67,0**	**83 262**	**108,2**	**211**	**0,2**
24	Kütahya	383	0,9	37	0,1	- 4 609	-8,7	- 1 064	-1,8
25	Niğde	- 7 311	-16,6	- 11 167	-22,6	- 15 857	-55,7	- 699	-2,2
26	Kayseri	10 698	16,3	- 5 145	-6,9	- 16 005	-18,9	- 3 307	-3,5
27	Erzincan	- 9 369	-38,4	- 11 583	-45,4	- 25 574	-93,3	- 1 325	-4,7
28	Uşak	- 1 108	-5,0	- 2 909	-11,8	570	2,1	- 2 058	-6,9
29	Nevşehir	- 3 412	-15,5	- 1 399	-5,8	- 10 708	-41,0	- 1 954	-7,1
30	Iğdır	-	-	-	-	-	-	- 1 361	-9,3
31	Trabzon	- 17 143	-26,2	- 25 496	-35,6	- 51 495	-67,9	- 9 977	-11,1
32	Giresun	- 17 523	-40,6	- 19 955	-43,4	- 34 828	-73,9	- 5 849	-12,1
33	Hakkari	- 2 064	-16,5	- 1 052	-7,6	- 4 472	-32,9	- 2 346	-12,5
34	Karaman	-	-	-	-	934	4,7	- 2 771	-12,6
35	Aksaray	-	-	-	-	- 2 391	-8,2	- 4 769	-13,4
36	Edirne	- 2 783	-9,0	- 5 515	-16,5	- 7 493	-21,2	- 5 106	-14,0
37	Çankırı	- 13 828	-59,2	- 9 135	-38,1	- 15 503	-61,0	- 4 471	-18,3
38	Bitlis	- 17 653	-81,9	- 9 240	-37,0	- 20 509	-71,9	- 7 104	-21,2
39	Malatya	- 23 183	-43,2	- 12 944	-22,0	- 35 207	-54,2	- 16 823	-21,5
40	Rize	- 8 624	-26,1	- 11 257	-32,6	- 28 726	-84,0	- 7 473	-21,9

1975-1980 yıllarında arasında Kocaeli, aldığı göçlerle İstanbul, İzmir ve Bursa'dan sonra % 112.9'la dördüncü sırada yer almıştır. 1980-1985 döneminde ise % 67 ile beşinci sırada yer almış olup, 1995-2000 yılları arasında depremin etkisiyle aldığı göçlerde azalma olmuştur. 1975-1985 yılları arasında oluşan bu göçün temel nedeni Kocaeli bölgesinin sanayileşmede hız kazanmasıdır.

Kocaeli'nde nüfus hareketlerinin yanında, günümüzde bu nüfus hareketlerinin gelişimini anlamlandırmak için hiç şüphe yok ki bu konuda en önemli etken olan sanayinin gelişimine gerekir. Kocaeli'nde sanayileşmenin ilk izleri Latinlere kadar uzanmaktadır. Bu dönemde İzmit tersanesi kurulmuş olup, Osmanlılar döneminde denizcilik ticaretinin gelişmesine olanak tanınmıştır. Yine bu dönem de deniz ticaretinin yanında, 1843 yılında Hereke'de, sarayların perde ve döşemelik ihtiyacını karşılamak üzere bir fabrika kurulmuştur. Yıldız Sarayı için dünyanın en büyük halısı olarak ün yapan 560 m^2'lik halı 1892 yılında bu fabrikada dokunmuştur. İzmit ve civarında ikisi devlete ait ikisi de özel olan çuha ve halı dokuma fabrikası, biri Adapazarı'nda, ikisi İzmit'te olmak üzere üç un fabrikası yedi büyük fabrika vardı.

Osmanlı döneminde ülkenin ilk kağıt fabrikasının temelleri Yalova'da atılmıştır. İzmit ipek üretimi ve işlemesinde Bursa ve Bilecik'ten sonra üçüncü sırada yer almaktaydı. 1880'de dördü İzmit'te, ikisi Adapazarı'nda, ikisi Sapanca'da, dördü Akyazı'da, on ikisi Hendek'te, yedisi Geyve'de olmak üzere toplam 31 ipek fabrikası vardı. Cumhuriyetin ilk yıllarında Kocaeli sanayisinin durumu 1927 yılında yapılan sanayi sayımı sonuçlarına göre aşağıdaki şöyleydi;[133]

Tablo 6: Kocaeli Sanayisinin Durumu (1927 yılı)

Sektörler	İşletme sayısı	Çalışan sayısı
Maden Çıkartma	9	23
Tarım,evcil hayvan	528	1.524
Dokuma	111	104
Bitkisel madde,ağaç mam.	145	530
İnşaat	134	956
Maden,maden işleme	276	907
Kağıt ve karton	2	26
Kimya	5	38
Çeşitli	5	13
Toplam	**1215**	**3821**

[133] Ulugün, a.g.e., s.138-141.

Daha sonraki yıllarda, Kocaeli'de sanayinin gelişmesi sürecine katkı sağlayan sanayi kuruluşundan birisi Seka Kağıt Fabrikası olmuştur. 1934 yılında kurulan bu fabrika ile önce dokuma ve orman ürünleri etrafında oluşan endüstri kompleksi daha sonra Petrol Ofisi (1941), 1960 yılında T.P.A.O. ve CALTEX tarafından ortaklaşa kurulan ve 1972 yılında tamamen T.P.A.O.'nın malı olan Tüpraş ve 1965 yılında Petkim'in kurulmasıyla petrol ürünleri etrafında gelişmiştir. Kocaeli ili, ülkemizde planlama dönemi içinde başlayan ve özellikle 1960 - 1975 yıllarında yoğunluk kazanan sanayi yatırımlarında Türkiye'nin en hızlı gelişen sanayi bölgelerinden biri olmuştur. Ara ve yatırım malı üreten bir yapıya sahip olan Kocaeli İmalat Sanayi gerek imalat sanayi üretimi, gerekse yaratılan katma değer açısından, 1970'li yılların sonundan itibaren Türkiye genelinde önem sıralamasında İstanbul ilinin ardından ikinci sırada yer almıştır. Son 10 yıllık istatistikli verilere göre imalat sanayi üretiminde ortalama % 13-14 pay sahibidir. Kocaeli'nde, Sanayi Odasına kayıtlı 1312 sanayi kuruluşu faaliyetini sürdürmektedir. Sanayi kuruluşları ağırlıklı olarak Gebze, İzmit ve Körfez ilçelerinde toplanmıştır. Ülkemizin 100 büyük sanayi kuruluşunun 18'i Kocaeli'nde bulunmaktadır. Türkiye İmalat Sanayi Tüketim Mallarının % 2.82'si, Ara Mallarının % 22.03'ü ve Yatırım Mallarının % 10.23'ü Kocaeli'nde üretilmektedir. Kocaeli'nin imalat sanayi açısından ülke içindeki payı % 13, dış ticaretteki payı ise % 13'dür. Kocaeli'nde faaliyet gösteren önemli sektörlerin Türkiye içerisindeki payı incelendiğinde % 28 ile Kimya sanayi birinci sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla metal eşya sanayi, metal ana sanayi, otomotiv sanayi, makine sanayi ve taş ile toprağa dayalı sanayi izlemektedir.

Tablo 7: Kocaeli İmalat Sanayinde Sektörlerin Türkiye İmalat Sanayi İçerisindeki Payları[134]

KOCAELİ İMALAT SANAYİİNDE SEKTÖRLERİN TÜRKİYE İMALAT SANAYİ İÇERİSİNDEKİ PAYLARI	
Kimya Sanayii	27.30
Metal Ana Sanayii	20.68
Metal Eşya Sanayii	19.95
Taşıt Araçları Sanayii	12.34
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayii	9.67
Elektrikli Aletler ve Cihaz Sanayii	8.64

[134] www.kosano.org.tr

Kişi başına düşen yıllık milli gelir açısından ise Kocaeli son 10 yıldır ülke genelinde birinci sırada yer almaktadır. Bu değer, Türkiye ortalamasının yaklaşık iki buçuk katıdır. Genel bütçe ve vergi gelirlerine katkı bakımından da Kocaeli % 17.41 ile Türkiye sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır. Kocaeli bir sanayi kenti olarak il GSYİH'nın % 69.9'unun sanayi sektöründe yaratıldığı bir bölgedir.

Tablo 8: Kişi başına düşen GSYİH[135]

Sıra	İli	Kişi başına düşen GSYİH (1998-usd)	İli	Kişi başına düşen GSYİH (1999-usd)	İli	Kişi başına düşen GSYİH (2000-usd)
1	Kocaeli	7.501	Kocaeli	6.236	Kocaeli	7.556
2	Yalova	4.769	İstanbul	4.135	Bolu	5.687
3	Muğla	4.736	Yalova	4.133	Yalova	4.665
4	İstanbul	4.658	Kırklareli	4.098	İstanbul	4.416
5	Kırklareli	4.585	İzmir	4.019	Kırklareli	4.367
	Türkiye	**3.176**	**Türkiye**	**2.847**	**Türkiye**	**2.941**

Kocaeli ekonomisinin tamamına yakını sanayiye dayalıdır. İstanbul gibi büyük bir ticaret merkezine yakın bir konumda olup, transit karayolu taşımacılığına imkan vermektedir. Beş devlet limanı, 43 özel iskele ile deniz yolu taşımacılığında önemli bir yere sahiptir. Bu nedenlerle 3505 $km^{2'}$lik yüzölçümü ile Türkiye'nin en küçük altı ilinden biri olmasına rağmen Türk sanayi üretimi içinde üretim payı ile en büyük dört ili içerisinde yer almaktadır. [136]

[135] www.kosano.org.tr
[136] www.kosano.org.tr , www.izmitticaretodasi.org.tr

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASI VE BULGULARI

A. ARAŞTIRMA ALANININ VE ARAŞTIRMANIN TANITIMI

1. Kocaeli İzmitliler Derneği

Kocaeli'ler arasında dayanışma ve birliği sağlamak, gelenekleri yaşatmak, geliştirmek ve sorunların giderilmesini sağlamak[137] için çalışan dernek, 13 Şubat 1977 yılında 32 kurucu üyeyle kurulmuştur. Kuruluşundan önce, 26 Kasım.1976 tarihinde, derneği kurmak isteyen 32 üye, böyle bir örgütlenmenin İzmitliler açısından ne kadar önemli olduğunu ve kabul edilip edilmeyeceğini anlamak için, Şehir Lokantasında bir kokteyl düzenlemişler ve İzmit halkını davet etmişlerdir. Kokteylde dernekle ilgili fikirlerini İzmitlilerle paylaşmışlar, katılımın çok olması ve fikirlerinin İzmitliler tarafından onaylanması sonucunda derneğin kuruluşunu gerçekleştirmişlerdir.

Kuruluşundan altı ay (08.08.1977) sonra ilk olağan genel kurul toplantısını yapan dernek, kurucu üyelerden olan tüccar Akif Terzioğlu başkanlığında 12 kişilik yönetim kuruluyla göreve başlamış ve üye sayısı 100 kişiye ulaşmıştır. Yönetim kurulu üyelerinin büyük çoğunluğunun mesleği tüccar ve esnaf olan derneğin o dönemki faaliyet raporunda derneğin kuruluş amacı; "Türkiye'nin her bölgesinden onbinlerce yurttaşımızın İzmit'e yerleşmesi dolayısıyla İzmit'imizin ezeli kimselerinden çoğunluğu bu kalabalık içerisinde bulmak, görüşmek, tanışmak adeta zorlaşmıştır. Biliyorsunuz şirin İzmit'imize yerleşen vatandaşlarımız kendi yörelerinden örf ve adetlerini, sosyal ve kültürel hareketlerini canlandırmak, onları devam ettirmek ve bir arada toplanmak sureti ile yörelerine faydalı olmak amacı için İzmit'te yöresel dernekler kurmaktadırlar. Bu itibarla dernek kurma teşebbüsüne geçilmiştir."[138] şeklinde belirtilmiştir ve İzmit'i daha güzel ve İzmit halkına yaraşır bir kent haline getirmek için kent adına belediye ile işbirliği yapacaklarını beyan etmişlerdir.

İki yıl sonra tekrar olağan genel kurul toplantısı yapılmış olup, başkan Hilmi Ege (mesleği tüccar) olmak üzere yeni yönetim kurulu ve denetleme kurulu

[137] Kocaeli İzmitliler Derneğinin Ana Tüzüğü
[138] Kocaeli İzmitliler Derneğinin 8.8.1977 yılına ait faaliyet raporu.

seçilmiştir. Bu dönem sonundaki faaliyet raporunda; "Marmara denizinin mavi suları kıyısında kurulmuş olan yeşil İzmit'imiz onbeş yirmi sene içinde Türkiye'nin en büyük endüstri merkezi haline gelmiş bulunmaktadır. Anadolu'nun dört bir yanından iş sağlamak maksadı ile İzmit'e akın eden vatandaşlarımızın İzmit şehrinde yerleşmesi ile şehir nüfusu hızlı bir şekilde artmış bulunmaktadır. Asıl İzmitli hemşehrilerimize dolayısıyla her hususta faydalı olabilmek maksadı ile kurulmuş olan derneğimiz dernek lokali kiralanmıştır. İzmit içinde yaşanan trafik sorunu için, likit gaz, akaryakıt nakleden tankerlerin şehir içinden geçme sorunu için, likit gaz tüplerinin şehir dışında dolumu için ve kent içinden geçen demiryolunun taşınması için gerekli teşebbüslerin yapıldığını" [139] belirtmişlerdir.

13.9.1979 tarihinde yapılan olağan yönetim kurulunda başkan Nejat Erseven (mesleği tüccar) olmak üzere 18 kişilik yönetim kurulu seçilmiştir. 1981 yılındaki faaliyet raporunda eski eserler ve anıtlar meseleleri üzerinde durdukları anlaşılan dernek, 12 Eylül darbesiyle tüm derneklerin faaliyetlerinin durdurulması sonucunda, 1986 yılına kadar hiçbir faaliyet gösterememiştir. 29.11.1986 tarihinde yeniden olağan genel kurul yapılmış, Alattin Nemutlu (mesleği tüccar) başkan olmak üzere 5 yönetim kurulu üyesi seçilmiştir. Bu dönem sonundaki faaliyet raporundan anlaşıldığı üzere, dernek tarihi eserlerle ve sit alanlarıyla ilgilenmiş, çevre kirliliği ve doğal gaz sorunlarına eğilmiş olup, Sakıp Sabancı'yı derneğin onur üyesi yaparak adının bir caddeye verilmesi için belediyeye müracaat etmişler yine faaliyet raporunda belirtildiği üzere dernek üyelerinden aidat toplayamadıkları için lokallerini kapatmak zorunda kalmışlardır.[140] Yine bu dönemde İzmitliler arasında dayanışma, sevgi, saygı ve birlik sağlamak, İzmit'e özgü gelenekleri yaşatmak, geliştirmek, İzmit'in sorunlarına çözüm bulmak amacıyla kurulan derneğin adı Kocaeli İzmitliler Derneği olarak değişmiştir.

01.01.1989 tarihinde yapılan olağan yönetim kurulunda yeniden başkan Alattin Nemutlu seçilmiş olup, o dönem sonundaki faaliyet raporunda; derneğe sahip çıkabilecek insanları çoğaltmak için üye kampanyası açtıklarını ve bu çerçevede yeni üyeler kazındıkları ve Amerikan Senatosunda Ermeni tasarısına karşı çıkan Robert Bryn'a Türkiye'ye geldiğinde dernek adına şükran plaketi verdikleri belirtilmiştir.

[139] Kocaeli İzmitliler Derneğinin 28.08.1979 yılındaki faaliyet raporu.
[140] Kocaeli İzmitliler Derneğinin 25.12.1988 yılındaki faaliyet raporu

Eşzamanlı süreçte faaliyet raporuna düşülen "dağınık biçimde çeşitli çatılar altında bulunan Kocaelileri bir araya getirebilmek için, derneğimiz dışındaki kişi ve kuruluşlarla, çeşitli diyaloglar kurulmuş ve yeni bir yapılanma için alt yapı oluşturulmasına katkıda bulunulmuştur" notu, derneğe yönelik ilginin azalmasını işaret etmesi açısından önemlidir.[141]

Bu döneme kadar derneğe üye olma şartı, derneğe ait hiçbir belgede yer almamaktadır. Ancak 1991 yılına denk derneğe üye olabilmek için İzmit doğumlu olma koşulu mevcuttu. 1991'den itibaren bu koşul 25 yıl İzmit'te yaşama gerekliliği ile değiştirilmiştir.[142]

1991 yılında seçilen başkan Savaş Poyraz (mesleği gazeteci) ve yönetim kurulu, başarılı bir sene geçirememiş ve bir sene sonra olağanüstü genel kurul yapmışlardır. Dönemin faaliyet raporlarında; "kentimiz maalesef içinde yaşayanlar ve kent yöneticileri açısından bakıldığında sahipsizdir" cümlesi ile hem yöneticilerin hem de üyelerin ilgisizliğinden yakınılmıştır. [143]

Bu dönemden sonra, 10.01.1993 tarihinde Cenap Yener (mesleği tıp doktor) başkanlığında yeni bir yönetim kurulu göreve başlamıştır. Dönemin faaliyet raporlarından, 20 yıl öncesinin geleneği olan pişmaniye balosunun tekrarının yapılmış olduğu ve pişmaniye dergisinin yeniden çıkartılmasına çalışıldığı, halkevi binasının yıkılması için belediye'nin kamuoyuna oluşturmasına karşı çıkıldığı ve yapının aynen ya da yeniden düzenlenerek korunması için çalışıldığı anlaşılmaktadır.[144]

Bundan sonraki dönemlerde seçilen yönetim kurulları, son döneme kadar dernek üye sayısının artırılması için ve derneği ayakta tutmak için çaba harcamışlardır. Son üç dönemde seçilen yönetim kurulu ve bu kurulun başkanı Ali Kanbak (mesleği emekli subay), dernek tarihinde yeni bir sayfa açarak birtakım yeni kutlamaları dernek kutlama portföyüne dahil etmişlerdir. Bu dönemden itibaren düzenli olarak 28 Haziran gecelerinde İzmit'in kurtuluşunun ve Atatürk'ün doğum gününü (19 Mayıs) kutlama panel etkinliklerinin gelenekselleştiği gözlenmektedir.

[141] Kocaeli İzmitliler Derneğinin 1989-1990 yılları faaliyet raporu.
[142] 12.06.2007 tarihinde Savaş Poyraz'la yapılan mülakat kayıtlarından alınan bilgidir.
[143] Kocaeli İzmitliler Derneğinin 1991 yılları faaliyet raporu.
[144] Kocaeli İzmitliler Derneğinin 1992 yılları faaliyet raporu.

"Şu Çılgın Türkler" adlı kitabın dağıtımı için düzenlenen geniş katılımlı kampanya ve bu kampanya sırasında toplanan bağışlar ile İzmit çapında tüm lise son sınıf öğrencilerine bedava kitap dağıtımı daha yakın dönemin dikkate değer etkinliklerindendir. Anket çalışmamıza başladığımız dönemde, 31 Mart 2007 tarihinde olağan genel kurul yapılmış ve Alpay Poyraz (mesleği esnaf) başkanlığında yeni yönetim kurulu seçilmiştir.

2. Araştırmanın Konu ve Yöntemi

2.1. Araştırmanın Konusu

Kentleşmenin bir nüfus hareketi ile başlayan ve uzun dönemde kişilerin değer sistemlerinde ve yaşam biçimlerinde köklü değişikler meydana getiren bir olgu olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, araştırmamızın ana eksenini, 1960'lardan itibaren sanayileşmeye başlayan ve sanayileşmenin ortaya çıkardığı göç olgusuyla birlikte hızlı bir kentleşme süreci geçiren İzmit'in yaşadığı toplumsal değişim oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, göçle birlikte kendi memleketlerinde dayanışma eksenli bir hemşehri derneği kuran kurucuların ve derneği yaşatmaya devam eden üyelerin nedenlerini ve bu nedenleri ortaya çıkaran arka planı anlamaya çalışmak ve toplumsal değişim sürecinden İzmit'in ve İzmitlilerin nasıl etkilendiğini ortaya çıkarmak tezin temel konusunu oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada niteliksel ve niceliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Niceliksel yöntem kapsamında anket araştırması yapılmıştır. Başlangıç aşamasında dernek üyelerinden beş kişi ile mülakat yapılarak tasarlanan yöntem test edilmiştir. Çalışmanın temel varsayım ve yönteminin gözden geçirildiği bu görüşmeler sırasında, ses kayıt cihazına kayıt yapılmış ve ayrıca not tutulmuştur. Mülakat yapılanlar, derneğin kurulma amacını bilen ve kuruluşundan beri dernek içinde faaliyette bulunan, yönetimde çalışmış olan ve değişik tarihlerde İzmit'e göç eden üyeler arasından seçilmiştir.

Araştırmanın niceliksel yönteminde kullandığımız anket uygulaması için evrenimiz İzmitliler Derneği üyeleridir. Dernekten alınan en son üye listesine göre derneğin toplam 572 üyesi bulunmaktadır. Anket uygulanacak örneklem sistematik örnekleme ile seçilmiş olup, derneğin üye listesinde bulunan her beş kişiden birine anket uygulanmıştır. Seçilen üyelerle irtibat kurulamadığı zaman bir sonraki üyeye geçilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Soruların kapalı uçlu olmasına çalışılmış, ancak bazı soruların niteliği dikkate alınarak açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Hazırlanan soruların geçerlilik ve anlaşabilirliğinin test edilmesi için, üyeler arasından seçilen yedi kişilik pilot gruba, anket yapılmış onlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda anket sorularında gerekli düzeltmeler yapılarak anket formunun son hali oluşturulmuştur.

Anket uygulaması sırasında dernekte, 31.03.2007 tarihinde genel kurul yapılmış olup, bu tarihten sonra yeni yönetim işbaşına geçmiştir. Derneğin en aktif üyelerinden olan ve uygulamamız sırasında üyelerle irtibata geçmemizde yardımcı olan eski ve yeni yönetim kurulu üyeleri, otomatik olarak anket çalışmamıza dahil edilmişleridir. Yedi bölümden oluşan ankette toplam altmış iki soru bulunmaktadır. Birinci bölümde bulunan onaltı soru demografik bilgiler içermekte olup, ankette katılan üyelerin özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İkinci bölümde bulunan dokuz soru, üyelerin kültürel faaliyetleri hakkında bilgi edinmek amaçlıdır. Üçüncü bölümde üyelerin memleket algıları ve memleketle ilişkilerini sorgulamak için yedi soru yer almaktadır. Dördüncü bölümde, İzmit'te yaşayan farklı kimliklere karşı tutumlarını ortaya çıkarmak amaçlı altı soruya yer verilmiştir. Beşinci bölümde yer alan 12 soruyla, dernek ve üye arasındaki ilişkiler ile İzmitli kimliğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Altıncı bölümde üyelerin kent algısını ölçmek için beş soru yer almaktadır. Son bölümde yer alan yedi soru ile siyasi tutumları ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın niceliksel boyutunda iki anketör görev almıştır. Anketörlere araştırma hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra uygulamaya geçilmiştir. Alan çalışması 15 Nisan 2007'de başlamış olup, beş hafta sürmüştür. Hiç kimse anketi

yanıtlamak için zorlanmamış, anketlerin uygulanması aşamasında gizlilik ilkesine titizlikle uyulmuştur.

Toplam 572 üye arasından, 152 kişiye anket yapılmış, bunlardan yedi tanesi soruların tamamını yanıtlamadığı için geçersiz sayılmıştır. Geçerli olan anket sayısı 145 tanedir. Bu anketlerin hepsi değerlendirmeye alınmıştır.Anket uygulamasının ardından elde edilen veriler, SPSS 11.5 versiyonunda istatistiksel hale dönüştürülmüş ve çalışmanın amacına uygun olarak gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

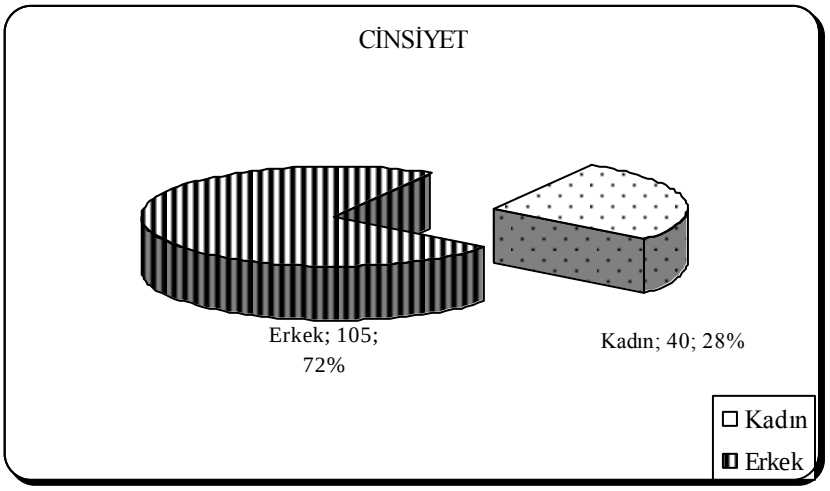
3. Araştırma Bulgularının Sunumu ve Yorumu

Çalışmanın bu kısmında araştırma kapsamına alınan üyelere sorulan toplumsal ve ekonomik, kültürel özelliklere ilişkin olarak yöneltilen sorulara alınan yanıtlar değerlendirilip, bulgular yorumlanacaktır.

3.1. Demografik Bilgiler

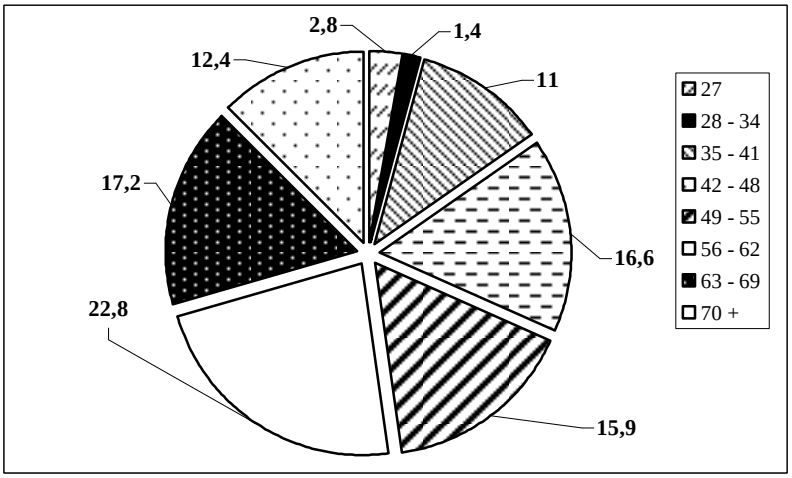
Bu kısımda demografik özellikler toplumsal, köken, aile yapısı, konut, konfor ve geçim düzeyine ilişkin veriler ele alınacaktır.

Grafik 1: Dernek Üyelerinin Cinsiyet Dağılımları

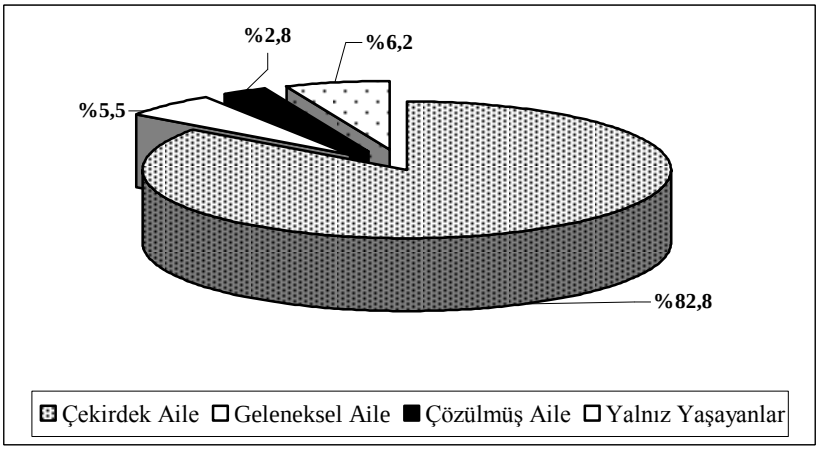
Araştırma toplam 145 kişiye uygulanmış olup, bunları 40'ı (% 27.6) kadın ve 105'i (% 72.4) erkektir. Kadın erkek eşitliği açısından eşitlikçi bir söyleme sahip üye ortamında bu eşitsiz oran bize de sürpriz olarak görünmüş olsa da, anket çalışmasını izleyen derinlemesine mülakatlarda bu durumun cinsiyet bağlamlı herhangi eşitsizliği ifade etmediği gözlenmiştir.

Grafik 2: Dernek Üyelerinin Yaş Dağılımları

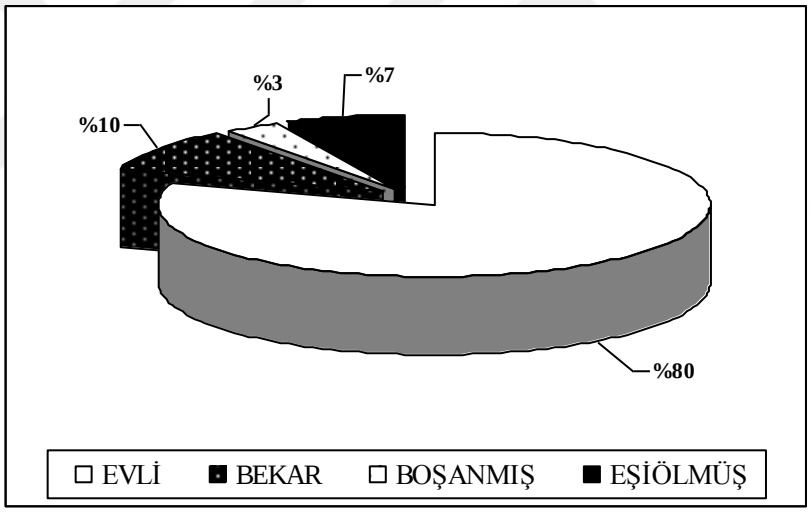
Araştırmamıza katılanların hangi demografik özelliklere sahip olduklarını belirlemek amacıyla kendilerine yöneltilen sorulardan biri de yaş olmuştur. Araştırmaya katılanların büyük bir bölümünü orta yaş ve üstü grup oluşturmaktadır. En büyük dilimi % 22.8 ile 56–62 yaş aralığı, ondan sonraki dilimi, % 17.2 ile 63–69 yaş aralığı, % 16.6 ile 42-48 yaş aralığı, % 15.9 ile 49-55 yaş aralığı, % 12.4 ile 70 yaş ve üstü, % 11 ile 35-41 yaş aralığı , % 2.8 ile 27 yaş ve altı aralığı ve en küçük dilimi % 1.4 ile 28-34 aralığı oluşturmuştur. Bu verilere göre, araştırmaya katılanların yaş ortalaması 55.14 standart sapması 12.38 olup, minimumum yaş 21, maksimum yaş ise 82'dir. Derneğin yaş ortalamasının Türkiye'nin demografik özellikleriyle paralellik gösterdiği söylenemez fakat bu yaş ortalamasına baktığımızda, dernek üyelerinin çoğunluğunun İzmit'te yaşanan göç sürecine tanık oldukları ve bu süreçteki değişiklikleri yaşadıklarını düşünmek olanaklıdır.

Grafik 3: Dernek Üyelerinin Aile Yapısı

Araştırmaya katılanların % 82.8'i çekirdek aile olarak kabul edilen karı - koca ve iki çocuktan oluşan ve hanede yaşayan kişi sayısını en fazla dört olarak bildirilenlerden oluşmaktadır. Hanelerinde yaşayan kişi sayısını 5-6 kişi olarak bildiren ve geleneksel aile olarak yaşayanların oranı % 5.5'dur. Araştırmaya katılanların % 2.8'i ise çözülmüş ailelerden gelmekte, % 6.2'i yalnız yaşayanlardan oluşmaktadır. Kentleşme sürecinin aile yapısı üzerindeki etkisi, çekirdek aile tipinin yoğunlaşması biçiminde görülmüştür. Türkiye'de aile tipine bakıldığında çekirdek ailelerin, toplam ailelerin % 67'sini oluşturduğu görülmektedir. Batıdan doğuya bölgesel farklılığın % 53'ten % 73'e değiştiği bu aile tipinin Türk ailesinin ortak bir özelliği olduğu söylenebilir.[145] Ailenin şekli ve yapısı açısından küçülmesi bu araştırma örnekleminde de görülmektedir.

Grafik 4: Dernek Üyelerinin Medeni Durumu

Cevaplayıcıların, % 80'i evlidir, % 10'u bekardır, % 3'ü boşanmış ve % 7'sinin eşi ölmüştür.

Türkiye genelinde de evli nüfusun oranı % 60 olup, hiç evlenmemiş nüfusun oranı % 35'tir. Araştırmamızda, yaş ortalaması 55 olduğu için evlin nüfus oranı Türkiye ortalamasından yüksektir. Genel olarak Türk toplumunda aile kurumunun önemi bilinmektedir. Hem bireyler hem de devlet tarafından temel ve en güven duyulan kurumlardan biri olarak kabul edilen aile kurumu, devlet-toplum-birey

[145] Güçlü, a.g.e., s.63.

ilişkilerinde toplumsal örgütlenme bakımından da özel bir konuma sahiptir. Aile, toplumsal yaşamda karşılaşılan problemlerde de bir tür tampon kurum olarak işlev görmektedir.[146]

Tablo 9: Dernek Üyelerinin Doğum Yeri Dağılımı

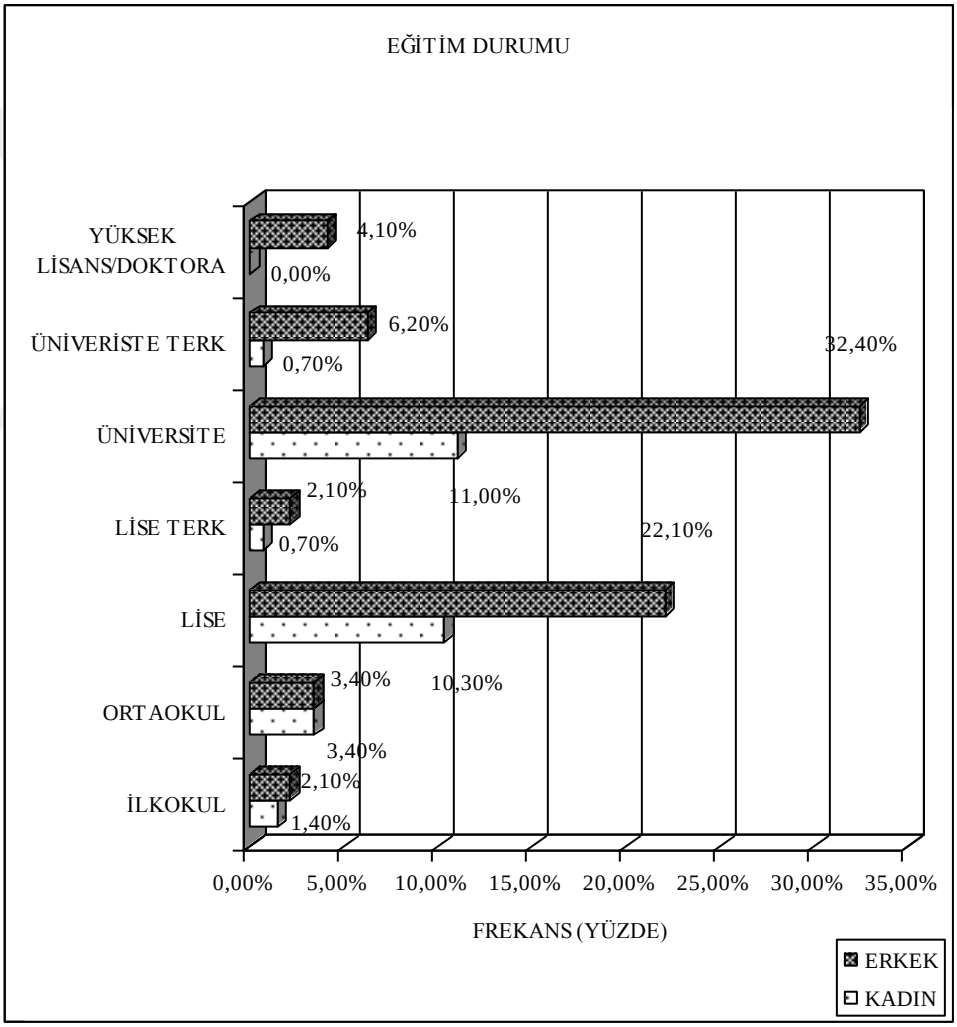
Doğduğu İl	Frekans	Yüzde (%)
Adapazarı	3	2.1
Afyon	1	.7
Almanya	1	.7
Ankara	3	2.1
Ardahan	2	1.4
Batman	1	.7
Bursa	3	2.1
Çanakkale	2	1.4
Çankırı	1	.7
Edirne	1	.7
Elbistan	1	.7
Eskişehir	3	2.1
Geyve	1	.7
Giresun	5	3.4
Gümüşhane	1	.7
İstanbul	5	3.4
İzmit	103	71.4
Köstence	1	.7
Muğla	2	1.4
Samsun	1	.7
Sinop	1	.7
Trabzon	2	1.4
Yugoslavya	1	.7
Toplam	**145**	**100.0**

Doğum yeri ve en uzun süre kalınan yer, bireyin toplum içindeki davranışlarını, yaşamı algılayışını ve değerlendirişini belirleyen faktörlerden biridir. Araştırmamızda, doğum yeri İzmit olanlar % 71.4'ü oluşturmaktır. Bu verileri bölge bazında incelersek % 79'unu Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesinde doğanlar oluşturmakta olup, bunu % 6.9 ile Marmara bölgesine göre daha az gelişmiş olan Karadeniz bölgesi, % 5.6 ile İç Anadolu Bölgesi, % 3.5 ile Ege Bölgesi , % 2.8 ile Türkiye'nin en az gelişmiş (kişi başına gelir ve eğitim düzeyi gibi

[146] Güçlü, a.g.e., s.61.

kıstaslara göre) bölgeleri kabul edilen Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu bölgeleri, % 0.7 Trakya bölgesi ve % 2.12'sini de yurtdışı oluşturmaktadır. Dernek üyelerinin gelişmiş bölge doğumlu olma oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Bunu nedeni dernek üyelerinin çoğunluğunun İzmitli olması ve olmasalar bile ailelerinin çok daha önceden buraya göçle gelmesinden kaynaklanmaktadır. Dernek üyelerinin büyük çoğunluğunun aynı yer doğumlu olması benzer yaşam algılayışına sahip olduklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Grafik 5: Dernek Üyelerinin Cinsiyete göre Eğitim Durumunun Dağılımı

Eğitim, kentleşme ve kentlileşmenin temel göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Genel olarak eğitimin, kentlileşmeyi, kentsel bütünleşmeyi hızlandıran bir etken olduğu ve siyasal katılmayı arttığı düşünülmektedir.[147]

[147] Görmez, a.g.e., s.55.

Grafikten de izlenebileceği gibi araştırmaya katılan erkeklerin % 32.40'ı ve kadınların % 11'i üniversite mezunu, yine erkeklerin % 22.10'u ve kadınların % 10.30'u lise mezunu, erkeklerin % 6.20'i ve kadınların % 0.70'i üniversiteden terk, erkeklerin % 4.10'u yüksek lisans veya doktora mezunu, hem erkeklerin hem de kadınların % 3.40'ı ortaokul mezunu ve erkeklerin % 2.10'u kadınların % 1.40'ı ilkokulu eğitimi aldıklarını belirtmişlerdir.

Strateji /Mori'nin 2001 yılı için Türkiye çapında yaptığı araştırmaya göre, ortaokul ve dengi okuldan mezun olanların oranı % 26.5, lise ve dengi okullardan mezun olanların oranı % 12.7, ilkokul mezunları oranı % 51.9, yükseköğretime (yüksekokul, üniversite ve yüksek lisans mezunları) gelince bunu oranı % 8.9'dur.[148] Dernek üyelerinin eğitim seviyelerini, Türkiye geneli ile karşılaştırdığımızda ve bu karşılaştırmamızda üyelerin yaş ortalamasını da dikkate alırsak, Türkiye genelinin çok üstünde bir eğitim seviyesine sahip olduklarını görülmektedir. Aynı zaman da kentlileşmenin temel göstergesi olarak bakarsak , dernek üyelerinin kentlileşmiş olduklarını göstermekte olup, İzmit'in göç almadan önceki kentsel gelişmişliğinin ifade etmektedir.

Tablo 10: Dernek Üyelerinin Etnik Köken Dağılımları

	Frekans	**Yüzde(%)**
Boşnak	5	3.4
Arap	1	0.7
Arnavut	3	2.1
Balkan Göçmeni	19	13.1
Türk	79	54.5
Çerkez	9	6.2
Ermeni	0	0
Gürcü	13	9
Kürt	0	0
Laz	5	3.4
Rum	1	0.7
Diğer	10	6.9
Toplam	**145**	**100**

[148] Gülten Kazgan , *Kuştepe Gençlik Araştırması 2002*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 32, 2002, s.10.

Araştırmamızda, dernek üyelerine etnik kökenleri sorulmuş olup, cevaplayıcıların % 54.5'u etnik kökenini Türk olarak , % 13.1'i Balkan göçmeni olarak, % 9'u Gürcü olarak, % 6.9'u diğer olarak (Muhacir, Manav, Abaza, Azeri Melez), % 6.2'si Çerkez olarak, % 3.4'ü Laz ve Boşnak olarak, % 2.1'i Arnavut Göçmeni olarak ve % 0.7'si Rum ve Arap olarak tanımlamıştır.

Tablo 11: Dernek Üyelerinin Meslek Dağılımı

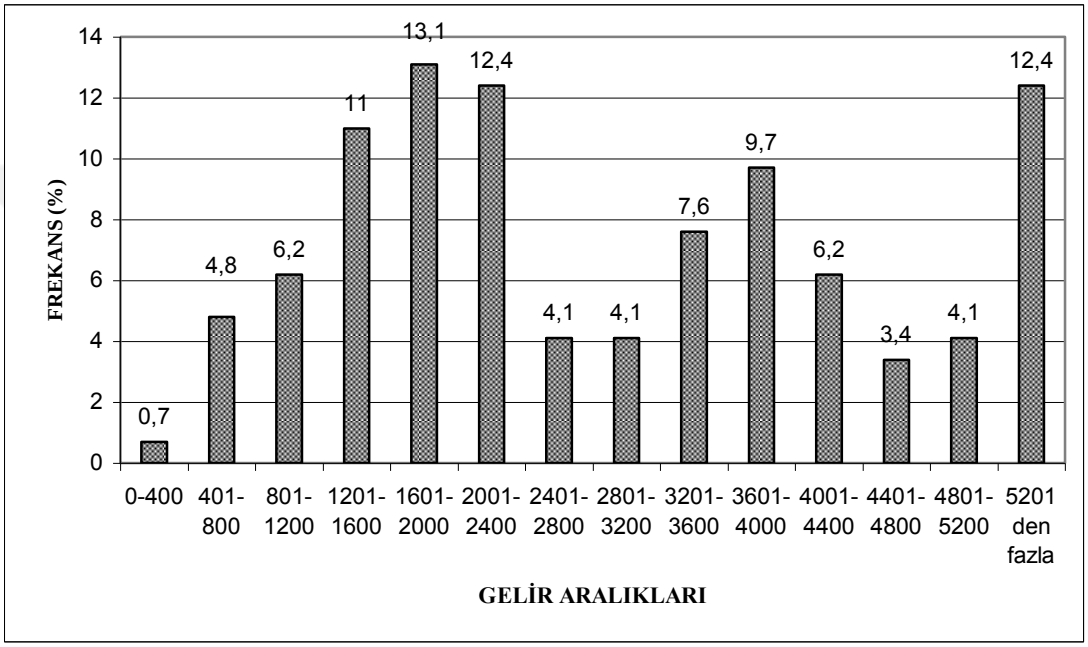
	Frekans	**Yüzde(%)**
Profesyonel Meslek Sahibi	24	16.6
Kendi Hesabına Çalışan	38	26.2
Kamu İşçi	11	7.6
Kamu Memur	4	2.8
Özel Sektör İşçi	5	3.4
Özel Sektörde Personel	3	2.1
İşsiz	1	0.7
Kamu Emekli	30	20.7
Özel Sektör Emekli	13	9
Ev kadını	5	3.4
Öğrenci	4	2.8
Diğer	7	4.8
Toplam	**145**	**100**

Araştırmaya katılanların % 26.2'i kendi hesabına çalışan esnaf, % 20.7'si kamu sektöründen emekli, % 16.6'sı profesyonel meslek sahibi, % 9'u özel sektörden emekli, % 7.6'sı kamuda işçi, % 3.4'ü özel sektörde işçi, yine % 3.4'ü ev kadını, % 2.8'i kamu sektöründe memur yine % 2.8'i öğrenci, % 2.1'i özel sektörde personel % 0.7'si işsiz ve % 4.8'i diğer meslek gruplarından oluşmaktadır

Dernek üyeleri ile yaptığımız mülakatlarda ve derneğin genel kurul toplantı tutanaklarını incelediğimizde, ilk kuruluşu gerçekleştiren üyeler ve 1985 yılına kadar üyelerinin çoğunluluğunun - yönetim kurulunun büyük bir bölümü- kendi hesabına çalışanlardan yani tüccar ve esnaflardan oluştuğunu görmekteyiz. Daha sonraları

profesyonel meslek sahip olan insanlarda derneğe üye olmaya başlamışlardır.[149] Derneğin 32 kurucu üyesinin büyük çoğunluğunun mesleğinin tüccar yada esnaf olması, o dönemde İzmitlilerin geçim kaynağının ağırlıklı ticaret olmasından kaynaklanmış olduğu anlaşılmaktadır. Göçle birlikte İzmit'in nüfusu artıkça farklı meslek gruplarından insanlarda derneğe üye olmaya başlamışlardır.

Grafik 6: Dernek Üyelerin Aylık Ortalama Gelir Seviyelerinin Dağılımı

Bazı yanıtlayıcıların gelirlerini tam olarak beyan etmek istememeleri nedeniyle, sosyal araştırmalarda gelir düzeyi her zaman sağlıklı, nesnel bir kriter olarak ele alınamayabilmektedir. Fakat araştırma alanının sosyal özellikleri hakkında belirli bir fikir vermektedir.

Araştırmayı yaptığımız dönemde asgari ücret 403 YTL'dır. Gelir grupları asgari ücret göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Grafik 6'da görüldüğü gibi birinci sırada % 13.1 ile 1800-2000 YTL'lik dilim yer almaktadır. İkinci sırada % 12.4 ile 1201-1800'lik gelir dilim gelmektedir. Dördüncü sırada % 9.7 ile 3600-4000'lik dilim, beşinci sırada % 7.6 ile 3200-3600'lük dilim bulunmaktadır. Altıncı sırada % 62 ile 800-1200 ve 4000-4400'lük dilimler yer almaktadır. Yedinci sırada % 4.8 ile 400-800'lik dilim gelmektedir. Sekizinci sırada % 4.1 ile 2400-2800, 2800-3200 ve

[149] İzmitliler derneği genel kurul toplantı tutanakları.

4800-5200'lik dilimler yer almaktadır. Dokuzuncu sırada % 3.4 ile 4400-4800'lük dilim yer alır ve son sırada % 0.7 ile 0-400'lük dilim yer almaktadır. Dernek üyelerinin gelir ortalaması 4200 YTL ile Türkiye ortalamasının çok üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo12: Dernek Üyelerinin Konutlarının Mülkiyet Durumu

	Frekans	**Yüzde(%)**
Kendimizin	125	86.2
Lojman	1	0.7
Kira	11	7.6
Yakınımın, kira ödemiyorum	4	2.8
Kira ama bir kısmını veya tamamını kendi evimden gelen kira ile ödüyorum.	2	1.4
Toplam	**143**	**98.6**
Cevaplamayan	2	1.4
Genel Toplam	**145**	**100**

Konut alanlarının niteliği, o alanda yaşayanların günlük yaşam kalitesini, iş olanaklarını, çevre koşullarını, yaşam şansını, eğitim olanaklarını, çocukların geleceğini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, konut alanları, orada yaşayanlara salt barınak sunmanın ötesinde, kısa ve uzun dönemli, çok boyutlu toplumsal etkileri olan bir ortam da sunmaktadır.[150]

Araştırmamız da konut sahipliği ile ilgili değerlendirmeler de yapılmıştır. Buna göre dernek üyelerinin % 86.2'si kendi evlerine sahip iken % 7.6'sı kirada oturmaktadır. % 2.8'i yakınının evinde oturmakta olup kira ödememektedir. % 1.4'ü kirada oturuyor olup, fakat kirayı başka evlerinden gelen gelirle ödemektedir. Sadece % 0.7'lik kısmı da lojmanda oturmaktadır. Bu sonuçlar dernek üyelerinin yaşam kalitesinin Türkiye ortalamasının oldukça üstünde olduğunu göstermektedir.

[150] Erder, *Kentsel Gerilim*, a.g.e., s.36.

Tablo 13: Dernek Üyelerinin Konutlarına Sahip Olma Şekillerine Göre Dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**
Satın aldım	64	44.1
Kendim yaptım	20	13.8
Kooperatif yoluyla aldım	21	14.5
Miras kaldı.	14	9.7
Ailemin yardımıyla aldım.	8	5.5
Toplam	**127**	**87.6**
Cevaplamayan	18	12.4
Genel Toplam	**145**	**100.0**

Araştırmamızda dernek üyelerine, sahip oldukları konuta nasıl sahip olduklarına ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Kendi evine sahip olan cevaplayıcıların % 44.1'i evlerini satın aldıklarını söyledi. % 14.5'u evlerini kooperatif yoluyla aldıklarını belirtti. % 13.8'i ise evlerini kendilerinin yaptığını söylemiştir. % 9.7'si ise evlerinin miras yoluyla kaldığını, % 5.5'u ise ailesinin yardımıyla almış olduğunu söylemiştir.

Tablo 14: Dernek Üyelerinin Sahip Oldukları Mülk ile Aylık Gelir Dağılımları Arasındaki İlişki

	Aylık Ortalama Gelir															
Sahip olunan mülk	**0-400**	**401-800**	**801-1200**	**1201-1600**	**1601-2000**	**2001-2400**	**2401-2800**	**2801-3200**	**3201-3600**	**3601-4000**	**4001-4400**	**4401-4800**	**4801-5200**	**5201 den fazla**	**Total**	**Yüzde**
Araba		2	4	7	12	17	4	5	11	11	8	4	6	18	109	75.2
Yazlık ev		2	5	6	8	8	1	4	6	7	7	4	3	13	74	51.0
DVD-VCD		2	4	7	6	11	4	5	4	7	4	3	5	12	74	51.0
Plazma TV			1		2	3			4	6	3		1	11	31	21.4
Ev sineması			2			1			1	1	1		2	5	13	9.0
Bilgisayar		4	2	8	16	13	6	4	9	11	5	4	4	15	101	69.7
İnternet		2	1	6	15	12	6	3	9	12	5	4	5	14	94	64.8
Kablolu TV		2	6	10	7	11	3	3	5	9	7	2	3	9	77	53.1
Digitürk	1	1		3	5	6	2	2	4	5	3	4	3	15	54	37.2
Dikiş makinesi		5	8	11	7	11	2	2	3	3	6	3	3	5	69	47.6
Sürat motoru ya da yat														1	1	0.7
Uydu anten			3	2	7	8	3	3	8	7	4	1	3	12	61	42.1
Devre mülk		1	1		1	2			2	2				2	11	7.6
İkinci araba				1	2	2	1		2	3	1	2	1	8	23	15.9

Dernek üyelerinin sahip olduğu eşyalar arasında birinci sırada % 75.2 oranıyla araba gelmektedir. Onu sırasıyla, Bilgisayar, İnternet, Kablolu TV, Yazlık ev, DVD-VCD, Dikiş makinesi, Uydu anteni, Digitürk, Plazma TV, İkinci Araba, Ev sineması, Devre mülk ve Sürat motoru / yat takip etmektedir.

Kişilerin eğlence anlayışları ile gelir seviyeleri arasında doğru orantı bulunmaktadır. Tablomuzda yer alan bir kişinin 400 YTL gelirle Digitürk sahip olması, gerçek gelir seviyesini söylememiş olduğunu yada yaşamsal ihtiyaçlarını ev ortamında gerçekleştirdiğini göstermektedir. Yine tablomuzda yazlık ev ve devre mülk sahipliğinin dağılımının dağınık olması gelir seviyesi ile ilgili olmadığını kent yaşamından uzakta tatil anlayışına sahip olduklarını göstermektedir. Üyelerin, Bilgisayar, İnternet, Uydu anteni gibi ileri teknoloji ürünlerine sahip olmaları gelirlerine orantılı olarak artmasının yanında teknolojik gelişmelerden haberdar olduklarını da göstermektedir. Bunu yanın da DVD-VCD, Plazma TV, Kablolu TV, Ev sineması ve Digitürk gibi ürünlere hemen hemen her gelir seviyesinde sahip olunması kent kültürünün getirdiği bir olgu olan dışarıda ki faaliyetlere katılmaktan çok evde eğlenmeyi tercih ettiklerinin bir göstergesidir. Burada bir başka dikkat çekici nokta, ev sinemasının hemen hemen her gelir grubunda yer almasıdır. Dikiş makinesi sahipliği konusunda tabloya baktığımızda ise, orta gelir seviyesinde sahipliğin yüksek olduğu fakat üst gelir seviyesinde düştüğü görülmektedir. Dikiş makinesi sahipliğine genel olarak bakıldığında, yüksek bir sahiplik oranı olarak nitelendirilebilir. Bu sonuçta, bize orta gelir seviyesinde kendi işini yapma ve tutumluluk olarak değerlendirilebilecekken, üst gelir seviyesinde bulunması eskiden kalma bir ürün olarak değerlendirilebilir.

3.2. Kentlilik Bilinci ve Kültürü

Kent, yalnızca bir mekansal olgu değildir. Bu olgunun bileşenleri olarak ekonomik, sosyo kültürel ve siyasi yapılar ile, bunların birbiri içine girmiş karmaşık etkileri ve ilişkileri düşünülmelidir.[151] Köyler, kasabalar, şehirler, mahalleler, kendine özgü yaşam biçimleri üreten, farklı kurumsal bileşimler de tanımlanır. Her

[151] Güçlü, a.g.e.,s.81.

bir yerleşimdeki kurumların – formel yada enformel – niteliğindeki farklılıkların derecesi, bir taraftan, burada yaşayanları birbirlerine daha çok bağlayıp benzetirken, diğer taraftan "diğerlerinden" de o kadar farklılaştırır. Bu anlamda yerel olan basit anlamıyla fiziksel mekanı ifade etmekten çok, mekansal olanla toplumsal olanın ayrılmaz bir karışımını ifade etmektedir. "Yerel" in kurulabilmesi için, aynı mekanda yaşayanların, bir taraftan, yaşadıkları yerle bir tür sahiplik ilişkisi içinde olmaları, diğer taraftan, aynı bölgede yaşayanlarla bağlılık ilişkisi içinde olmaları gerekmektedir.[152]

Haber verme işleviyle birlikte gazetecilik yapan kitle iletişim araçları, topluma siyasal, ekonomik, toplumsal bilimsel enformasyonu ister güncel olsun isterse genel nitelikte olsun, çeşitli olgular arasında bağlantı kurarak sunmaktır. Zaman zaman uyuşumcu, zaman zaman eleştiriyle yüklü olarak olguların ve değerlerin toplumda yerleştirilmelerini sağlamaktadır. Bu işleviyle bilgi verme yanında fikirlerin, değerlerin aktarımını yapmaları, aslında kitle iletişim araçlarının eğitim işleviyle bütünleşmektedir. Daha öz deyişle, haber vermenin toplumsallaşmada oynadığı rolü göstermektedir.[153]

Genelde, ulusal yada uluslar arası kitle iletişim araçları, bireylere düşünemedikleri, ulaşamadıkları dünyayı sunarken, onların içinde yaşadıkları sorunları çözememekte ve toplum üyeleri kendi sorunlarıyla baş başa kalmaktadır. Yerel basın yayımlandığı yörede, bireylerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak, bireyle arasındaki ilişkilerin, olumlu yönde gelişmesini sağlamak, yerel düzeydeki kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmak ve bu arada yerel yönetimleri bir ölçüde denetleyerek, eleştirerek kamu görevi yapmaktadır.[154] Buradan yola çıkarak yerel gazete; "bir yerleşim birimi ve çevresinde yaşayan halkın günlük olaylardan başlayıp tüm yazınsal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla basılan, dağıtılan kitle iletişim aracı" olarak tanımlanmaktadır.[155] Bu bağlamda dernek üyelerinin kitle iletişim araçlarını kullanımlarına ilişkin sorular yöneltilmiştir.

---

[152] Erder, *Kentsel Gerilim*, a.g.e., s.28-29.
[153] Oya Tokgöz, Temel Gazetecilik, Ankara, İmge Yayınevi, 1992, s.45
[154] Atilla Girgin, Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik, İstanbul, İnkilap Kitabevi, 2001, s. 142.
[155] Oktay Çetin, Kocaeli Yerel Gazetelerinin Kocaeli Kamuoyunun Oluşumuna Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2005, s.38.

Tablo 15: Dernek Üyelerin Gazete Okuma Sıklığının Dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**
Her gün	140	96.6
İki-Üç günde bir	3	2.1
Hiç	2	1.4
Toplam	**145**	**100**

Kitle iletişim araçlarının kullanımı modernleşmenin başlıca etmenlerinden biri olarak da gösterilmektedir. Görsel ve işitsel araçların yanı sıra gazete okumanın da kentlileşme göstergesi olarak önemli bir yeri olduğu bilinmektedir.[156] Ankete katılanların % 96.6'sı her gün gazete okumakta olup, % 1.4'ü hiç gazete okumamaktadır. % 2.1'de iki ya da üç günde bir gazete okumaktadır.

Ülkemizde günlük gazete okuma oranı % 22'dir. Bu oranı dernek üyelerinin gazete okuma oranıyla karşılaştırdığımız zaman, hemen hemen her üyenin günlük gazete okuduğu ve ülke ortalamasının çok üstünde olduğu görülmektedir.

Tablo 16: Dernek Üyelerinin Gazete Okuma Sıklığı ile Okudukları Ulusal gazeteler ile Arasındaki İlişki

	Her gün		**İki-Üç günde bir**		**Toplam**
	Frekans	**Yüzde(%)**	**Frekans**	**Yüzde(%)**	**Frekans**
Sabah	48	98.0%	1	2.0%	49
Vatan	23	100.0%			23
Hürriyet	76	97.4%	2	2.6%	78
Milliyet	30	96.8%	1	3.2%	31
Takvim	6	100.0%			6
Akşam	7	100.0%			7
Posta	15	93.8%	1	6.3%	16
Radikal	6	100.0%			6
Cumhuriyet	25	100.0%			25

[156] Özer, a.g.e.,s.129.

Yapılan araştırma sonucunda, ankete katılanların birden çok ulusal gazete okuduğu tespit edilmiş olup, yukarıdaki tablo bu durum dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Dernek üyelerinin ulusal gazete okuma tercihlerine baktığımızda, cevaplayıcılardan 78 kişi Hürriyet gazetesini, 49 kişi Sabah gazetesini, 31 kişi Milliyet gazetesini, 25 kişi Cumhuriyet gazetesini, 23 kişi Vatan gazetesini, 16 kişi Posta gazetesini, yedi kişi Akşam gazetesini, altı kişi ise Takvim ve Radikal gazetelerini okuduklarını belirtmiştir.

Sabah, Hürriyet, Milliyet gibi yüksek tirajlı renkli, gazetelerin okunma oranının yüksek çıkması popüler magazinleşmiş haberlerin daha fazla takip edildiğini gösterirken, Cumhuriyet, Radikal gibi fikir gazetelerinin okunma oranlarının az olması da bunu desteklemektedir. Bunun yanında Cumhuriyet gazetesinin okuma oranın diğer gazetelere göre az çıkmasındaki etkenlerden biri de gazetenin fiyatının göre yüksek olmasıdır. Hatta mülakat yaptığımız üyelerden Ali Kanbak "bende Cumhuriyet okumak istiyorum ama fiyatı 750 kuruş olduğu için sürekli okuyamıyorum" demiştir. Hürriyet ve Sabah yüksek oranda okunuyor olmasının diğer bir nedeni uzun zamandan beri yer alıyor olmaları olarak düşünülebilir.

Tablo 17: Dernek Üyelerinin Gazete Okuma Sıklığı ile Okudukları Yerel Gazeteler Arasındaki İlişki

	Her gün		**2-3 günde bir**		**Toplam**
	Frekans	**Yüzde(%)**	**Frekans**	**Yüzde(%)**	**Frekans**
Barış gazetesi	13	9.0%	132	91.00%	145
Özgür Kocaeli	95	65.5%	50	34.50%	145
Bizim Kocaeli	53	36.6%	92	63.40%	145
Demokrat	30	20.7%	115	79.30%	145
Kocaeli	39	26.9%	106	73.10%	145

Kitle iletişim teknolojisindeki gelişmelerin yanı sıra, kentlerin nüfus ve mekan anlamında giderek büyüyüp gelişmesi, her kentte yerel haberleri aktaran gazete, televizyon ve radyo yayınlarının artışına neden olmuştur. Yerel yayınları

izleme, kentte olup bitenlerden haberdar olma ihtiyacının, dolayısıyla kentle etkileşim ihtiyacının bir göstergesidir.[157]

Medyanın yerel alanlarla ilişkisinin iki bakımdan önemli olduğu düşünülmektedir. Bunlardan birincisi, medyanın farklı nitelikteki gruplara kendileri ve diğerleri hakkında bilgi verecek imaj oluşturma ve dolayısıyla, yerelin oluşmasındaki etkisi, ikincisi ise medyanın son dönemlerde gittikçe artan bir biçimde yerel üstü kurumları devreye sokma gücüdür.[158]

Araştırmamızda dernek üyelerinin ulusal gazete okuma davranışlarının yanında yerel gazete okuma davranışları da incelenmiştir. Bu bulgulara geçmeden önce, genel olarak İzmit'te yerel basının durumuna değinelim: İzmit'te ilk gazete 1860'larda Akmeşe'de Ermeni vatandaşlar tarafından kurulmuştur. "Kocaeli" adlı gazete 1933'e kadar yayın hayatını sürdürmüştür.[159] Daha sonra çeşitli gazeteler yayınlanmaya başlamıştır- Türkyolu, Hürsöz, Bizimşehir, Demokrat Kocaeli, Azim, Sesim, Işık [160]- Bugün yerel basında beş gazetenin yer aldığı görülmektedir. Bu gazetelerden ilk önce Kocaeli gazetesi kurulmuş, oradan ayrılan bir grup Özgür Kocaeli'yi, yine ayrılan başka bir grup ise Bizim Kocaeli'yi kurmuştur.

Bu gazeteleri her gün okuyanların oranları ile iki-üç günde bir okuyanların oranları arasında farklılık göze çarpmaktadır. Her gün yerel gazete okuyanlar arasında % 65.5 ile en çok okunan Özgür (halk dilinde Mavi) Kocaeli okunmakta, ondan sonra % 36.6 ile Bizim (yine halk dilinde Yeşil) Kocaeli gelmektedir. Bunları % 26.9 ile Kocaeli (halk dilinde Kırmızı) gazetesi takip etmektedir. Diğerlerine göre daha yeni kurulan Demokrat (halk dilinde Beyaz) % 20.7 oranında okunmaktadır. En son sırayı % 9 ile Barış gazetesi almaktadır.

Yanıtlayıcıların büyük kesimi Özgür Kocaeli gazetesini her gün takip ettiklerini belirtmektedir. Şehirdeki eski gazete olmasından doğan alışkanlıklar ve esnaf çevresinde talep görmesi en çok okunan gazete olmasında etken nedenlerdir.

---

[157] Güçlü, a.g.e., s.87.

[158] Erder, Kentsel Gerilim, s.87. Sema Erder'in yerel üstü kurumu olarak belirttiği kurumlar, eğitim, sağlık, belediye, medya, siyasi partilerdir.

[159] Ulugün, a.g.e. s. 210.

[160] Savaş Poyraz ile yapılan 12.6.2007 tarihli mülakattan edilen bilgidir. Bu gazeteler ilk gazetenin kuruluşundan 1970'li yıllara kadar yerel basında yer almışlardır.

Aynı şekilde tasarım olarak da eski anlayışla devam etmesi ve daha güncel teknikleri kullanan gazetelere göre tercih edilmesi, gazetenin okurların aslında geleneksel alışkanlıklarını devam ettirdiklerini ve kentle birleşmelerini, aslında eski gelenek ve kültürel değerleriyle yaptıklarını göstermektedir. Barış gazetesinin daha çok toplama haber yapması her gün okuyanlarda düşükken, iki-üç günde bir okuyanlarda oranın yüksek çıkması, bu gazetenin satın alınarak okunmasından çok raslantı olarak okunduğunu göstermektedir. Demokrat gazetesi çizgisi, haber anlayışı ve yazarlarıyla sol çizgiye yakın olmasıyla dikkat çekmektedir. Bunun yanında yeni çıkan bir gazete olması da az okunmasının göstergesi olarak yorumlanabilmektedir.

Tablo 16 ve 17'yı karşılaştırdığımızda dernek üyelerinin ulusal gazete okuma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Yerel gazete okuma tercihlerinin de kentle ilgili haberleri almak yönünde olduğu, alışmış oldukları yerel gazeteleri satın alarak okudukları, fakat yeni çıkan ve alışkın olmadıkları yerel gazeteleri bulundukları ortamlarda okudukları anlaşılmaktadır.

Tablo 18: Dernek Üyelerinin Ulusal ve Yerel Televizyon Seyretme Dağılımı

		Frekans	**Yüzde(%)**
ULUSAL	CNBC	4	2.80%
	ATV	76	52.40%
	SHOW	26	17.90%
	KANALD	67	46.20%
	TRT1	36	24.80%
	NTV	51	35.20%
	CNN TÜRK	19	13.10%
	HABER TÜRK	27	18.60%
	STAR	21	14.50%
	KANAL TÜRK	31	21.40%
	TV8	6	4.10%
	KANAL1	6	4.10%
	SKY	6	4.10%
	KANAL7	1	0.70%
	TRT2	5	3.40%
	NATİONAL GEO.	3	2.10%
	DİGİTÜRK	2	1.40%
YEREL	TV41	89	61.40%
	KOCAELİ TV	6	4.10%
	SEYRETMİYOR	9	6.20%

Kitle iletişim aracı olarak televizyon, gazetelerden daha fazla takip edilmekte olup, ülkemizde televizyon izleme oranı % 94 gibi çok yüksek bir orandadır. Araştırmamızda dernek üyelerine televizyonu hangi sıklıkla seyrettiklerine yerine doğrudan hangi ulusal ve yerel kanalları seyrettikleri yönünde açık uçlu sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar oluşturulan tabloya göre, Ulusal televizyonlardan, ATV % 52.40 ile en çok seyredilen kanaldır. Onu sırasıyla, Kanal D, NTV, TRT1, Kanal Türk, Haber Türk, Show kanalları takip etmektedir. Popüler ve renkli kanal olan Kanal D, ATV, Star, Show gibi kanalların oranının yüksek çıkması kişiler üzerinde popüler kültürün etkilerinin olduğunu göstermektedir. TRT1 ve TRT2 yayınladıkları haberler ve belgeseller açısından diğer kanallardan ayırt edilmektedir.Özellikle TRT1'in izlenme oranın yüksek çıkması, üyelerin haberlere önem verdiklerinin bir göstergesidir. Bununla birlikte haber kanallarını yüksek oranda takip etmeleri bu kanalların önemsendiğini göstermekte ve haber alma tercihlerinde bu kanalların daha fazla tercih edildiğini ortaya koymaktadır.

İzmit kenti yerel televizyonlar bakımından gazete kadar zengin değildir. İki tane yerel televizyona sahip olan kentte, TV41 % 61.40 ile kentte güncel enformasyon akışını sağlarken, Kocaeli TV'nin izlenme oranı % 4.10'dur. Kocaeli TV az izlenmesinde bu kanalın daha önce birkaç kez kapanmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Yerel televizyon kanallarında ise TV 41 kanalı büyük oranda tercih edilerek yine eski olmanın avantajını kullandığını göstermektedir. Ayrıca yerel gazetelerde ortaya çıkan alışkanlıkların devamlı olduğu ve teknolojik görüntünün yerine daha çok gelenekselleşen davranışları tekrar ettikleri görülmektedir.

Hem yerel gazete hem de yerel TV için elde edilen veriler, bireylerin yaşadıkları mekana bağlılık duyduklarını, yerele ilişkin algılama düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 19: Dernek Üyelerinin Kültürel Etkinliklere Katılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**
Haftada Bir	20	13.8
Ayda Bir	67	46.2
Altı Ayda Bir	35	24.1
Yılda Bir	16	11
Hiç	7	4.8
Toplam	**145**	**100**

Kent, sadece fiziksel bir mekan değil, kültürel bir mekan olarak da değerlendirilmektedir. Kentte yaşayan bireylerin, kentsel kültürel kurumlardan nasıl ve ne ölçüde yararlandıkları da önemli bir konudur.Kentleşme konusunda, kentsel kültürün edinilmesi önemli bir ölçüttür. Kentin sunduğu sanatsal olanaklardan, dernek üyeleri çoğunlukla ayda bir sinema, tiyatro, konser, sergi ve festival gibi etkinliklere katıldıklarını belirtmişlerdir. Kentin kültürel olanaklarından yararlanma düzeyinin düşük olmasında televizyonun önemli bir rol oynadığı gerçektir. Tablo 14'de bunu doğrulamakta olup, üyelerin evde eğlenme anlayışlarının yüksek olduğu görülmekte olup, bu tür faaliyetleri bu kadar az tercih etme nedenini buna bağlayabiliriz. Bunun yanı sıra gelir ve eğitim düzeyi de bunda önemli bir rol oynamaktadır.

Bu konu mülakat yaptığımız dernek üyelerinden ikisine sorulmuş olup, bu kültürel faaliyetlere gitme sıklığının düşük olma nedeni olarak, dernek başkanı Alpay Poyraz, bunun sadece tercih olduğunu belirtmiştir. Yine görüşme yaptığımız dernek üyesi Neşe Gencer, maddiyat ve zamanın önemli bir faktör olduğunu, ayrıca alışkanlık olmadığını belirtmiştir.

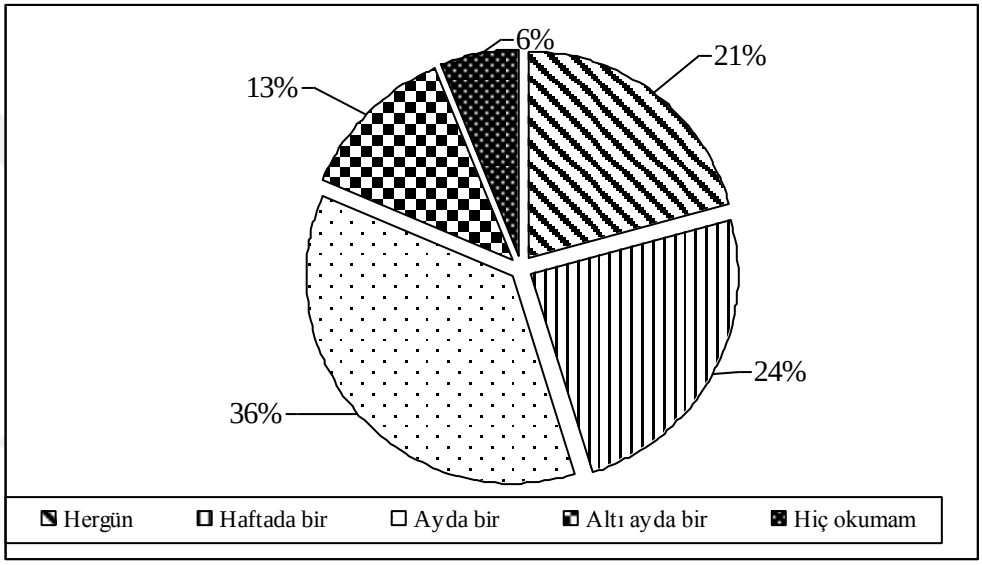
Tablo 20: Dernek Üyelerinin Kültürel Etkinliklere Katılımı ile Eğitim Durumları Arasındaki İlişki

		İlkokul	**Ortaokul**	**Lise**	**lise terk**	**Üniversite**	**Üniversite terk**	**Yüksek lisans/doktora**
Sinema, tiyatro, sergi, konser, festival gibi etkinliklere gitme sıklığı	Haftada Bir	0	1	3	1	12	3	0
	Ayda Bir	1	6	21	3	31	2	3
	Altı Ayda Bir	2	3	14	0	14	1	1
	Yılda Bir	1	0	6	0	4	3	2
	Hiç	1	0	3	0	2	1	0
Toplam		**5**	**10**	**47**	**4**	**63**	**10**	**6**

Tabloya baktığımız zaman, eğitim düzeyi arttıkça kültürel faaliyetlerden faydalanma oranın da gittikçe arttığını görmekteyiz. Üniversite mezunu olan 12 kişi

haftada bir sinema, tiyatro, sergi gibi faaliyetlerden yararlanırken, ortaokul mezunu bir üye haftada bir faydalanmaktadır. Üniversite mezunu 31 kişi ayda bir bu faaliyetlere katılırken, ilkokul mezunu bir kişi de ayda bir katılmaktadır. Yine Üniversite mezunu 14 kişi altı ayda bir bu tür etkinliklere giderken, ilkokul mezunu iki kişi gitmektedir. Eğitim ve insanların kendilerini geliştirmesi ile ilgili olan bu etkinliklere katılma sıklığı aynı zamanda maliyetle, zaman ve ulaşımla da bağlantılıdır. Bu etkenler etkinliklere katılma sıklığını azaltmaktadır.

Grafik 7 : Dernek Üyelerinin Kitap Okuma Sıklığının Dağılımı

Araştırmamız da dernek üyelerine kitap yada dergi okuma alışkanlıkları da sorulmuştur. Üyelerin, % 36'sı ayda bir kitap okuduğunu, % 24'ü haftada bir okuduğunu, % 21'i her gün okuduğunu, % 13'ü altı ayda bir kitap okuduğunu belirtmiştir. Cevaplayıcıların % 6 ise hiç kitap yada dergi okumadığını söylemiştir.

Dernek üyelerinin % 21'i her gün, % 24'ü her hafta, % 36'sı ise ayda bir, % 13'ü altı ayda bir kitap okuduklarını söylemişlerdir. Cevaplayıcıların % 6'sı ise hiç kitap okumadığını belirtmiştir. Bugün ülkemizde kitap okuma oranı % 4.5'tur. Ülkemiz bu oranla, Birleşmiş Milletler İnsani Gelişim Raporu'na göre 173 ülke arasında 86. sırada yer almaktadır. Bu oranlar, dernek üyelerinin yeterli okuma alışkanlığının olmadığını gösterse de Türkiye ortalaması ile karşılaştırdığımızda bu oranın yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda yanıtlayıcıların sahip oldukları televizyon teknolojileri, gazete okuma alışkanlıkları göz önüne alındığında,

aslında kitap okumaya çok fazla zaman ayırmadıkları ve daha çok iş ile ev arasında alışılagelmiş bir yaşam sürdüklerinin göstergesidir.

3.3. Memleket

Türkiye'de insanların coğrafi bir alanla kurabildikleri en kapsayıcı tahayyül "memleket"e ilişkin olandır. En kapsayıcı olmasına karşın, "memleket" tahayyülü de tekil değil çoğuldur. Sözlük anlamıyla, memleketin insan ilişkileri bağlamında iki anlamı vardır. Memleket'in birinci anlamı ulusun toprağıdır. Bu anlamında memleket, ulusun yerleştiği ve/veya kök saldığı coğrafyayı, anavatanı tanımlamaktadır. Memleket'in ikinci anlamı, ailenin toprağıdır. Bu anlamında "memleket" erildir, çünkü aile toprağı, babanın/atanın toprağıdır. Memleketin hemşehri ve hemşehrilik olgularıyla ilişkisi, bu ikinci anlamındadır.[161] Buradaki memleket algısının İzmit için geçerli olup olmadığını gözlemleyebilmek amacıyla dernek üyelerine bu kapsamda sorular yöneltilmiştir.

Tablo 21 : Dernek Üyelerinin Memleket Olarak Tanımladıkları Yer

	Frekans	**Yüzde(%)**
Nüfus kaydımın olduğu yer	12	8.3
Doğduğum yer	47	32.4
Yaşadığım yer	73	50.3
Çalıştığım yer	1	.7
Akrabalarımın yaşadığı yer	2	1.4
Köklerimin dayandığı yer	9	6.2
Toplam	**144**	**99.3**
Cevaplamayan	1	.7
Genel Toplam	**145**	**100.0**

Bir yere ait olma duygusu, toplumda yaşayan tüm bireylerde vardır. Genellikle yer kimliği, sosyalleşme sürecinin en uzun yaşandığı yer veya doğulan yer ile edinilmektedir.[162]

Bu bağlamda araştırmamızda, dernek üyelerine memleketleri olarak hangi kavramı benimsediklerini sorulmuştur. Cevaplayıcıların, % 50.3'ü memleket olarak

[161] Kurtoğlu, a.g.m., s.4.
[162] Güçlü, a.g.e., s.82.

yaşadığım yeri kabul ederim, % 32.4'ü doğduğum yeri kabul ederim, % 8.3'ü nüfus kaydımın olduğu yeri kabul ederim, % 6.2'si kökenlerinin dayandığı yeri memleketim olarak kabul ederim şeklinde cevap vermiştir. % 1.4'ü ise akrabalarının yaşadığı yeri memleket olarak kabul ettiklerini söyledi. Yalnızca bir kişi çalıştığım yeri memleket olarak kabul ederim demiştir.

Sonuçlara baktığımızda, dernek üyelerinin büyük çoğunluğu memleketleri olarak yaşadıkları yeri kabul etmektedirler. Yukarıda belirttiğimiz memleket algısında ana/baba toprağının memleket olarak kabul edilmesi anlayışı, günümüz şartlarında değişikliğe uğramış olup, yerini yaşanılan yer anlayışına bırakmıştır. Bu sonuç bize insanların geçim kaynaklarını sağladıkları yeri artık memleketleri olarak kabul ettiklerini göstermektedir. Dernek üyeleri, memleketleri farklıda olsa burada yaşadıkları için İzmit'i memleketleri olarak kabul etmekte ve İzmit sahip çıkmak için derneğe üye olmaktadırlar.

Tablo 22: Dernek Üyelerinin Memleket Tanımlamalarına Göre Kent Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**
Afyon	1	.7
Bursa	1	.7
Elbistan	1	.7
Eskişehir	1	.7
Giresun	3	2.1
İzmit	123	84.8
Malatya	1	.7
Muğla	1	.7
Rumeli	1	.7
Samsun	1	.7
Sakarya	1	.7
Tekirdağ	1	.7
Trabzon	1	.7
Toplam	**137**	**94.5**
Cevaplamayan	8	5.5
Genel Toplam	**145**	**100.0**

Araştırmamızda dernek üyelerine, Tablo 21'deki memleket tanımlamalarına göre hangi ili memleketleri olarak kabul ettikleri sorulmuştur. İzmitliler derneği üyelerinin tamamı İzmit doğumlu yada memleketleri İzmit olan üyelerden

oluşmamaktadır. Farklı illerden bu araya göç ederek gelen insanlarda derneğe üye olmuşlardır**.** Üye olurken İzmit'i memleketleri olarak kabul ettiklerini düşünmekteyiz. Cevaplayıcıların bu soruya verdikleri yanıtlara göre , % 84.8'i memleketleri olarak İzmit'ti görmektedir. % 2.1'i de memleket olarak Giresun'u gördüğünü söylemiştir. % 7.7'lik kısmı (farklı illerden bir kişi % 0.7 ile) memleketleri olarak Afyon, Bursa, Elbistan, Eskişehir, Malatya, Muğla, Rumeli, Samsun, Sakarya, Tekirdağ, Trabzon'u benimsediklerini söylemiştir. Bu soruya sekiz kişi cevap vermemiştir.

Tablo 23: Dernek Üyelerinin Memleketleri

	Frekans	**Yüzde(%)**
Afyon	1	.7
Ardahan	1	.7
Bitlis	1	.7
Bulgaristan	1	.7
Bursa	1	.7
Edirne	1	.7
Eskişehir	2	1.4
Giresun	6	4.1
Gümüşhane	1	.7
İskenderun	1	.7
İstanbul	3	2.1
İzmit	115	79.3
Kahramanmaraş	1	.7
Malatya	2	1.4
Muğla	1	.7
Sakarya	3	2.1
Samsun	1	.7
Trabzon	2	1.4
Yugoslavya	1	.7
Toplam	**145**	**100.0**

Dernek üyelerinin asıl memleketleri ile memleket olarak tanımladıkları yerin karşılaştırmasını yapılmıştır. Cevaplayıcıları % 79.3'ü İzmitli olup, Tablo 22'de verilen İzmit cevabı (% 84.8) ile arasında % 5.52'luk bir fark oluşmaktadır. Bu farkın memleketi İzmit olmayıp sonradan İzmit'te gelen ve burada yaşadığı için İzmit'i memleketi olarak kabul edenlerden doğan bir fark olduğunu anlaşılmaktadır.

Memleketleri Ardahan, Bitlis, İskenderun, İstanbul, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Bulgaristan , Yugoslavya olan üyeler İzmit'te yaşadıkları için artık memleketlerini İzmit olarak kabul ettikleri görülmektedir. Bunun yanında memleketi Giresun olan altı kişiden sadece üçü İzmit'te yaşadıkları için memleket olarak İzmit'i tanımlamışlardır. Memleketleri Trabzon, Samsun, Sakarya, Muğla, Malatya, Afyon, Bursa, Eskişehir, olan dernek üyeleri burada yaşadıkları halde yine aynı yerleri memleketleri olarak kabul etmektedir.

Bir yere ait olma duygusu, toplumda yaşayan tüm bireylerde bulunmakta olup, genellikle yer kimliği, sosyalleşme sürecinin en uzun yaşandığı yer veya doğulan yer ile edinilmektedir.[163] Buna göre üç tabloyu birbirleriyle kıyasladığımızda, dernek üyelerinden bazılarının memleketleri İzmit olmadığı halde, uzun süre İzmit'te yaşamaktan dolayı elde ettikleri İzmitli kimliği olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, bu kişilerin İzmitliler derneği gibi yerel bir derneğe üye olarak katılmalarının nedeninin İzmit'te yaşıyor olmaktan kaynaklandığını söyleyebiliriz.

[163] Güçlü, a.g.e., s.83.

Tablo 24: Dernek Üyelerinin Memleketleri ile Yaşamayı Tercih Ettikleri Yer Arasındaki İlişki

Memleketiniz	Seçme Şansınız Olsaydı Nerde Yaşamayı Tercih Ederdiniz						
	Memleketimde	Doğduğum yerde	Farklı bir ilde	Yurtdışında	Köyde	Değiştirmek İstemezdim	Toplam
Afyon	0	1	0	0	0	0	1
Ardahan	0	0	0	0	0	1	1
Bitlis	0	0	0	0	0	1	1
Bulgaristan	0	0	0	0	0	1	1
Bursa	0	0	0	0	0	1	1
Edirne	0	0	0	0	0	1	1
Eskişehir	0	0	0	0	0	2	2
Giresun	0	0	2	1	0	3	6
Gümüşhane	0	0	0	0	0	1	1
İskenderun	0	0	0	0	0	1	1
İstanbul	0	0	0	1	0	2	3
İzmit	16	18	14	1	11	52	112
Kahramanmaraş	0	0	0	0	0	1	1
Malatya	1	0	0	0	0	1	2
Muğla	0	1	0	0	0	0	1
Sakarya	0	0	1	0	0	2	3
Samsun	0	0	0	0	0	1	1
Trabzon	0	1	1	0	0	0	2
Yugoslavya	0	0	0	0	0	1	1
Toplam	**17**	**21**	**18**	**3**	**11**	**72**	**142**

Araştırmamız da dernek üyelerine, eğer seçme şansları olsaydı, nerede yaşamak isterdiniz şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Memleketleri ile yaşamak istedikleri yeri karşılaştırdığımızda, İzmitli olan 14 kişi farklı bir yerde yaşamak istediğini söylemiştir. Farklı bir il olarak cevap veren cevaplayıcıların belirttikleri iller genellikle İzmir, Antalya, İstanbul şeklinde olmuştur. Memleketi İzmitli olan 11 kişi köye de yaşamak istediğini söylemiştir. Farklı memleketlerden İzmit'te gelip yerleşenlerin çoğunluğu yerimi değiştirmek istemezdim şeklinde cevap vermiştir. Sadece üç kişi yurt dışında yaşamak istediğini belirtti. Bu sonuçlara

göre İzmit'te yaşayan dernek üyelerinin yaşadıkları yerden memnun oldukları gözlemlenebilmektedir. Sadece 11 kişi kent hayatı yerine köyde yaşamayı tercih etmiştir. Türkiye'de içinde yaşadığımız toplumsal düzensizlikten, belirsizliklerden dolayı bir çok insan başka bir ülkede yaşamayı hayal etmekte yada düşünmektedir. Fakat dernek üyelerinden sadece üç kişinin böyle bir tercihi vardır. Böyle bir isteğin az olmasının nedenini, dernek üyelerinin alıştıkları yerden ayrılmak istememeleri ve ülkelerine bağlılık olarak söyleyebiliriz. Yine başka dikkat çekici bir nokta göçten dolayı yaşanan kabalıktan rahatsız olan dernek üyelerinden sadece 11 kişinin, daha sakin bir hayat olan köy hayatını tercih etmiş olmasıdır. Bununla birlikte başka yerde yaşamak isteyen üyelerin tercihlerini daha büyük kentlerden yöne kullanmaları, genel olarak kent hayatından memnun olduklarını göstermektedir.

3.4. Göç

İzmitliler derneğinin kurulmasında, İzmit'in aldığı göçün belirleyici etkisi olmuştur. Yaptığımız mülakatlarda bu süreci bilen üyelere, göçün nasıl başladığını sorulmuştur. Görüştüğümüz dernek üyeleri, göçün başlangıcı olarak 1960 yılında kurulan ve şu andaki adı Tüpraş olan İpraş (İstanbul Petrol Rafinerisi A.Ş) gördüklerini söylediler. Rafinerinin yönetim kademesine Ankara'dan atamaların yapılması ile yönetime farklı illerden insanların gelmesi ve kendi memleketlilerini getirmesi sonucunda İzmit'te doğru göçün başladığını ve İzmitlilerin iş sıkıntısı içine girdiklerini söylediler. Bunun yanında 1966 yılında yaşanan Varto depremi mağdurlarından 3500 kişinin o zaman ki belediye başkanı Erol Köse tarafından İzmit'te yerleştirildiği,- o dönemde derneğin kurucuları arasında bulunan İzmit'in ileri gelenlerinin buna karşı çıktığı fakat engellenemediği- bunun da İzmit'in yapısını değiştirmeye başladığını söylemişlerdir.[164]

Daha sonraki senelerde İzmit'te sanayileşmenin artması göçü hızlandırmıştır. İzmit 1975-80 döneminde İzmit'te yaşanan göç hızı % 112.9 olarak oluşmuştur.

[164] 12.06.2007 tarihinde Savaş Poyraz, Ali Kanbak, Alpay Poyraz ve 13.06.2007 tarihinde isminin açıklanmasını istenmeyen bir dernek üyesi ile yapılan mülakatlardan edinilen bilgidir.

Tablo 25 : Dernek Üyelerinin İzmit'e Gelme Nedenlerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde (%)**	**Kümülatif Yüzde(%)**
Çalışma/Tayin Nedeniyle	33	22.8	37.9	37.9
Bölgesel imkansızlıklar	1	.7	1.1	39.1
Mübadele	15	10.3	17.2	56.3
Beğendiği için	2	1.4	2.3	58.6
Ailenin Göç Etmesi	20	13.8	23.0	81.6
Evlilik	4	2.8	4.6	86.2
Diğer	12	8.3	13.8	100.0
Toplam	**87**	**60.0**	**100.0**	
Cevaplamayan	58	40.0		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

İzmitli olmayan dernek üyelerine İzmit'te gelme nedenlerini araştırmak için sorduğumuz soruya, toplam 87 kişi cevap vermiştir. Geriye kalan 58 kişi İzmit doğumlu olduğu için cevap vermemiştir. Fakat İzmit doğumlu olup da ailelerinin İzmit'e gelme nedenini bilen üyelerden de bu soruya cevap verenler olmuştur.

Araştırmamıza katılanların, % 37.9'u çalışmak için veya tayin nedeniyle geldiklerini belirtmiştir. % 23'ü ailesinin daha önceden göç etmesi nedeniyle burada olduklarını söylemiştir. % 17.2'si mübadele nedeniyle ailesinin gelmesi sonucu İzmit'te olduklarını belirtmiştir. % 13.8'si diğer nedenler olarak cevap vermiştir. % 4.6'sı evlilikten dolayı geldiklerini söylemiş, % 2.3'ü beğendiği için geldiğini söylemiştir. % 1.1'i ise bölgesel imkansızlıklardan dolayı geldiğini belirtmiştir.

Tablo 26 : Dernek Üyelerinin Memleketleri ile İzmit'te Gelme Nedenleri Arasındaki İlişki

Memleketiniz	Dernek Üyelerinin İzmit'e Gelme Nedeni							
	Çalışma/Tayin Nedeniyle	Bölgesel imkansızlıklar	Mübadele	Beğendiğim için	Ailemin göç etmesi	Evlilik nedeniyle	Diğer	Toplam
Afyon	1	0	0	0	0	0	0	1
Bitlis	1	0	0	0	0	0	0	1
Bulgaristan	0	0	0	0	0	1	0	1
Bursa	0	0	0	0	0	0	1	1
Edirne	1	0	0	0	0	0	0	1
Eskişehir	0	0	0	0	1	1	0	2
Giresun	3	1	0	0	2	0	0	6
Gümüşhane	0	0	0	0	1	0	0	1
İskenderun	1	0	0	0	0	0	0	1
İstanbul	3	0	0	0	0	0	0	3
İzmit	18	0	4	1	13	1	11	58
Kahramanmaraş	1	0	0	0	0	0	0	1
Malatya	1	0	0	0	1	0	0	2
Muğla	0	0	0	0	1	0	0	1
Sakarya	2	0	0	0	0	1	0	3
Samsun	1	0	0	0	0	0	0	1
Trabzon	0	0	0	1	1	0	0	2
Yugoslavya	0	0	1	0	0	0	0	1
Toplam	**33**	**1**	**5**	**2**	**20**	**4**	**12**	**87**

Araştırmamız da dernek üyelerinin geliş nedenlerini daha net ortaya çıkarmak için memleketleri ile geliş nedenlerinin karşılaştırması yapılmıştır. İzmit'te gelme nedenleri arasında yer alan çalışmak için yada tayin nedeniyle gelenlerin, hemen hemen her ilden olduğu görülmektedir. Bölgesel imkansızlıklardan dolayı gelen sadece bir kişinin Giresun'dan olduğu ve Mübadele ile gelenlerin dördünün memleket olarak artık İzmit benimsedikleri ve geldikleri yeri söylemedikleri görülmektedir. Sadece bir kişi, memleketinin Yugoslavya olduğu ve mübadele ile geldiğini söylemiştir. Ailesinin göç etmesi sonucunda gelenlerden 13 kişi memleket olarak İzmit'i belirtmiş olup, geriye kalan yedi kişinin çoğunlukla Karadeniz bölgesi olmak üzere farklı illerden geldiği görülmektedir. Evlilik nedeniyle gelenlerinde farklı illerden olduğu ve diğer diye cevap verenlerin çoğunluğunun İzmitli olduğu

görülmektedir. Burada dikkat çekici bir nokta bölgesel imkansızlıklar nedeniyle Giresun gibi bir kentten İzmit'in göç almasıdır. Soruda belirtilen bölgesel imkansızlık tam olarak anlatılamamış olup, böyle bir göç yaşanmasının nedenin istihdam sorunundan kaynaklandığını düşünmekteyiz. Bölgesel imkansızlık olarak anket formunda yazdığımız neden de aslında sormak istediğimiz bulunduğu ildeki eğitim, sağlık gibi olanaklara yeteri derecede sahip olmadığı için göç etme kararını vermiş olmasıdır.

Tablo 27 : Dernek Üyelerinin İzmit'in Göç Almadan Önceki Durumuna İlişkin Bilgilerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Çok iyi biliyorum	104	71.7	72.7	72.7
Az biliyorum	34	23.4	23.8	96.5
Bilgim yok	5	3.4	3.5	100.0
Toplam	**143**	**98.6**	**100.0**	
Cevaplamayan	2	1.4		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamız da derneğin kuruluş nedeni olan İzmit'in yaşadığı göçü, üyelerin ne kadar bildikleri, nasıl etkilendikleri ve bu dönemde onlara göre, İzmit toplumsal değişiminin nasıl yaşandığı, kent yaşamında neyin değişiğini öğrenmek ve bu değişim sürecinde niye böyle bir derneği kurma ihtiyacı hissettiklerini ortaya çıkarmak amacıyla göçle ilgili bilgilerinin olup olmadığı ilişkin sorular yöneltilmiştir. İlk önce dernek üyelerine, göçün etkilerini bilip bilmediklerini öğrenmek amacıyla kapalı uçlu bir soru sorulmuştur.

Anketimize katılan dernek üyelerinin % 72.7'si yaşanan göç sürecini çok iyi bildiklerini söylemiş, % 23.8'i bu dönemi az bildiklerini ifade etmiş, % 3.4'ü ise göç süreci hakkında bilgileri olmadığını belirtmiştir. Dernek üyelerinin büyük çoğunluğunun göç sürecini yaşadığı yada ailesinden öğrendikleri ile bu süreçte yaşanan değişimleri bildikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre, üyelere göç sürecinde kentte ne gibi değişliklerin olduğu sorulmuş olup, yaşanan göçten etkilenme nedenleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 28 : Dernek Üyelerinin Yaşanan Göç Sürecinde İzmit'te Yaşadıkları Değişliklerin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde**
Dayanışma azaldı	9	6.2%
Sosyal ve kültürel yapı değişti/ Farklılıklar ortaya çıktı.	27	18.6%
Yozlaşma oldu/İnsan kalitesi düştü	11	7.6%
Birbirimize yabancılaştık dostluklar azaldı	35	24.1%
Ekonomik gelişme sağlandı.	8	5.5%
Trafik sorunu arttı.	36	24.8%
Nüfus yoğunluğu arttı.	27	18.6%
İşsizlik arttı.	12	8.3%
Hayat pahalandı	8	5.5%
Ahlaki çöküntü oldu	5	3.4%
Sakin yaşam sona erdi	14	9.7%
Hava ve çevre kirliliği oluştu.	36	24.8%
Asayiş bozuldu	21	14.5%
Güzel bir kent oldu	5	3.4%
Plansız yapılaşma oldu.	38	26.2%
İzmitliler azınlıkta kaldı	6	4.1%
Kozmopolit bir şehir oldu	14	9.7%
Görüntü kirliliği oluştu.	4	2.8%
İzmit kimliği kayboldu	8	5.5%
Eğitimsiz ve tutucu aileler geldi	2	1.4%
Sanayi kenti oldu	5	3.4%

Dernek üyelerinin tam olarak göç hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla açık soru olarak sorulan bu soruda, verilen ortak cevaplar gruplandırılarak yukarıdaki tablo oluşturulmuştur. Bu sonuçlara göre üyeler, % 29 ile birinci sırada göçün getirdiği ve hızlı kentleşmenin ortaya çıkardığı plansız yapılaşma ve görüntü kirliliğinden rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye genelinde hızlı kentleşme sonucunda yaşanan bu süreç aynen İzmit'te de kendini göstermiştir. Sanayinin birden çoğalması ve kentin bu göçe hazırlıklı olmaması bu sonucu doğuran nedenlerden biridir. İkinci sırada % 24.8 ile trafik, hava ve çevre kirliğinden rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Trafik yoğunluğunun, hava ve çevre kirliliğinin artması gerekli alt oluşmadan hızlı kentleşme yaşayan tüm kentlerimizde görülen bir sonuç olup,

araştırmamızda verilen bu cevap bu sonucu doğrular niteliktedir. Ayrıca derneğin kuruluşundan beri özellikle ilk yıllardaki faaliyet raporlarında çevre kirliliği ve trafik konusu sürekli olarak gündemde kalmış ve çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Dernek üyelerinin % 24.1'i birbirlerine yabancılaştıklarını ve dostluklarının azaldığını, % 4.1'i İzmitlilerin azınlıkta kaldığını ve % 6.2'si ise dayanışmanın azaldığını belirtmiştir. Üyelerin bu konulardan rahatsızlıkları, İzmitliler derneğinin 1978 yılındaki faaliyet raporunda geçen şu cümleyle bağdaşmaktadır; "Türkiye'nin her bölgesinden on binlerce yurttaşımızın İzmit'e yerleşmesi dolayısıyla İzmit'imizin ezeli kimselerinden çoğunluğu bu kalabalık içerisinde bulmak, görüşmek, tanışmak adeta zorlaşmıştır."[165] Bu sonuç göçten sonra niye bu derneği kurduklarını açıklayıcı bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Dernek üyelerinin rahatsız oldukları diğer bir konu % 18.6 ile sosyo-kültürel yapının değişmesi ve farklılıkların ortaya çıkması, % 7.6 ile yozlaşmanın olduğu ve insan kalitesinin düştüğü, % 1.4 ile eğitimsiz ve tutucu ailelerin İzmit'e gelmesi olmuştur. Üyelerin % 18.6'sı nüfus yoğunluğunun arttığını, % 14.5'u asayişin bozulduğunu, % 3.4'ü ahlaki çöküntü olduğunu, % 9.7'si sakin yaşamın sona erdiğini ve kozmopolit bir kent olduğunu söylemiştir. Bu durumun yoğun göç süreci yaşayan her kentte olabilecek sonuçlardan biri olduğu görülmektedir. % 5.5'u İzmitlilik kimliğinin kaybolduğunu belirtmiştir. Mülakat yaptığımız üyelere İzmit'in şu andaki ve daha önceki kimliğini nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Verilen cevaplara göre, bugün için, görüşme yapılan beş üyede sanayi kenti kimliği olduğunu söylemiştir. Göç almadan önceki kimliği için ise, bir üye o dönemde burada yaşamadığı için fikri olmadığını söylemiş, diğer dört üyede, deniz kenarında bulunan, basit esnafa sahip, temiz, yeşili bol ve demiryolunun ikiye böldüğü küçük bir kasaba olarak tanımlamıştır. Görüştüğümüz bir üye de, bu söylenenlerin dışında İzmit için "Atatürk ilke ve devrimlerine ayak uyduran, bir şehirdir"[166] ifadesini kullanmıştır.[167] Bu tanımlamaya baktığımız zaman birden büyüyen kenttin eski sakinlerinin hızlı büyümeden rahatsız olduklarını ve İzmit'te sahip çıkmak için derneği kurmak istediklerini söyleyebiliriz.

Cevaplayıcıların, % 8.3'ü yaşanan sanayileşmeye rağmen işsizliğin arttığını söylemiştir. Bu konuda bir tezat olduğunu düşündüğümüz için görüşme yaptığımız üyelere niye bu dönemde hem fabrikalar kurulup hem de işsizlik arttı diye sorulmuştur. Görüştüğümüz üyelerden üçü bu konu hakkındaki görüşlerini şöyle belirtmiştir." İlk

[165] İzmitliler Derneği 1978 yılına ait faaliyet raporu.
[166] 12.06.2007 tarihine Savaş Poyraz ile yapılan mülakattan edinilen bilgidir.
[167] 12.06.2007 tarihinde mülakat yapılan üyelerden Savaş Poyraz, Ali Kanbak, Neşe Gencer, Alpay Poyraz ve 13.06.2007 tarihinde adının açıklanmasını istemeyen bir üyeden alınan bilgidir.

önceleri – SEKA fabrikası kurulduğu zaman- sadece İzmit halkı fabrikada çalışıyordu, sonra diğer fabrikalar kurulmaya başlandı ve fabrikaların başına getirilenler kendi yakınlarını işe aldılar, dolayısıyla İzmit halkına iş kalmamaya başladı. Baştan fabrikalar kurulurken bir sürü vaatler yapıldı ama hiçbiri yerine getirilmedi. Dışarıdan gelenlere iş verildi ve İzmit haklı işsiz kalmaya başladı."[168] Aldığımız bu cevaplardan sonra niye dışarıdan gelenlerin tercih edildiğini sorduğumuzda adının açıklanmasını istemeyen üye, "ucuz personel olması nedeniyle" şeklinde cevap vermiştir. Cevaplayıcıların, % 5.5'u ekonomik açıdan hayat şartlarının zorlaştığını söylemiş olup, sadece % 3.4'ü bu süreç sonunda İzmit'in güzel bir kent olduğunu ifade etmiştir.

Yaşanan göçten sonra işsizliğin artması, eski kentlilerin birbirine yabancılaşması, özellikle İzmit'te İzmitlilerin azınlık olarak kalması aynı yerde kendilerini hemşehri olarak görmelerine ve bunun sonucunda ellerinden kayıp gittiklerini düşündükleri kentte sahip çıkmak için böyle bir derneği kurmaya ihtiyaç duydukların anlaşılmaktadır.

Tablo 29 : Dernek Üyelerinin Göç Sürecinden Etkilenme Durumlarının Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Olumsuz Yönde Etkiledi	92	63.4	76.7	76.7
Etkilemedi	24	16.6	20.0	96.7
Olumlu Yönde Etkiledi	4	2.8	3.3	100.0
Toplam	**120**	**82.8**	**100.0**	
Cevaplamayan	25	17.2		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanlara bu göç sürecinden ailelerinin yada kendilerinin nasıl etkilendiklerini açık soru şeklinde sorduk ve verilen cevapları olumlu, olumsuz ve etkilenmedi şeklinde gruplandırdık. Cevaplayıcıların % 76.7'si olumsuz yönde etkilendiklerini, % 20'si bu sürecin doğrudan olarak kendilerini ve ailelerini etkilemediğini, % 3.3'ü de bu süreçten olumlu yönde etkilendiklerini söylemiştir.

Olumsuz yönde etkilediğini söyleyen bazı cevaplayıcıların soru kağıtlarında yazdıkları; "Kalabalıktan dolayı sorunlar arttı, bölünmeye ve uzaklaşmaya neden oldu, kültürel olarak olumsuzluk, İzmit'ten kaçmama neden oldu, İzmit'i tanıyamaz olduk,

[168] 12.06.2007 tarihinde mülakat yapılan üyelerden Savaş Poyraz, Ali Kanbak, Alpay Poyraz ve adının açıklanmasını istemeyen bir üyeden alınan bilgidir

yabancılaşma, sokağa bile çıkmak istemiyoruz, önceden % 50 den fazlasını tanıdığım insanların şimdi % 5 bile tanımıyorum, yabancı olduk şehrimize, İzmitlilik ruhunu ötelediğinden eski dostluk süreci sekteye uğradı, daha kötü çevre, kalabalık oldu , bizi de başka yere göçe zorladı, yabancılaşma ve ahlaki değerler, işsizlik, insan kalitesi düştü, insanlar görüntü olarak rahatsız etmeye başladı, ilişkiler azaldı herkes kendi kabuğuna çekildi, yerel yönetimler göçe karşı gerekli hizmetleri artırmadı." şeklindedir. Olumlu yönde etkilendiklerini söyleyen bazı cevaplayıcıların soru kağıtlarına yazdıkları; "üniversitenin açılması ve maddi olanakların artması " şeklindedir. Olumlu yönde etkilendiklerini söyleyenlerin bir kısmı maddi bakımdan olumlu ama diğer yönlerden olumsuz etkilendiklerini beyan etmişlerdir. Cevaplayıcıların söylediklerine baktığımız zaman ağırlıklı olarak yabancılaşmadan, azınlıkta kalmaktan, kalabalıktan rahatsız oldukları anlaşılmaktadır. Göç almadan önce sakin bir kasaba olan İzmit, göçle birlikte kalabalıklaşıp sakin görüntüsünü kaybetmiş ve kozmopolit bir kent olmuştur. Bu durumun kentin eski sakinlerini rahatsız ettiğini, kendilerini azınlıkta hissetmelerine neden olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Tablo 30: Dernek Üyelerinin İzmit'in Hangi Dönemini Tercih Ettikleri ile İlgili Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**
Fikri yok	16	11.0
Göçten Önceki Halini	115	79.3
Şimdiki Halini	14	9.7
Toplam	**145**	**100.0**

Araştırmamıza katılanlara, İzmit'in göç almadan önceki halini mi tercih edersiniz yoksa şimdiki halini mi tercih ederisiniz şeklinde açık uçlu bir soru sorduk. Cevaplayıcıların % 79.3'ü göç almadan önceki halini tercih ettiklerini söylediler. % 11'i bu konuda fikri olmadığını, % 9.7'si ise şimdiki halini tercih ettiklerini söylemiştir.

Göçten sonra yaşanan tüm olumsuzluklar, üyelerin göç almadan önceki halini tercih etmelerinde rol oynamaktadır. Sanayi ile birlikte gelişen kentin getirdiği sorunlardan yaşadıkları rahatsızlıklar adeta üyelere kentin daha önceki dönemlerini aratmaktadır.

3.5. Kent Algısı

Günümüz kentleri heterojen ve farklı kültürlerin bir arada yaşadığı yerleşim birimleri olarak görülmektedir. Bu yapı içinde tek bir kültürden söz edilemez. Her bir kentlinin ya da kentli grubun kent algısı birbirinden farklı olmaktadır. Kentte yaşayan herkes kenti kendine göre başka açılardan ve ancak kısmi olarak algılamaktadır.[169]

Bu bölümde dernek üyelerine kent algıları ile ilgili sorular yöneltilmiş olup, alınan cevaplara göre dernek üyelerinin kent algılarının aynı olup olmadığı değerlendirilecektir.

Tablo 31 : Dernek Üyelerine Göre İzmitli Tanımlamasının Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
İzmit'te yaşayan herkes	76	52.4	52.8	52.8
İzmit'te doğup büyüyenler	50	34.5	34.7	87.5
İzmit'te çalışan herkes	12	8.3	8.3	95.8
Nüfus kaydı İzmit'te olan herkes	5	3.4	3.5	99.3
Hiçbir fikrim yok.	1	.7	.7	100.0
Toplam	**144**	**99.3**	**100.0**	
Cevaplamayan	1	.7		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanların, İzmitli tanımını nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmak için size göre İzmitli kimdir diye soru yöneltilmiş olup, tek bir şıkkı işaretlenmesi istenmiştir. Cevaplayıcıların % 52.8'si İzmit'te yaşayan herkes cevabını vermiştir. % 34.7'si İzmit'te doğup büyüyen herkes, % 8.3'ü İzmit'te çalışan herkes, % 3.5'u ise nüfus kaydı İzmit'te olan herkes şeklinde yanıt vermiştir. Sadece bir kişi bu konuda fikrim yok diye cevap vermiştir.

Yaptığımız beş mülakatta da görüşmecilere, ilk önce "İzmitli kimdir" diye sorulmuş ve anketimizi destekleyen cevaplar alınmıştır. Görüşmecilerden sadece biri "İzmit'te doğup büyüyen ve yaşayan herkes İzmitlidir demiş diğerleri İzmit'te

[169] Güçlü, a.g.e., s.17.

yaşayan herkes İzmitlidir" cevabını vermiştir.[170] Bu bağlamda dernek üyelerinin, farklı algılara da sahip olsalar bu konuda aynı algıya sahip oldukları görülmektedir.

Bu soruyla ilgili şu notu da ilave etmem gerekmektedir. Alan çalışmasından aldığımız geri bildirimlerde, bu soruyu cevaplayanlardan tek bir şıkkı işaretlemelerini istemenin yanlış olduğu anlaşılmıştır. Anketi yanıtlayanlardan, memleketi İzmit olan, İzmit'te doğup büyüyen, İzmit'te çalışan ve yaşayan üyeler bu şıklar arasında tercih yapmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 32 : Dernek Üyelerinin Memleketleri ile İzmitli Tanımlamaları Arasındaki İlişki

Memleketiniz	İzmitli Kimdir?					
	İzmit'te yaşayan herkes	İzmit'te doğup büyüyenler	İzmit'te çalışan herkes	Nüfus kaydı İzmit'te olan herkes	Hiçbir fikrim yok	Toplam
Afyon	1	0	0	0	0	1
Ardahan	0	1	0	0	0	1
Bitlis	1	0	0	0	0	1
Bulgaristan	1	0	0	0	0	1
Bursa	1	0	0	0	0	1
Edirne	1	0	0	0	0	1
Eskişehir	2	0	0	0	0	2
Giresun	5	1	0	0	0	6
Gümüşhane	1	0	0	0	0	1
İskenderun	0	1	0	0	0	1
İstanbul	2	1	0	0	0	3
İzmit	54	45	9	5	1	114
Kahramanmaraş	0	0	1	0	0	1
Malatya	1	0	1	0	0	2
Muğla	1	0	0	0	0	1
Sakarya	2	0	1	0	0	3
Samsun	1	0	0	0	0	1
Trabzon	2	0	0	0	0	2
Yugoslavya	0	1	0	0	0	1
Toplam	**76**	**50**	**12**	**5**	**1**	**144**

[170] 12.06.2007 tarihinde mülakat yapılan üyelerden Savaş Poyraz, Ali Kanbak, Neşe Gencer, Alpay Poyraz ve 13.06.2007 tarihinde mülakat yapılan ve adının açıklanmasını istemeyen bir üyeden alınan bilgidir.

Araştırmamızda dernek üyelerinin memleketleri ile İzmitli tanımlamalarını karşılaştırmasını yapılmıştır. Memleketleri farklı olanlardan 26 kişi, İzmit'te yaşadıkları için memleketlerini İzmit olarak görmektedir. Memleketleri İzmit'ten farklı olan beş kişi, İzmitli kimdir sorusuna İzmit'te doğup büyüyen herkes şeklinde, memleketleri farklı olan üç kişi ise İzmit'te çalışan herkes şeklinde cevap vermiştir. Memleketleri farklı olan üyelerden hiç biri, İzmitli kimdir sorusuna nüfus kaydı İzmit'te olan diye yanıt vermemiştir. Sadece bir kişi bu soruya fikrim yok diye beyanda bulunmuştur.

Tablo 33 : Dernek Üyelerinin Memleket Olarak İzmit'i Görme Konusundaki Dağılımları

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Kesinlikle katılıyorum	103	71.0	72.0	72.0
Katılıyorum	36	24.8	25.2	97.2
Kararsızım	2	1.4	1.4	98.6
Kesinlikle katılmıyorum	2	1.4	1.4	100.0
Toplam	**143**	**98.6**	**100.0**	
Cevaplamayan	2	1,4		
Genel Toplam	**145**	**100,0**		

Araştırmamıza katılanlara, İzmit'i memleketim olarak görüyorum şeklindeki bir cümleye tepkilerini sorduğumuzda, cevaplayıcıların, % 72'si kesinlikle katılıyorum şeklinde, % 25.2'i katılıyorum şeklinde, % 1.4'ü kararsızım şeklinde ve % 1.4'ü kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Katılmıyorum diye cevap veren olmamış ve iki kişi de bu soruya cevap vermemiştir.

Bu sonuçlara baktığımızda, İzmit'te yaşamaktan yada burada doğup büyümekten doğan aidiyet duygusu göç ile gelmiş olsalar bile, kendilerini İzmitli hissetmelerine neden olmuş ve İzmit'i memleketleri olarak görmüşlerdir. Bu yanıtları verenler memleketleri saydıkları bu kente sahip çıkmak ve bu kent için mücadele etmek adına derneğe üye olduklarını ifade etmiştir.

Tablo 34: Dernek Üyelerinin İzmit'te Yaşamaktan Genel Anlamda Memnuniyet Derecelerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**
Çok memnunum	46	31.7
Memnunum	88	60.7
Kararsızım	3	2.1
Memnun değilim	7	4.8
Hiç memnun değilim	1	.7
Toplam	**145**	**100,0**

Araştırmamıza katılanların kent algılarını ölçmek için, İzmit'te yaşamaktan doğan memnuniyet dereceleri sorulmuştur. Cevaplayıcıların, % 60.7'sı memnun olduklarını, % 31.7'si çok memnun olduklarını, % 2.1'i kararsız olduklarını, % 4.8'i memnun olmadıklarını, % 0.7'si hiç memnun olmadığını söylemiştir. Dernek üyelerinin çoğunluğu her türlü olumsuzluğa rağmen İzmit'te yaşamaktan genel olarak memnun oldukları görülmüştür.

Tablo 35 : Dernek Üyelerinin İzmit'te Yaşamaktan Memnun Olma Durumları ile Göçten Etkilenme Durumları Arasındaki İlişki

Göç sürecinin dernek üyelerini ve ailelerini etkilemesi		**Olumsuz Yönde Etkiledi**	**Etkilemedi**	**Olumlu Yönde Etkiledi**	**Toplam**
İzmit'te yaşamakta genel anlamda memnunum.	Çok Memnunum	27	8	0	35
	Memnunum	58	15	2	75
	Kararsızım	1	1	0	2
	Memnun Değilim	5	0	2	7
	Hiç Memnun Değilim	1	0	0	1
	Toplam	**92**	**24**	**4**	**120**

Araştırmamıza katılanların göçten etkilenmeleri ile İzmit'te yaşamaktan doğan memnuniyet derecelerinin karşılaştırması yapılmış ve göçün getirdiği olumsuzluklara rağmen kente yaşamaktan memnun olup olmadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Cevaplayıcılar arasından İzmit'te yaşamaktan memnun olan 35 kişiden, 27'si göçten olumsuz etkilendiğini, sekiz kişi ise etkilenmediğini söylemiştir. Yine İzmit'te yaşamaktan memnun olan 75 kişiden, 58'i göçten olumsuz etkilendiğini,

15'i göçten etkilenmediğini, iki kişi ise olumlu etkilendiğini söylemiştir. Kararsız olan iki kişiden, bir kişi göçten olumsuz etkilendiğini, bir kişi ise etkilenmediğini söylemiştir. İzmit'te yaşamaktan memnun değilim diyen yedi kişiden beşi göçten olumsuz etkilenmiş olup, iki kişi ise olumlu etkilenmiş olduğunu belirtmiştir. Hiç memnun değilim diyen bir kişi ise aynı zamanda göçten olumsuz etkilendiğini söylemiştir.

Bu sonuçlara baktığımız zaman ortaya ilginç bir durum çıkmaktadır. Olumsuz etkilendim diyen 92 kişiden 85'i kente yaşamaktan genel anlamda çok memnun yada memnundur. Çıkan bu sonucu derinlemesine araştırmak için, mülakat yaptığımız üyelere bu durum sorulmuş olup, iki üyeden aldığımız cevap; "bunun nedeni kent sevgisi ve kente olan tutkudur ne kadar olumsuzluk olursa olsun İzmit'ti seviyoruz"[171] şeklinde olmuştur. Görüşme yaptığımız diğer iki üye aynı soruya " İzmit'te yaşamak bir alışkanlıktır. Burada büyüdük ne kadar değişim olursa olsun İzmit'te yaşamaktan memnunuz" şeklinde cevap vermiştir.[172] Görüşme yaptığımız ve adının açıklanmasını istemeyen bir üye de göçten olumsuz etkilendiğini ve İzmit'te yaşamaktan memnun olmadığını söylemiştir.

Bu bağlamda göçün getirmiş olduğu bir çok olumsuzluğa rağmen, alınan yanıtlar dernek üyelerinin çoğunluğunun burada yaşamaktan doğan memnuniyetlerini, kente olan bağlılıklarını ve kente sahip çıkma isteklerini göstermektedir.

Tablo 36 : Dernek üyelerinin İzmit'te Yaşamaktan Memnun Olma Durumları ile İzmit'in Tercih Ettikleri Dönemi Arasındaki İlişkisi

İzmit'in göç almadan önceki halini mi yoksa bugünkü halini mi tercih ederdiniz.		**Fikri yok**	**Göçten Önceki Halini**	**Şimdiki Halini**	**Toplam**
İzmit'te yaşamakta genel anlamda memnunum.	Çok Memnunum	10	30	6	46
	Memnunum	6	75	7	88
	Kararsızım	0	3	0	3
	Memnun Değilim	0	6	1	7
	Hiç Memnun Değilim	0	1	0	1
	Toplam	**16**	**115**	**14**	**145**

[171] 12.06.2007 tarihinde dernek başkanı Alpay Poyraz ile yönetimde bulunan üye Neşe Gencer yapılan mülakattan alınan bilgidir.
[172] 12.06.2007 tarihinde Ali Kanbak ve Savaş Poyraz ile yapılan mülakattan alınan bilgidir.

Dernek üyelerinin İzmit'te yaşamaktan doğan memnuniyet dereceleri ile İzmit'in tercih ettikleri halinin karşılaştırması yapılmıştır. Araştırmamıza katılanlardan göç almadan önceki halini tercih ederim diyen 30 kişi, İzmit'te yaşamaktan çok memnun olduğunu, 75 kişi memnun olduğunu, üç kişi kararsız olduğunu, altı kişi memnun olmadığını, bir kişi ise hiç memnun olmadığını söylemiştir. İzmit'in şimdiki halini tercih edenler, altı kişi İzmit'te yaşamaktan genel anlamda memnun olduğunu, yedi kişi memnun olduğunu, bir kişi ise hiç memnun olmadığını söylemiştir. Fikrim yok diyenler arasından, 10 kişi İzmit'te yaşamaktan genel anlamda çok memnunun olduğunu, altı kişi memnun olduğunu belirtmiştir.

Yine sonuçlara baktığımızda ilginç bir durum ortaya çıkmıştır. İzmit'te yaşamaktan memnunum yada çok memnunum diyen 134 kişiden 105'i İzmit'in göç almadan önceki halini tercih ederim demiştir. Çıkan bu sonuçlar mülakatta, üyelere İzmit'te yaşamaktan memnunsunuz ama tercih ettiğiniz zaman göç almadan önceki halini tercih ettiğinizi söylüyorsunuz, bunun nedeni nedir şeklinde sorulmuştur. Cevaplayıcılar, tablo 34'de yaptıkları açıklamanın benzerini yapmışlar ve İzmit'te yaşamaktan memnun olmanın nedeni her türlü olumsuzluğa rağmen kente olan alışkanlık, sevgileri, bağlılıkları olarak cevap vermişlerdir. Memleketleri burası olan yada daha sonradan buraya gelen üyelerin çoğunluğunun İzmit'te yaşadıkları tüm olumsuzluklara rağmen burada yaşamaktan memnun oldukları görülmektedir.

Tablo 37: Dernek Üyelerinin Geleceklerinde İzmit'in Çok Önemli Bir Yer Tuttuğu Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Kesinlikle Katılıyorum	46	31.7	31.9	31.9
Katılıyorum	81	55.9	56.3	88.2
Kararsızım	10	6.9	6.9	95.1
Katılmıyorum	5	3.4	3.5	98.6
Kesinlikle Katılmıyorum	2	1.4	1.4	100.0
Toplam	**144**	**99.3**	100.0	
Cevaplamayan	1	0.7		
Genel Toplam	**145**	**100**		

Araştırmamıza katılan dernek üyelerine, Geleceğimde İzmit'in çok önemli bir yer tuttuğunu düşünüyorum şeklindeki bir cümleye tepkilerini sorduğumuzda,

cevaplayıcıların % 56.3'ü katılıyorum diye cevap vermiştir. % 31.9'u kesinlikle katılıyorum şeklinde, % 6.9' u kararsızım şeklinde, % 3.5'u katılmıyorum şeklinde, % 1.4'ü kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir.

Kent, sürekli gelişmesi ve büyümesi ile üyelerin, kendi geleceklerinde yada aileleri ilgili planlarında önemli bir yer tutmaktadır. Üyeler kenti gelecekleri için önemli bir yer olarak algılamaktadır.

Tablo 38 : Dernek Üyelerinin İzmit'te Kendileri Güvenli Hissetmeleri

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Kesinlikle Katılıyorum	29	20	20.1	20.1
Katılıyorum	83	57.2	57.6	77.8
Kararsızım	19	13.1	13.2	91.0
Katılmıyorum	13	9	9.0	100.0
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0	0	0
Toplam	**144**	**99.3**	**100**	
Cevaplamayan	1	0.7		
Genel Toplam	**145**	**100**		

Araştırmamıza katılanların kent güvenliği konusundaki algılarını ölçmek için, İzmit'te kendimi güvende hissediyorum şeklinde bir cümleye tepkilerini sorduğumuzda, cevaplayıcıların % 57.6'sı katılıyorum şeklinde, % 20.1'i kesinlikle katılıyorum şeklinde, % 13.2'si kararsızım şeklinde, % 9'u katılmıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Kesinlikle katılmıyorum diye yanıt veren olmamıştır. Bu durumda üyelerin İzmit güvenli bir kent olarak algıladıkları görülmüştür.

Üyelerin göçten etkilendikleri durumlar arasında asayişin bozulması ve güvenliğin azalması % 14.5'luk bir oranla yer almaktadır. Şu anda güvenli hissettikleri kentte göçten sonra asayişin bozulduğunu söylemişlerdir. Yaptığımız mülakatlarda üyelere bu soru sorulmuştur. Görüşülen beş üyeden dördünün cevabı " diğer kentlerle karşılaştırdığımız zaman İzmit ne kadar kalabalık olursa olsun daha

güvenlidir" şeklinde olmuştur.[173] Özellikle karşılaştırdıkları kentin neresi olduğu sorulduğunda büyük kentler ve öncelikli İstanbul olduğu söylenmiştir. Bir üyede " İzmit ne kadar sanayileşse de hala küçük bir kent ve asayişi sağlayan insanlarla temas kurmak daha kolay o yüzden güvenli bir kenttir."[174] şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo 39 : Dernek Üyelerinin İzmit'in Günlük Hayatlarında Önemli Bir Yer Tutma konusundaki görüşlerinin dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**
Kesinlikle Katılıyorum	79	54.5
Katılıyorum	61	42.1
Kararsızım	4	2.8
Katılmıyorum	1	0.7
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0
Toplam	**145**	**100**

Araştırmamıza katılanlara, İzmit Günlük Hayatımda Önemli bir yer tutuyor şeklinde bir cümleye tepkilerini sorduğumuzda ise, cevaplayıcıların, % 54.5'u kesinlikle katılıyorum, % 42.1'i katılıyorum, % 2.8'i kararsızım ve % 0.7'si ise katılmıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu cümleye kesinlikle katılmıyorum diyen hiçbir cevaplayıcı olmamıştır. Bu bağlamda, İzmit dernek üyelerinin günlük hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır.

Tablo 40 : İzmit'in Saygınlığı

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Kesinlikle katılıyorum	32	22.1	22.4	22.4
Katılıyorum	79	54.5	55.2	77.6
Kararsızım	26	17.9	18.2	95.8
Katılmıyorum	6	4.1	4.2	100.0
Toplam	**143**	**98.6**	**100.0**	
Cevaplamayan	2	1.4		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

[173] 12.06.2007 tarihinde Savaş Poyraz, Ali Kanbak, Neşe Gencer ile yapılan mülakattan alınan bilgidir.
[174] 12.06.2007 tarihinde Alpay Poyraz ile yapılan mülakattan alınan bilgidir.

Araştırmamıza katılanlara, İzmit diğer illerle karşılaştırıldığında daha saygın bir kent olarak görülür şeklindeki bir cümleye tepkileri sorulmuştur. Cevaplayıcıların, % 55.2'si bu cümleye katıldıklarını, % 22.4'ü kesinlikle katıldıklarını, % 18.2'si bu konuda kararsız oldukları ve % 4.2'si ise bu cümleye katılmadıklarını söylemiştir. Kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap veren kimse olmamıştır. İki kişi de bu soruya yanıt vermemiştir.

Yapılan mülakatlarda iki dernek üyesine neden İzmit'i saygın bir kent olarak gördükleri sorulmuştur. Dernek başkanı Alpay Poyraz, " insan doğup büyüdüğü yere saygı duymalı ve doğup büyüdüğü yeri daha iyi şartlara getirmek için mücadele etmeli şeklinde" yanıt vermiştir. Diğer dernek üyesi Ali Kanbak ise "burada yaşadığım için, tarihi bir kent olduğu için ve doğal güzellikleri olduğu için" şeklinde yanıt vermiştir. Bu iki dernek üyesinin kenti saygın görme nedenleri arasında fark vardır. Alpay Poyraz, İzmit'te doğmuş, büyümüş, burada okumuş, İzmit'tin dışında hiç yaşamamıştır. Fakat Ali Kanbak, Giresun doğumlu olup, ortaokulayken ailesinin göç etmesiyle İzmit'te gelmiş, liseyi okuduktan sonrada üniversite eğitimi için İzmit'ten ayrılmıştır. Emekli olduktan sonra sürekli burada yaşamaya başlamıştır. Kenti saygın görme nedenleri arasındaki fark İzmit'te yaşama sürelerinden kaynaklanmaktadır. Dernek üyelerinin bir kısmı tamamen burada doğup büyüdükleri kenti saygın görmektedirler bir kısmı ise, kentin sahip olduğu özelliklerden dolayı saygın görmektedir.

Tablo 41 : Dernek Üyelerinin Yaşamak İçin İzmit Tercihi

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Kesinlikle katılıyorum	35	24.1	24.3	24.3
Katılıyorum	79	54.5	54.9	79.2
Kararsızım	18	12.4	12.5	91.7
Katılmıyorum	11	7.6	7.6	99.3
Kesinlikle katılmıyorum	1	.7	.7	100.0
Toplam	**144**	**99.3**	**100.0**	
Cevaplamayan	1	.7		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanlara, İzmit yaşamak için tercih edilen bir şehirdir şeklindeki bir cümleye tepkileri sorulmuştur. Cevaplayıcıların, % 54.9'u katılıyorum,

% 24.3'ü kesinlikle katılıyorum, % 12.5'u kararsızım, % 7.6'sı katılmıyorum ve % 0.7'si kesinlikle katılmıyorum diye cevap vermiştir. Bir kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Cevaplayıcıların, İzmit'i güvenli bulmaları, diğer illere göre saygın görmeleri, kentin geleceklerinde önemli bir yer tutması, günlük hayatlarında önemli bir yer tutması konusunda verdikleri cevaplar, bu kentte yaşamaktan memnun olmaları hakkında verdikleri cevapları desteklemektedir. Dernek üyeleri olarak kent algılarını biri birine benzedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 42 : Dernek Üyelerinin Araçlarının İzmit Plakalı Olması Konusundaki Tercihlerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Evet	133	91.7	92.4	92.4
Hayır	7	4.8	4.9	97.2
Kararsızım	4	2.8	2.8	100.0
Toplam	**144**	**99.3**	**100.0**	
Cevaplamayan	1	.7		
Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanlara araçlarının plakasının İzmit plakası olmasını tercih edip etmediklerini sorulmuştur. Cevaplayıcıların, büyük çoğunluğu % 92.4'ü İzmit plakası olmasını tercih ettiklerini, % 4.9'u tercih etmediklerini söylemiştir. % 4'ü ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Bir kişi bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Bu sonuçlardan, dernek üyelerinin bir kısmının memleketleri İzmit olmadığı halde araçlarının plakasını İzmit plakası olarak tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu kentte hissettikleri aidiyet duygularıyla tercihlerini bu yönde kullandıkları anlaşılmaktadır.

3.6. Dernek İlişkileri

Sosyo-kültürel bir varlık olarak kentin hızla değişiyor olması, nüfus yapısının, ekonomik yapısının, kültürel örüntülerinin, mekansal özelliklerinin

farklılaşıp, heterojenleşmesi, kentli olma kavramını da dönüşmektedir. Herkesin birbirini tanıdığı yüzyüze ilişkilerin egemen olduğu, kentin tarihinin kentte yaşayanlar tarafından özümsendiği, bir topluluk yapısından, anonim, ekonomik çıkarların öne geçtiği, kalabalık bir toplum yapısına geçiş kentlilik bilincini etkilemektedir. Bireyler, ekonomik anlamda yaşamda kalabilme mücadelelerini sürdürürken, onca kalabalık arasında, yalnızlaşmışlardır. Yıllardır yaşadıkları kentle, o kentteki insanlarla, yaşadıkları semtle, kısacası yaşamın kendisiyle bir ilişki içine olabilmek ve hemşehri olmanın ardında yatan kollektif bilinci oluşturmaya çalışmışlardır.[175] Kentleşmenin, kentli bir davranış biçimi olan katılımcı davranışı ortaya çıkarması beklenmektedir. Bireylerin kent yaşamında kendi yaşamlarını etkileyecek kararlara tepki göstermeleri, örgütlenme düzeyleri kentlilik bilincinin göstergesidir.[176] İzmitliler böyle bir derneği kurarak, örgütlenme düzeyi açısından ve yaşamlarını etkileyen göç kararlarına verdikleri tepki açısından kentlilik bilincini ortaya koymuşlardır.

Tablo 43 : Derneğe Üye Oluş Şekillerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Aile çevresinden duydum	31	21.4	21.5	21.5
İş çevresinden duydum	6	4.1	4.2	25.7
Arkadaşlarımdan duydum	93	64.1	64.6	90.3
Diğer	14	9.7	9.7	100.0
Toplam	**144**	**99.3**	**100.0**	
Cevaplamayan	1	.7		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanlara, bu derneğe nasıl üye oldukları sorulmuştur. Cevaplayıcıların, % 64.6'sı arkadaşlarımdan duyarak üye oldum, % 21.5'u aile çevresinden duyarak üye oldum, % 4.2'i, iş çevresinden duyarak üye oldum, %9,7'si ise diğer yollardan duyarak üye oldum şeklinde cevap vermiştir. Bir kişi bu soruya

[175] Güçlü, a.g.e., s.82.
[176] a.g.e., s.103.

cevap vermemiştir. Diğer yollardan duyarak üye oldum diyen cevaplayıcılar, bu konuda açıklama yapmamıştır.

Tablo 44 : Üyelikte Ailenin Yeri

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Evet	47	32.4	32.6	32.6
Hayır	97	66.9	67.4	100.0
Toplam	**144**	**99.3**	**100.0**	
Cevaplamayan	1	.7		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanlara, derneğe nasıl üye oldunuz diye bir soru yöneldikten sonra, aile üyeliğinin olup olmadığını araştırmak için, aile fertlerinden başka birilerinin derneğe üye olup, olmadıkları hakkında bir soru yöneltilmiştir. Cevaplayıcıların % 32.6'sı evet yanıtı vermiş olup, % 66.9'u hayır benden başka kimse yok yanıtı vermiştir.

Mülakat yaptığımız üyelere ailelerinden kimsenin derneğe üye olup olmadığını, eğer böyle bir durum varsa niye üye oldukları hakkında bir soru sorulmuştur. Görüşülen üyelerden ikisinin oğlunun, derneğe üye olduğu – Savaş Poyraz oğlu Alpay Poyraz ve Neşe Gencer ve oğlu- öğrenilmiştir. Görüşülen diğer üyelerden birinin aile fertlerinden kimse derneğe üye değildir. Diğerinin ise babasının derneğin kuruluş aşamasında olduğunu ama kurulmadan önce vefat ettiği, babasının yerine kendisinin derneğe kurucu üye olarak alındığı öğrenilmiştir.[177] Oğulları derneğe üye olan, görüşme yaptığımız üyelere bunun nedenini sorduğumuz zaman, cevaplayıcılar "İzmit'te sahip çıkmak ve dermeği güçlendirmek için"[178] şeklinde cevap vermişlerdir.

Araştırmaya katılanlara, ailelerinden kimlerin derneğe üye olduğu soru formunda açık soru olarak sorulmuş olup, verilen cevaplardan yaptığımız

[177] 12.6. ve 13.6.2007 tarihinde mülakat yapılan üyelerden Savaş Poyraz, Ali Kanbak, Neşe Gencer, Alpay Poyraz ve adının açıklanmasını istemeyen bir üyeden alınan bilgidir.
[178] 12.06.2007 tarihinde mülakat yapılan üyelerden Savaş Poyraz ve Neşe Gencer'den alınan bilgidir.

düzenlemeye göre, 20 üyenin eşi, yedi üyenin babası, iki üyenin annesi, 14 üyenin kardeşi, beş üyenin çocuğu, iki üyenin de yeğeni derneğe üye olarak görülmektedir.

Tablo 45: Dernek Üyelerinin Derneğe Üye Oluş Nedenlerinin Dağılımı

Derneğe Üye Oluş nedenleri	Frekans	Cevaplamayan	Toplam
Sosyal Gelişimini Sağlamak	22	123	145
Çevremi Genişletmek	10	135	145
Bir Gruba Ait Olmak	9	136	145
İzmit'in Gelenek / Göreneklerinin Devamlılığına Katkıda Bulunmak	79	66	145
İzmit'in Sorunlarına Çözüm Bulmak ve Gelişimine Katkıda Bulunmak	111	34	145
İzmitliler Arasında Dayanışmayı Sağlamak	104	41	145

Araştırmamıza katılanlara, derneğe neden üye olduklarına ilişkin bir soru yöneltilmiş olup, birden fazla seçeneği işaretleyebilecekleri söylenmiştir. Anket formunda yazdığımız üye oluş nedenlerinden üç tanesi, derneğin tüzüğünde bulunan kurulma amacından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Cevaplayıcılardan, 22'si sosyal gelişimini sağlamak için derneğe üye oldum demiş olup, 123 kişi bu nedeni kabul etmemiştir. 10 kişi çevremi genişletmek için derneğe üye oldum demiş, 135 kişi bu şıkkı işaretlememiştir. Dokuz kişi bir gruba ait olmak için derneğe üye oldum demiş, 136 kişi ise bu nedeni kabul etmemiştir. 79 kişi İzmit'in gelenek ve göreneklerinin devamlılığına katkıda bulunmak için derneğe üye oldum şeklinde yanıt vermiş olup, 66 kişi bu şıkkı işaretlememiştir. 111 kişi, İzmit'in sorunlarına çözüm bulmak ve gelişimine katkıda bulunmak için derneğe üye oldum demiş olup, 34 kişi bu nedene katılmamıştır. 104 kişi İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamak için derneğe üye oldum demiş olup, 41 kişi bu nedene katılmamıştır.

Çıkan sonuçlara baktığımız da, üyelerin büyük çoğunluğunun derneğin kuruluş amacına belirtilen nedenlerle derneğe üye oldukları görünmektedir. Derneğin kuruluş amaçlarından biri olan İzmit'in sorunlarına çözüm bulunması, dernek üyelerinin çoğunluğunun derneğe üye oluş nedenidir. Bu derneğe üye olanların İzmit'e sahip çıkmak ve sorunlarına çözüm bulmak amacıyla dernek çatısı altında toplandıklarının bir göstergesidir. İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamak derneğin öncelikli kuruluş amaçları arasındadır. Dernek üyelerinin de bu amaç doğrultusunda derneğe üye oldukları gözlemlenmiştir. Dernek 1977 yılında kurulduğunda İzmit'in

sorunlarına çözüm bulmak ve İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulmuş olup, dernek üyelerinin çoğunlu aynı nedenlerle derneğe üye olmuşlardır. Derneğin kuruluş amaçları arasında olmayan, sosyal gelişimi sağlamak, çevremi genişletmek ve bir gruba ait olma nedenlerinin diğerlerine göre az çıkması olması bunun bir göstergesidir. Bununla birlikte, bu nedenlerle derneğe üye olanların son dönemlerde derneğe üye olduklarını ve İzmit'in yaşadığı toplumsal değişim sürecini bilmediklerini düşünmekteyiz. Bununla birlikte derneğin üyelerinin çoğunluğunun kuruluş amacına uygun olarak derneğe olduklarını söyleyebilmek mümkündür.

Tablo 46: Derneğe Üye Oluş Nedenleri ile Üye Oluş Şekillerinin Karşılaştırılması

Derneğe Üye Oluş şekilleri	**Sosyal gelişimini sağlamak**	**Çevremi genişletmek**	**Bir gruba ait olmak**	**İzmit'in gelenek ve Göreneklerinin Devamlılığına katkıda Bulunmak**	**İzmit'in sorunlarına Çözüm bulmak ve Gelişimine katkıda Bulunmak**	**İzmitliler arasında Dayanışmayı sağlamak**
Aile çevresinden duydum	9	3	2	17	25	20
İş çevresinden Duydum	0	1	1	1	3	5
Arkadaşlarımdan duydum	8	6	6	55	73	67
Diğer	5	0	0	6	10	12

Araştırmamızın bu aşamasında, dernek üyelerinin, derneğe üye oluş şeklileri ile üye olma nedenlerinin karşılaştırması yapılmıştır. Derneğe üye oluş nedenleri ile ilgili soruda birden fazla seçenek işaretlendiği için bu tabloda ankete katılan toplam üye sayısı ve derneğe üye oluş şekillerinin toplam sayısı görünmemektedir. İzmit'in sorunlarına çözüm bulmak ve gelişimine katkıda bulunmak nedeniyle üye olan cevaplayıcıların 73'ü derneği arkadaş çevresinden duymuş, 25'i aile çevresinden duymuş, üçü iş çevresinden duymuş, 10'u diğer yollardan duyarak derneğe üye olmuşlardır. İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamak amacıyla derneğe üye olanlardan 20'si aile çevresinden duyarak derneğe üye olmuş, beşi iş çevresinden duyarak üye olmuş, 67'si ise arkadaşlarından duyarak derneğe üye olmuştur. 12 kişide diğer yollardan duyarak derneğe üye olmuştur. İzmit'in gelenek ve göreneklerinin devamlılığına katkıda bulunmak amacıyla derneğe üye olanların, 17'si aile çevresinden duyarak, bir kişi iş çevresinden duyarak, 55 kişi arkadaşlarından duyarak, altısı diğer yollardan duyarak derneğe üye olmuştur. Bir

gruba ait olmak amacıyla derneğe üye olanlardan, ikisi aile çevresinden, biri iş çevresinden, altısı arkadaşlarından duyarak derneğe üye olmuştur. Çevresini genişletmek amacıyla derneğe üye olanlardan, üçü aile çevresinden, biri iş çevresinden, altısı arkadaş çevresinden duyarak üye olmuştur. Sosyal gelişimini sağlamak amacıyla derneğe üye olanlardan, dokuzu aile çevresinden duyarak, 8'i arkadaşlarından duyarak, 5'i de diğer yollardan duyarak derneğe üye olmuştur.

Derneğin kuruluş amacını kapsayan nedenlerle derneğe üye olanların çoğunluğu, arkadaşlarından duyarak derneğe üye olmuştur. Aile üyeliği oranının yüksek olduğu ve dernek üyelerinin İzmit'te sahip çıkmak için aile fertlerini üye yaptıkları dernekte, arkadaş çevresinden duyarak derneğin amacına uygun olan üye sayısının fazla olması derneğin amacını dernek dışındakilere de anlatabildiğinin göstergesidir.

Tablo 47: Derneğin Kuruluş Amaçları

	Frekans	Puan	Frekans	Puan	Frekans	Puan	Frekans	Puan	Toplam	Ortalama
Izmitliler Arasında Dayanışma Sağlamak	93	93	37	74	11	33	3	12	212	1.472222
Izmit'e Özgü Gelenekleri Yaşatmak	10	10	67	134	63	189	4	16	349	2.423611
Başka Hemşehri Derneklerine Alternatif Olmak	1	1	3	6	7	21	130	520	548	3.805556
Izmit'in Sorunlarına Çözüm Bulmak	42	42	37	74	61	183	4	16	315	2.1875

Araştırmamıza katılanlardan, dernek tüzüğünde bulunan kuruluş amaçlarını bilerek mi derneğe üye olduklarını anlamak amacıyla, verdiğimiz amaçları kendilerine göre önem sırasına göre en önemliye bir en önemsize dört verecek şekilde numaralandırmaları istenmiştir. Elde edilen verilerden ortalama alarak oluşturduğumuz tabloya göre, cevaplayıcılar, dernek amaçları arasına İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamayı 1.47 ortalama ile birinci amaç olarak yazmışlar, 2.18 ortalama ile İzmit'in sorunlarına çözüm bulmayı ikici sırada yazmışlar, 2.42 ortalama ile İzmit'e özgü gelenekleri yaşatmayı üçüncü sırada önemli amaç olarak yazmışlardır. 3.80 ortalama ile başka derneklere alternatif olmayı dördüncü sırada yazmışlardır.

Derneğin kuruluş amaçları arasında birinci sıraya yerleştirdikleri İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamak, derneğe üye oluş nedenleri arasında ikinci sırada yer almaktadır. İkinci sıraya yerleştirdikleri İzmit'in sorunlarına çözüm bulmak, üye oluş nedenleri arasında birinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sıraya yerleştirdikleri İzmit'in gelenek ve göreneklerinin devamını sağlamak, üye oluş nedenleri arasında da üçüncü sıradadır. Birinci ve ikinci sıradaki farklılıklar bize üyelerin, derneğin kuruluş amaçlarını ve bu amaçlardaki öncelikleri bildiklerini fakat derneğe üye olurken kendi görüşlerini dikkate alarak derneğe üye olduklarının göstermektedir. Derneğin kuruluş amaçlarında bulunan ve derneğin kuruluşunu bilen dernek üyesiyle yapılan mülakatta "başka illerden gelip burada hemşehri derneği kuruyorlarsa bizde kendi derneğimizi kurarız"[179] şeklindeki açıklamalarını dikkate aldığımız zaman, üyelerin bu amacı en son sırada değerlendirdikleri görülmüştür.

Buradaki çelişki bize, dernek üyelerinin göçle gelenlerin kurdukları kendi hemşehri derneklerinden rahatsız olmadıklarını sadece İzmit'in sorunlarına çözüm bulmak, İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamak ve İzmit'e sahip çıkarak gelişimine katkıda bulunmak amacıyla derneğe üye olduklarını göstermektedir. İlk kuruluş yıllarında göçe karşı kurulsa da dernek, gittikçe diğer illerden gelenleri kapsayan ve sadece İzmit'e sahip çıkmak isteyen ve İzmit adını korumak isteyen bir dernek konumuna gelmiştir.

Tablo 48 : Dernek Üyelerinin İzmit'te İkamet Etme Sürelerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
- 12	3	2.1	5.7	5.7
13 - 21	6	4.1	11.3	17.0
22 -30	10	6.9	18.9	35.8
31 -39	10	6.9	18.9	54.7
40 - 48	9	6.2	17.0	71.7
49 - 57	8	5.5	15.1	86.8
58 +	7	4.8	13.2	100.0
Toplam	**53**	**36.6**	**100.0**	
Cevaplamayan	92	63.4		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

[179] Adının açıklanmasını istemeyen bir dernek üyesi ile 13.6.2007 tarihine yapılan mülakattan edinilen bilgidir.

Araştırmamıza katılanlara açık uçlu soru olarak ne kadar süredir, İzmit'te ikamet ettikleri sorulmuştur. Alınan cevaplardan yedi grup oluşturul olup, 92 kişi İzmit doğumlu oldukları için bu soruya cevap vermemiştir.

Cevaplayıcıların, % 18.9'u 22-30 yıl arasında, yine % 18.9'u 31-39 yıl arasında, % 17'si 40-48 yıl arasında , % 15'i 49-57 yıl arasında, % 13.2'si 58 yıldan fazla zamandan beri, % 11.3'ü 13-21 yıl arasında, % 5.7'si ise 12 yıldan az süredir İzmit'te ikamet ettiklerini söylemiştir. Bu sonuçlara göre dernek üyelerinin büyük bir kısmını, İzmit doğumlu olmayanlardan dahil olmak üzere çok uzun yıllardan beri İzmit'te yaşayanlardan oluşturmaktadır.

Tablo 49 : Dernek Üyelerinin Derneğe Üye Oluş Sürelerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
- 1	36	24.8	27.1	27.1
1.1 - 5	32	22.1	24.1	51.1
5.1 - 10	17	11.7	12.8	63.9
10.1 - 15	14	9.7	10.5	74.4
15.1 - 20	7	4.8	5.3	79.7
20.1 - 25	8	5.5	6.0	85.7
25.1 +	19	13.1	14.3	100.0
Toplam	**133**	**91.7**	**100.0**	
Cevaplamayan	12	8.3		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanlara ne zamandan beri derneğe üye oldukları yine açık uçlu bir soru ile sorulmuştur. Alınan cevaplara göre, yedi grup oluşturulmuş sonuçlara ona göre değerlendirilmiştir. Cevaplayıcılardan, 12 kişi üye oldukları zamanı hatırlayamadıkları için cevap vermemiştir.

Ankete katılanlardan % 24.8'i, bir yıldan kısa zamandan beri derneğe üye olduklarını söylemiştir. Bu oranın yüksek çıkmasını, anket çalışmasının yapıldığı dönemin derneğin olağan genel kuruluna denk gelmesi ve ilk defa iki listeli bir seçimin yapılmasına, dolayısıyla başkan adaylarının oy toplamak için derneğe son dönemde yeni üyeler almasına bağlamaktayız. Dernek başkanı olan Alpay Poyraz ile yapılan mülakatta, son olağan genel kurul sırasında 80 yeni üyenin derneğe alındığı öğrenilmiştir.

Cevaplayıcılardan, % 22.1'nin bir yıl ile beş yıl arasında, % 11.7'sinin beş yıl ile on yıl arası, % 9.7'si 10 yıl ile 15 yıl arası, % 4.8'si 15 yıl ile 20 yıl arası, % 5.5'u 20 ile 25 yıl arası, % 13.1 ise 25 yıldan fazla zamandır derneğe üye oldukları belirtmiştir. Dernek üye listelerini ve faaliyet raporlarını incelediğimizde, derneğin kurulduğu yıllarda 100 üyesinin olması daha sonraları üye sayılarındaki artışlarla 572 üyeye ulaşması, derneğe çok uzun zamandır üye olanların sayılarının, örneklem grubumuzun bize yansıttığından daha fazla bir oranda olduğunu düşünmekteyiz.

Tablo 50 : Dernek Üyelerinin İzmit'te İkamet ve Derneğe Üye Oluş Süreleri Arasındaki İlişki

İzmit'te İkamet etme süresi	**Derneğe Üye oluş Süreleri**						
	- 1	**1,1 - 5**	**5,1 - 10**	**10,1 - 15**	**20,1 - 25**	**25,1 +**	**Toplam**
- 12	3	0	0	0	0	0	3
13 – 21	4	2	0	0	0	0	6
22 -30	5	4	0	0	0	0	9
31 -39	4	2	1	1	0	0	8
40 – 48	0	3	3	1	0	2	9
49 – 57	0	2	2	1	0	1	6
58 +	1	1	0	1	1	3	7
Toplam	**17**	**14**	**6**	**4**	**1**	**6**	**48**

Araştırmamıza katılanların, İzmit'te ikamet etme süreleri ile derneğe üye oluş sürelerini karşılaştırdığımızda ise, bir yıldan kısa zamandır derneğe üye olanların daha az süredir İzmit'te oturdukları, İzmit'te ikamet etme süreleri artıkça derneğe üye oluş sürelerinin de arttığı gözlemlenmiştir. 25 yıldan fazladır derneğe üye olanlar derneğin kurulduğu yıllarda üye olanlardır. Ayrıca, İzmit doğumlu olup da, İzmit'te ikamet etme süresine cevap vermeyen 92 kişinin de (tablo 45) olduğunu düşündüğümüz zaman, İzmit'te kalma süresi arttıkça üye olma sürelerinin de arttığını desteklemektedir. Bu sonuçlar kentleşme ve kentte kalış süresinin artması dernekleşmeyi düzeyini artırdığı şeklindeki genel yargıyı destekler niteliktedir.

Tablo 51 : Dernek Üyelerine Göre İzmit'in Kentsel Sorunları

	frekans	puan	frekans	puan	frekans	puan	frekans	puan	frekans	puan	toplam	ortalama
Yeşil alan yetersizliği	9	9	3	6	10	30	9	36	12	60	141	3.3
Sosyal ve kültürel hizmetler eksikliği	14	14	10	20	9	27	19	76	24	120	257	3.4
Göç	46	46	21	42	16	48	15	60	17	85	281	2.4
Gecekondu ve plansız yapılaşma	14	14	41	82	28	84	15	60	7	35	275	2.6
Çevre sorunları(gürültü, hava kirliliği,deniz kirliliği)	27	27	32	64	31	93	21	84	16	80	348	2.7
Alt yapı yetersizliği (yol,su, elektrik,kanalizasyon,doğalgaz)	6	6	18	36	24	72	26	104	18	90	308	3.4
Güvenlik(can ve mal güvenliği)	15	15	11	22	13	39	16	64	22	110	250	3.3
Ulaşım	12	12	7	14	12	36	18	72	20	100	234	3.4
Diğer	0	0	0	0	0	0	1	4	4	20	24	4.8

Araştırmamıza katılanlara, anket formunda verdiğimiz, İzmit'in kentsel sorunlarını, birden beşe kadar en önemliden en önemsize doğru sıralamaları söylenmiştir. Cevaplayıcıların verdikleri yanıtların ortalamaları, hesaplanmış ve öyle değerlendirme yapılmıştır.

Ankete katılanlar, İzmit'in en önemli sorunu olarak ortalama 2.44 (bire en yakın olduğu için) ile göç'ü tanımlamışlar, yine ortalama 2.61 ile ikinci sırada gecekondu ve plansız yapılaşma cevabını vermişler, üçüncü sırada ortalama 2.74 ile çevre sorunlarının İzmit'in en önemli sorunu olduğunu söylemişler, dördüncü sırada ortalama 3.24 ile güvenlik sorunu, beşinci sırada ortalama 3.27 ile yeşil alan yetersizliğini, altıncı sırada ortalama 3.34 ile alt yapı yetersizliği, yedinci sırada ortalama 3.38 ile sosyal ve kültürel hizmetler eksikliği, dokuzuncu sırada ortalama 3.39 ile ulaşım sorununu, onuncu sırada ise ortalama 4.8 ile diğer sorunlardan rahatsız olduklarını söylemişlerdir.

Kentsel sorunlara duyarlılık kentlilik bilincinin bir göstergesidir. Derneğin kuruluşundan beri tuttuğu faaliyet raporlarında da İzmit'in kentsel sorunları ile ilgilendikleri ve çözüm bulmaya çalıştıkları görülmüştür. Dolayısıyla kuruluş amacı İzmit'te sahip çıkmak olan dernek kentlilik bilinci yüksek olan üyelerden

oluşmaktadır. Kuruluş amacıyla doğru orantılı olarak, dernek üyeleri kentsel sorunlar açısından en önemli sorun olarak göçü gördüklerini söylemişlerdir.

Tablo 52 : Dernek Üyelerinin Dernek Faaliyetlerine Katılım Sıklığının Dağılımı

	Asla	Toplam puan	Nadiren	Toplam puan	Ara sıra	Toplam puan	Çoğunlukla	Toplam puan	Her zaman	Toplam puan	Cevaplamayan	Toplam	Ortalama
Yemek faaliyetlerine	10	10	41	82	46	138	28	112	20	100	0	**442**	**3.048276**
Gezi faaliyetlerine	18	18	58	116	30	90	18	72	14	70	7	**366**	**2.524138**
Özel gecelere	14	14	35	70	43	129	26	104	21	105	6	**422**	**2.910345**
Dernek toplantılarına	15	15	55	110	33	99	19	76	17	85	6	**385**	**2.655172**

Araştırmamıza katılanlara, dernek faaliyetlerine hangi derecelerle katıldıkların sorulmuştur. Sıralama sorusu şeklinde sorulan sorunun, cevaplarından bulunan ortalamaya göre değerlendirme yapılmıştır.

Cevaplayıcılar, dernek faaliyetleri arasında çoğunlukla derneğin düzenlediği yemek faaliyetlerine katıldıklarını, yine çoğunlukla derneğin düzenlediği özel gecelere katıldıklarını, dernek toplantıların ve gezi faaliyetlerine ara sıra katıldıklarını söylemişledir**.** Dernek yönetimiyle yapılan görüşmelerden anlaşılan derneğin faaliyetleri arasında gezi faaliyetlerinin daha çok olduğu ama katılım az çıkmasının nedeninin gezilere üyeler dışından katılımın daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 53: Dernek Üyelerinin Özel Faaliyetlere Katılım Sıklığının Dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**
Evet	58	40.0
Hayır	87	60.0
Toplam	**145**	**100.0**

Dernek yönetimi geçen sene iki tane özel faaliyet düzenlemiş olup, bunlar Okullara kitap dağıtımı ve Atatürk'ün doğum gününü kutlama faaliyetidir. Dernek üyelerinin bu faaliyetlere katılıp katılmadıklarını sorduğumuzda, % 40.2 katıldığını % 60 ise katılmadığını söylemiştir.

Tablo 54: Dernek Üyelerinin Din Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

	Frekans	**Yüzde (%)**	**Geçerli Yüzde**	**Kümülatif Yüzde**
Tam anlamıyla dindarım	12	8.3	8.6	8.6
Oldukça dindarım	30	20.7	21.4	30.0
Orta derecede dindarım	81	55.9	57.9	87.9
Dindar sayılmam	13	9.0	9.3	97.1
Hiç dindar değilim	4	2.8	2.9	100.0
Toplam	**140**	**96.6**	**100.0**	
Cevaplamayan	5	3.4		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanların, din hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla kendilerini bu konuda nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Beş kişi bu soruya cevap vermek istememiştir. Cevaplayıcıların, % 57.9'u orta derecede dindarım, % 21.4'u oldukça dindarım, % 9.3'ü dindar sayılmam, % 8.6'sı tam anlamıyla dindarım ve % 2.9'u hiç dindar sayılmam şeklinde cevap vermiştir. Sonuçlara baktığımız zaman, dernek üyelerinin din tanımlamaların da ortaklık olduğu görülmektedir.

Tablo 55: Dernek Üyelerinin Din Konusundaki Görüşleri ile Dua Etme Sıklıkları Arasındaki İlişki

Yargılardan hangisi sizin din konusundaki görüşünüzü en iyi ifade etmektedir.	**Dua ederim**					
	Çok sık	**Sık sık**	**Arada bir**	**Pek az**	**Hiç**	**Toplam**
Tam anlamıyla dindarım	10	2	0	0	0	12
Oldukça dindarım	10	18	1	0	1	30
Orta derecede dindarım	14	47	18	1	0	80
Dindar sayılmam	0	2	8	3	0	13
Hiç dindar değilim	0	0	2	1	0	3
Toplam	**34**	**69**	**29**	**5**	**1**	**138**

Araştırmamıza katılanların dindarlık düzeylerini anlayabilmek için dua etme sıklıkları üzerinden bir karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırmaya göre, tam anlamıyla dindarım diyen 12 kişiden, 10'u çok sık dua ettiğini, iki kişi sık sık dua ettiğini söylemiştir. Oldukça dindarım diyen 30 kişiden, 10'u çok sık dua ettiğini, 18'i sık sık dua ettiğini, bir kişi arada bir dua ettiğini, bir kişide hiç dua etmediğini söylemiştir. Orta derecede dindarım diyen 80 kişiden, 14'ü çok sık dua ettiğini, 47'si sık sık dua ettiğini, 18'si kişi arada bir dua ettiğini, bir kişi pek az dua ettiğini söylemiştir. Dindar sayılmam diyen 13 kişiden, ikisi sık sık dua ettiğini, sekizsi arada bir dua ettiğini, üçü pek az dua ettiğini söylemiştir. Hiç dindar değilim diyen üç kişiden, ikisi arada bir dua ettiğini, bir kişide pek az dua ettiğini söylemiştir.

Tablo 56 : Dernek Üyelerinin Din Konusundaki Görüşleri ile Dini Toplantılara Katılma Sıklıkları Arasındaki İlişki

Yargılardan hangisi sizin din konusundaki görüşünüzü en iyi ifade etmektedir.	**Dini toplantılara katılırım**				
	Sık sık	**Arada bir**	**Pek az**	**Hiç**	**Toplam**
Tam anlamıyla dindarım	1	2	2	7	12
Oldukça dindarım	1	8	4	17	30
Orta derecede dindarım	0	12	19	50	81
Dindar sayılmam	0	1	2	10	13
Hiç dindar değilim	0	0	0	4	4
Toplam	**2**	**23**	**27**	**88**	**140**

Araştırmamıza katılanların dindarlık tanımlamalarını desteklemek için, dini toplantılara katılma sıklıkları ile bir karşılaştırma yapılmıştır. Tam anlamıyla dindarım diyen 12 kişiden, bir kişi sık sık dini toplantılara katıldığını, iki kişi arada bir, iki kişi pek az, yedi kişi hiç katılmadığını söylemiştir. Oldukça dindarım diyen 30 kişiden, bir kişi sık sık dini toplantılara katıldığını, sekiz kişi arada bir katıldığını, dört kişi pek az katıldığını, 17 kişi hiç dini toplantıya katılmadığını söylemiştir. Orta derecede dindarım diyen 80 kişiden, 12 kişi arada bir dini toplantıya katıldığını, 19 kişi pek az dini toplantıya katıldığını, 50 kişi hiç dini toplantıya katılmadığını söylemiştir. Dindar sayılmam diyen 13 kişiden, bir kişi arada bir dini toplantıya katıldığını, iki kişi pek az dini toplantıya katıldığını, 10 kişi hiç dini toplantıya

katılmadığını söylemiştir. Hiç dindar değilim diyen dört kişide hiç dini toplantıya katılmadığını söylemiştir.

Tablo 57: Dernek Üyelerinin Siyasi Tercihlerinin Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cevaplamayan	5	3.4	3.4	3.4
Liberal	5	3.4	3.4	6.9
Merkez Sağ	27	18.6	18.6	25.5
Siyasi Görüşü Yok	18	12.4	12.4	37.9
Sosyal Demokrat	90	62.1	62.1	100.0
Toplam	**145**	**100.0**	**100.0**	

Araştırmamıza katılanlara siyasi tercihlerini öğrenmek amacıyla sorduğumuz soruya, cevaplayıcılardan, 18 kişi siyasi görüşüm yok şeklinde, 90 kişi sosyal demokratım şeklinde cevap vermiştir. 27 kişi ise siyasi görüşünü merkez sağ olarak tanımlamış olup, beş kişi de siyasi görüşünü liberal olarak beyan etmiştir. Beş kişi bu soruya cevap vermemiştir.

Dernek üyeleri ile yapılan mülakatlarda, üyelere dernek ve siyasi görüşleri hakkında sorular sorulmuştur. Cevaplayıcılardan dernek başkanı Alpay Poyraz, siyaseti dernekten uzak tutmak istediklerini ve sadece İzmit adına siyaset yapmak istediklerini söylemiştir. Görüştüğümüz diğer üyeler ise, "her türlü siyasi görüşe sahip üyenin bulunduğunu, ayrım yapılmadığını, kimsenin derneğin içinde siyaset yapmadığını, kimsenin parti reklamını yapmadığı söylemişler ve hatta derneğin ilk kurulduğu zamanlarda parti üyeliği olanların derneğe üye olarak alınmadığını"[180] belirtmişleridir.

[180] 12.6.2007 tarihinde , Savaş Poyraz, Ali Kanbak ve isminin açıklanmasını istenmeyen bir dernek üyesi ile yapılan mülakatlar sonunda alınan bilgidir.

Tablo 58 : Dernek Üyelerinin Son Genel Seçimlerde Oy Verdikleri Partilerin Dağılımı

	Frekans	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
AKP	5	3.4	3.5	3.5
CHP	81	55.9	57.4	61.0
ANAP	7	4.8	5.0	66.0
DYP	24	16.6	17.0	83.0
GP	3	2.1	2.1	85.1
DSP	8	5.5	5.7	90.8
Diğer	13	9.0	9.2	100.0
Toplam	**141**	**97.2**	**100.0**	
Cevaplamayan	4	2.8		
Genel Toplam	**145**	**100.0**		

Araştırmamıza katılanlara en son genel seçimlerde hangi partiye oy verdikleri sorulmuştur. Cevaplayıcılar, % 57.4'u CHP'ne, % 17'sı DYP'ne, % 5.7'i DSP'ye, % 5.0'si ANAP'ne, % 3.5'u AKP'ne ve % 2.1'i GP'ye oy verdiklerini söylemiştir. % 9'u diğer olarak cevap vermiş olup, ama hangi parti olduğunu söylememiştir. Dört kişi de bu soruya cevap vermemiştir.

Yukarıdaki tabloya da baktığımızda dernek üyelerinin ağırlık siyasi görüşünün sosyal demokrat olduğu ve oy verdiklerinin partinin de Cumhuriyet Halk partisi olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında en son genel seçimlerde Kocaeli'ndeki durum söyle çıkmıştır. 752.556 kayıtlı seçmenden, 673.467 seçmen oy kullanmıştır. 276.498 kişi Adalet ve Kalkınma Partisine, 120.201 kişi Cumhuriyet Halk Partisine, 43.129 kişi Genç Partiye, 40.301 kişi Doğru Yol Partisine, 39.747 kişi Saadet Partisine, 38.977 kişi Milliyetçi Hareket Partisine, 6.751 kişi Demokratik Sol Partiye, 22.532 kişi de Anavatan Partisine oy vermiştir. Kocaeli her zaman solun kalesi olarak kabul edilmiştir. En son yerel seçimlere kadar 13,5 yıl Cumhuriyet Halk Partisinden Sefa Sirmen belediye başkanlığı yapmış olup, daha önceki dönemlerde belediye başkanlığı yapan Leyla Atakan ve Erol Köse aynı partiden seçilmişlerdir. Son yerel seçimlerde Adalet ve Kalkınma Partisi genel seçimlerde olduğu gibi en çok oyu almış ve İbrahim Karaosmanoğlu belediye başkanı olarak seçilmiştir. Son genel ve yerel seçimleri dernek üyelerinin tercihleri ile karşılaştırdığımızda, Adalet ve Kalkınma partisi hem yerel seçimlerde hem de genel seçimlerde en çok oyu almış olmasına rağmen, bu partiye oy veren sadece beş üye

vardır. Kocaeli'nin solun kalesi olarak bilinmesi, dernek üyelerinin ağırlıklı sosyal demokrat olması, seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisine oy vermesiyle örtüşmektedir.

Tablo 59: Siyasi Parti Üyeliği Olanların Dağılımı

	Frekans	**Yüzde(%)**
Cevaplamayan	**28**	**19.3**
VAR	41	28.3
YOK	76	52.4
Toplam	**145**	**100.0**

Araştırmamıza katılanlara herhangi bir parti de siyasi üyeliği olup olmadıklarını sorduğumuz da, cevaplayıcıların % 28.3'ü siyasi parti üyeliklerinin olduğunu söylemiştir. % 52.8'si ise parti üyeliğinin olmadığını söylemiştir. % 19.3'ü bu soruya cevap vermemiştir**.**

Tablo 60 : Dernek üyelerinin Üye Oldukları Siyasi Partiler

	Frekans	**Yüzde (%)**
Cevaplamayan	**105**	**72.4**
ANAP	2	1.4
CHP	22	15.2
DSP	3	2.1
DYP	11	7.6
GP	2	1.4
Toplam	**145**	**100.0**

Araştırmamıza katılanlardan parti üyeliği olanların, hangi partiye üye olduklarını araştırdığımız zaman, cevaplayıcıların % 15.2'si CHP'ne, % 7.6'sı DYP'ne, % 2.1'i DSP'ye, % 1.4'ü ANAP'ne, % 1.4'ü GP'ye üyeliklerinin olduğunu söylemiştir.

Üç tabloyu değerlendirdiğimizde araştırmamıza katılanların siyasi görüşleri ile ilgili sorulara verdikleri cevapların birbirini doğrular nitelikte oldukları anlaşılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kentleşme, sosyolojik bir kavram olarak, sadece yeni bir ekolojik örgütlenme ve değişmiş bir fiziki çevreyi tanımlamayıp, aynı zamanda insanın davranış ve düşüncelerine etki eden yeni bir toplumsal bir düzeni ifade etmektedir. Kentlileşme ise kentli yaşam biçiminin, kent kültürünün edinilmesi olarak tanımlanmakta, bu bağlamda kentli insan, örgütlenmenin yoğurduğu, şekillendirdiği, örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren, kendini kentli olarak duyumsayıp kentine sahip çıkan, kentsel karar üretme mekanizmalarına katılıp destek veren, yerel bilinci gelişmiş insan olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında kentsel mekan politik bir içeriğe sahip olup, bireyleri kentsel problemleri çözme yönünde harekete geçiren ve kentsel hareketleri canlandıran mekanlardır.[181]

İzmit yoğun bir şekilde göç alan kentlerimizden biridir. Konumu gereği her dönemde farklı türdeki göçlere ev sahipliği yapan kent, 1960 yılında Tüpraş'ın kurulması ile başlayan sanayileşme ile birlikte birçok ilden göç almıştır. Böylesine hızlı büyüyen bir kentte, farklı tabakaların, farklı grupların ve kültürel yapılanmaların olması doğaldır. Dolayısıyla, İzmit kenti göç ve kentleşme sürecinde, tanıdık ve hemşehri faktörünün önemli rol oynadığı kentlerimizden biri olmuştur. Türkiye'nin yapısal özelliklerinin farklı olduğu bölgelerden, grupların İzmit'te göç ederken beraberlerinde getirdikleri kültürel kimlikler çeşitlilik göstermiş olup, bu çeşitlilikleri yaşatmak için bir çok hemşehri derneği kurulmuştur. Kurulmuş olan bu dernekler sadece bir örgütlenme biçimi olarak ortaya çıkmamış, kentsel bütünleşme içinde sosyal değişimi hızlandırıcı ve kolaylaştırıcı işlev görmüşlerdir. Bugün 250 tane farklı hemşehri derneğini barındıran İzmit kenti, göçün yoğunlaştığı bir dönemde, ülkemizde ilk örneğine olan kendi hemşehri derneği olan İzmitliler Derneğini de ortaya çıkarmıştır.

Kavramsal olarak hemşehrilik olgusu aynı yerde yaşayan insanlar için geçerli değildir. Fakat, İzmitlileri azınlıkta bırakan yoğun göç, bu olgunun aynı yerde yaşayanlar arasında da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Dolayısıyla, İzmitliler

[181] Güçlü, a.g.e., s.114.

kendilerini, yaşadıkları yerde yabancı hissederek, hemşehrilerini bir araya getiren derneklerini kurmuşlardır.

Göç sürecinde İzmit'te yaşanan toplumsal değişimi anlamak için yapılan araştırmamıza konu olan İzmitliler Derneği 1977 yılında göçün yoğunluğunun arttığı bir dönemde İzmit'te sahip çıkmak, sorunlarına çözüm bulmak ve hızlı nüfus artışından dolayı kaybolmaya yüz tutan İzmit'liler arasındaki dayanışmayı sağlamak amacıyla kurulmuştur. Türkiye'de başka bir örneği olmayan dernek günümüze kadar varlığını sürdürmüş ve yaşanan toplumsal değişimlerle birlikte dönüşüme uğramıştır. 30 yıldır zaman zaman faaliyetlerine arada vermiş olsa, günümüze dek faaliyet gössteren dernek üyeleri arasında yapmış oluğumuz anket değerlendirmemizden aşağıda özetlenen sonuçlara ulaşılmıştır.

572 üyesi olan derneğin araştırmamız kapsamında, 145 üyesine anket uygulanmış ayrıca beş üye ile de yüzyüze görüşme yapılmıştır. Elde edilen araştırma sonuçlarına göre, dernek üyeleri, 55 yaş ortalamasıyla, göç sürecini ve bu süreçteki toplumsal değişimleri yaşamış olan bir gruptur. Üyelerin, % 26.2'sini kendi hesabına çalışan meslek grubuna dahil olanlar oluşturmakta olup, ortalama gelir seviyesi, 4000 YTL'dir. Kentleşme ve kentlileşmenin temel göstergelerinden biri olan üyelerin eğitim seviyesine baktığımızda, üniversite eğitiminin, erkeklerde % 32.40, kadınlarda % 11 olduğu görülmüştür. Üyelerin kentlileşmiş olduğunu gösteren eğitim seviyesini yaş ortalamasını da dikkate alarak değerlendirdiğimizde bize İzmit'in kentsel gelişmişliğini ifade etmektedir.

Aralarında Boşnak, Arap, Arnavut, Balkan göçmeni, Türk, Çerkez, Gürcü, Laz, Rum gibi farklı etnik kültürlere sahip olan dernek üyelerinin, % 54.5'nun etnik kökeninin Türk olduğunu görülmüştür. Üyelerin % 86.2'si kendisine ait bir evde oturmakta olup, konut alanlarının niteliği açısından dernek üyelerinin yaşam kalitesinin yüksek olması, gelir seviyelerini destekleyen bir göstergedir. Dernek üyelerini kente kalış sürelerini incelediğimizde, üyelerin % 18.9'nun 39 yıldır İzmit'te yaşadığı görülmüştür. Bu orana ek olarak, 92 kişinin de İzmit doğumlu olduğu için bu soruya yanıt vermediğini dikkate aldığımızda, derneğin üyelerinin uzun zamandır İzmit'te yaşayanlardan oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu demografik özelliklerin üyelerin, kentlilik bilinci üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Kentlilik

bilinci, kente yaşayanların içinde yaşadıkları kentle bütünleşebilen bir kimliğe sahip olmalarıdır. Dernek üyelerinin yüksek gelir seviyeleri, eğitim düzeylerinin yüksek olması ve kentte kalış sürelerinin uzun olması gibi değişkenler, üyelerin kentsel yaşam ile bütünleşmesine ve kente duydukları aidiyet duygularının yüksek olmasını sağlamıştır.

Günümüzde kitle iletişim teknolojisindeki gelişmelerin yanı sıra, kentlerin nüfus ve mekan anlamında giderek büyümesi, her kentte yerel haberleri aktaran gazete ve televizyonların yayınlarının da artışına neden olmuştur. İzmit yerel gazete bazında oldukça yüksek bir çeşitlilik gösterirken, yeterli sayıda yerel televizyona sahip bulunmamaktadır. Araştırmamızda kitle iletişim araçları ile ilgili sonuçlara baktığımızda, dernek üyelerinin günlük gazete okuma oranı % 96.6 olarak ortaya çıkmıştır. En çok okunan ulusal gazete, 76 kişi ile Hürriyet gazetesidir. Hürriyet gazetesini, Sabah ve Milliyet gazeteleri takip etmekte olup, 25 kişinin ise Cumhuriyet gazetesi okuduğu görülmüştür. En az okunan gazete ise 6 kişi ile Radikal ve Takvim gazeteleridir. Yerel gazetelerden en çok okunan 95 kişi ile Özgür Kocaeli'dir. Dernek üyelerinin kitle iletişim araçlarından ulusal televizyon izleme tercihlerine baktığımızda en çok izlenen kanal % 52.40 ile ATV olup, yerel televizyon izleme tercihlerinde ise % 61.40 ile TV41 yer almaktadır. Gerek yerel gazete okuma gerekse yerel televizyon izleme oranlarının yüksek olması mekana bağlılık duyduklarının ve yerellik bilincinin oldukça yüksek olduğunun bir göstergesidir. Bunun yanında % 96.6'lık günlük gazete okuma oranı ve % 21'lik her gün kitap okuma oranı ile dernek üyelerinin Türkiye ortalamasının üstünde oldukları saptanmıştır. Dernek üyeleri arasında kentin kültürel olanaklarından yararlanma düzeyinin haftada % 13.8 olduğu görülmüş olup, düşük olmasında, televizyonun önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmamızda incelediğimiz konulardan biri de, dernek üyelerinin kent sorunlarına duyarlılıkları olmuştur. Derneğin faaliyet raporlarından anlaşıldığı üzere, kurulduğu zamandan bugüne kadar, kentin sorunlarına ciddiyetle eğilmiş oldukları tespit edilmiş olup, üyelerin sorunlara çözüm bulmak üzere yerel yöneticiler indinde girişimde bulundukları gözlenmiştir. Üyeler, kentsel sorunlar arasından birinci sıraya göçü, ikinci sıraya plansız yapılaşmayı, üçüncü sıraya çevre kirliliğini yerleştirmişlerdir. Kent sorunlarına duyarlılık konusunda diğer önemli nokta, bu

duyarlılığın derneğin kurulma amacıyla örtüşüyor olmasıdır. Göç sonucunda kurulan dernek, kentsel sorunlarda göçü birinci sorun alarak kurulma nedenini de doğrulamaktadır.

Dernek hem İzmit'li hem de İzmit'li olmayan üyelerden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, üyelerin % 79.3'nün memleketi İzmit olarak tespit edilmiş olup, memleketle ilgili yaptıkları tanımlamada, % 50.3' nün yaşadığı yeri memleketleri olarak kabul ettikleri görülmüştür. Dernek üyelerinden memleketleri İzmit olmadığı halde İzmitliler derneği gibi yerel bir derneğe üye olmalarının nedenini açıklayan bu tanımlama aynı zamanda derneğe üye olma şartını da desteklemektedir.

İzmit kenti, 1960'lardan itibaren başlayan sanayileşme sayesinde sürekli ve artan bir oranda göç almıştır. Daha önceleri sakin ve kapalı bir yaşam süren İzmit, göçle birlikte kalabalık ve hareketli bir yaşam tarzına geçmiştir. İzmit'li olmayan dernek üyelerinin İzmit'e gelme nedenleri arasında % 37.9 ile çalışma/tayin nedenin ilk sırayı aldığı görülmüştür. Derneğin tüzüğünde bulunan, kuruluş amacı, yaşanan göçe karşı İzmit'in sorunlarına sahip çıkmak ve İzmitliler arasında dayanışmayı sağlamak olarak belirtilmiştir. Göçle birlikte, farklı bölgelerden gelen vatandaşlarımız İzmit'te kendi hemşehri derneklerini kurmuşlar ve azınlıkta kaldıklarını hisseden derneğin kurucu üyeleri İzmitli hemşehrilerini bir araya toplayarak derneğin oluşumunu sağlamışlardır. Dernek üyelerinim göçün getirdiği olumsuzluklarla ilgili olarak söyledikleri azınlıkta kaldık, birbirimize yabancılaştık, dayanışma azaldı ve toplumsal yapımız değişti gibi nedenlerle derneğin kuruluş amacının doğrulandığı ve desteklendiği anlaşılmıştır. Göçün getirdiği olumsuzluklar İzmit halkını etkilemiş, ve yoğun göç sayesinde kendilerinin azınlıkta kaldıklarını hissetmişlerdir.

Kentler köylerin aksine heterojen bir yapıya sahiptir. Kentte tek bir kültürden söz etmek mümkün değildir. Her kentlinin farklı kent algıları mevcuttur. Araştırmamızda dernek üyelerinin kent algılarındaki farklılıklar da incelenmeye çalışmıştır. İlk önce İzmitli tanımında üyelerin aynı algıya sahip olup olmadığını araştırılmış olup, elde ettiğimiz sonuçlara göre üyelerin % 52.4'ü İzmit'te yaşayan herkesin İzmitli olduğunu belirtmiştir. Dernek üyelerinin % 71'i İzmit'i memleketi

olarak gördüklerini belirtmiştir. Üyelerin % 79.3'ü İzmit'in göç almadan önceki halinde yaşamayı tercih etmiş ve % 76.7'si ise göçten olumsuz etkilendiğini söylemiştir. Bu oranların yanında üyelerin % 60.7'si göçten dolayı yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen İzmit'te yaşamaktan genel anlamda memnun olduklarını belirtmiştir. Göçün getirdiği tüm olumsuzluklara ve kentin göçten önceki halinde yaşamayı tercih etmelerine rağmen, İzmit'te olan sevgi, tutku ve alışkanlıklarından dolayı burada yaşamaktan genel anlamda memnun oldukları anlaşılmaktadır. Dernek üyelerinin kente duydukları saygı, güven konusunda ve günümüzde ve geleceklerinde kentin tutuğu yer konusunda aynı algıya sahip oldukları görülmüştür. Dernek üyelerinin İzmit'e sahip çıkma, İzmit için mücadele etme isteklerinin sahip oldukları bu algılardan kaynaklandığını görülmüştür.

Araştırmamızda incelediğimiz diğer bir konu, dernek ilişkileri olmuştur. Kentleşmenin katılımcı bir davranışı ortaya çıkarması beklenir. İnsanların kent yaşamında kendi hayatlarını etkileyecek kararlara tepki göstermeleri kentlilik bilincinin başka bir göstergesidir. Böyle bir derneğin kurulması, İzmit kentini ve halkını etkileyen göç olgusuna karşı bir tepkidir. Sanayileşme sonucunda yaşanan göç, İzmit'in kent kimliğinin, deniz kenarında bulunan şirin bir sahil kasabasından, sanayi kentine dönüşmesine neden olmuştur. 1977 yılında kentlilik bilince sahip olan üyelerin kuruduğu dernek, bugün üyelerinin, derneğin mevcudiyetini devam ettirmek konusundaki istekleri ve mücadeleleri ile aynı kentlilik bilincinin devam ettiğini göstermektedir. Üyelerin % 64.1'i arkadaş çevresinden duyarak derneğe üye olmuştur. Anket yapılan üyelerden 111 kişi ise, derneğe üye oluş nedenleri arasında bulunan, İzmit'in sorunlarına çözüm bulmak ve gelişimine katkıda sağlamayı belirtmiştir. Bu sonuçlar derneğin kuruluşunda kabul edilen İzmitliler arasında dayanışmayı ve İzmit'in gelenek ve göreneklerinin devamını sağlamak, İzmit'in sorunlarına çözüm bulmak gibi amaçların derneğe üye olanların üye olma nedenleri ile örtüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu sonuçtan dernek üyelerinin, derneğin işlevini ve amacını bilerek derneğe üye olduklarını söyleyebiliriz. Kentleşme ve kentte kalış süresi örgütlenme düzeyini artırmaktadır. Dernek üyelerinin kentte kalış süreleri arttıkça derneğe üye oluş sürelerinin de yükseldiği gözlemlenmiştir. Üyelerin dernek faaliyetlerinden çoğunlukla yemek ve özel geceler gibi faaliyetlere katıldıkları anlaşılmıştır. Üyelerin belli bir kısmının aktif olarak dernek etkinliklerine katıldıkları

bunun da benzeri dernek faaliyetlerinde görülen durumlardan biri olduğu kabul edilmektedir.

Araştırmamızda dernek üyelerinin dini tanımlamalarında ciddi benzerlikler saptanmıştır. Siyasi tercihe göre dağılımda, üyelerin % 62.1'nin sosyal demokrat olduğu anlaşılmıştır. % 55.9'nun son genel seçimlerde CHP'ye oy verdikleri, siyasi partiye üye % 28.3'lük üye grubunun % 15.2'sinin yine Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye olduğu saptanmıştır. Üyelerin siyasi tercihleri, oy verdikleri partiler ve üye oldukları partilerin dağılımları birbiriyle örtüşmektedir.

Sanayileşmenin hızlandığı, dolayısıyla iç göçün yoğun olarak yaşandığı bir dönemde kurulan dernek, İzmit'in toplumsal değişimine yanıt ve kısmen de bir tepki olarak kurulmuştur. Kent araştırmalarında çoğunlukla kente göç edenlerin yaşadığı değişimler incelenmesine rağmen bu çalışmada İzmit örneğinde bu değişimin öteki yüzü incelenmiştir. Araştırmamızın bulgularına göre, İzmitli olanlar ile uzun süredir bu kentte yaşayanlar, sanayileşmeye bitişik olarak gerçekleşen kitlesel göç dalgalarına bir yanıt olarak kendi hemşehri dernekleri içinde örgütlenmeyi seçmişlerdir. Türkiye'de ilk örneği olan bu dernek, başlangıçta farklı illerden gelenlerin kurduğu hemşehri derneklerine reaksiyon olarak kurulmasına rağmen, zamanla diğer illerden gelen insanları da kucaklayan onların varlığını kabul edip, iyi ilişkiler kuran bir konuma evrilmiştir. Kent algısında ortaklıklar olan ve kentlilik bilinci yüksek üyelerden oluşan dernek, kuruluş metinlerinin temel kaygılarını güncellemeyi bilmiş ve İzmit ile İzmit'in sorunlarına sahip çıkmayı sürdürmüştür.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akkayan, Taylan, Göç ve Değişme, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979.

Altun, Işıl, Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm, Kocaeli, Yayıncı Yayınları, 2004.

Aslanoğlu, Rana A, Kent, Kimlik ve Küreselleşme, 2.Baskı, Bursa, Asa Kitabevi, 2000.

Aslan, Şükrü, 1 Mayıs Mahallesi 1980 Öncesi Toplumsal Mücadeleler ve Kent, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004.

Bal, Hüseyin, Kent Sosyolojisi, Ankara, Turhan Kitabevi, 1999.

Benevolo, Leonarda, Avrupa Tarihinde Kentler, İstanbul, Afa Yayıncılık, 1995.

Erkan, Rüstem, Kentleşme ve Sosyal Değişme, 2. Baskı, Ankara, Bilim Adamı Yayınları, 2004.

Erder, Sema, Kentsel Gerilim, 2. Baskı, Ankara, Um:ag Vakfı Yayınları, 2002.

Erder, Sema, Kökene Dayanan Dayanışma İlişkileri ve Kentte Ortak Yaşama, Türkiye'de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları, Ankara, Türkiye Bilimler Akademisi, 1998.

Erder, Sema, İstanbul'a Bir Kent Kondu, Ümraniye, 3. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 1996.

Erder, Sema, Refah Toplumunda Getto, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Ersoy, Melih, Şengül, Tarık, Kente Göç ve Yoksulluk*:* Diyarbakır Örneği, Ankara, ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Yayını, Yayın No:6, 2002.

Girgin, Atilla, Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2001.

Görmez, Kemal, Kent ve Siyaset, Ankara, Gazi Kitabevi, 1997.

Güçlü, Sevinç (Özen), Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci, Ankara, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

Günlü, Ramazan, Türkiye'de Kentsel Değişimler ve Siyasal Bilinç, Kentleşme,Göç ve Yoksulluk, Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği, İmaj Yayınevi, 2002.

Hatt, Paul K, Reiss, Albert J., 20.Yüzyıl Kenti, Kentsel Yerleşimlerin Tarihi, Der: Bülent Duru-Ayten Aykan, Ankara, İmge Kitabevi, 2002.

İçduygu, Ahmet, İbrahim Sirkeci, İsmail Aydıngün, Türkiye'de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketine Etkisi, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

İsbir, Eyüp G., Şehirleşme ve Meseleleri, 2.Baskı, Ankara, Gazi Büro Yayınları, 1991.

Keleş, Ruşen, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara, İmge Yayınevi, 1998.

Keleş, Ruşen, Kentleşme Politikası, 9.Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2006.

Keleş, Ruşen, 100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Kültür, Konut ve Gecekondu, Ankara, Gerçek Yayınevi, 1978.

Keyder, Çağlar, Türkiye'de Devlet ve Sınıflar, 11.Baskı , İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.

Karabey, Haydar, Kent Olgusu, İstanbul, Kent Basımevi, 1980.

Karpat, Kemal H., Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm,Ankara, İmge Yayınevi.2003

Kaya, Erol, Kentleşme ve Kentlileşme, İstanbul, İlke Yayıncılık, 2003.

Kazgan, Gülten, Kuştepe Gençlik Araştırması , İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları:32, 2002.

Kıray, Mübecel Toplumsal Yapı, Toplumsal Değişme, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1999.

Mai Ulrich, Doğu Alman Kentlerinde Kültür Şoku ve Kimlik Bunalımı, Mekân, Kültür, İktidar- Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler, Der: Ayşe Öncü-Petra Weyland, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.

Marshall, Gordon Sosyoloji Sözlüğü, Çev: Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.

Osmay, Sevin, 1923'den Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü, 75.Yılda Değişen Kent ve Uygarlık, İstanbul, T.İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.

Öncü, Ayşe , Weyland, Petra (Der.), Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanları ve Kimlik Mücadeleleri, Mekân Kültür İktidar, Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.

Özer, İnan, Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Bursa, Ekin Kitapevi, 2004,

Pınarcıoğlu, Melih, Işık,M ,Oğuz., Nöbetleşe Yoksulluk, 3. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003.

Suher, Hande, Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları, Türkiye'de Kentleşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı,Türkiye'nin Sorunları Dizisi-7.

Şenyapılı, Tansı, Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu, Ankara, ODTÜ Yayını, 1997.

Tatlıdil, Ercan, Kentleşme ve Gecekondu, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1989.

Tokgöz, Oya, Temel Gazetecilik, Ankara, İmge Yayınevi, 1992.

Tekeli, İlhan, Kent Planlaması ve Kent Araştırmaları, Cumhuriyet Dönemimde Türkiye'de Bilim, Ankara, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 1998.

Tekeli, İlhan, Değişen Mekan, Der: Ayda Eraydın, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2006.

Ulugün, F.Yavuz, Kocaeli Tarihi-Osmanlı ve Ulusal Kurtuluş Döneminde Kocaeli, Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği Yayınları, Kocaeli, 2002.

Yalçın, Cemal, Göç Sosyolojisi, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004.

Yücekök, Ahmet N., 19. Yüzyıldan Günümüz Türkiye'sine Sivil Toplum Kuruluşları ve Siyaset Sosyolojisi İlişkileri, Tanzimat'tan Günümüze İstanbul'da STK'lar, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, 1998.

Wirth, Louis, 20.Yüzyıl Kenti, Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme, Der: Bülent Duru-Ayten Aykan, Ankara, İmge Kitabevi, 2002.

MAKALELER

Bayraktar Ulaş, Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbul'daki Hemşehri Dernekleri, Toplumbilim, Göç Sosyolojisi Özel Sayısı, Sayı 17, 2003.

Beyhan, Ş. Gülin, Ünügür, S.Mete, Çağdaş Gereksinmeler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli, İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt:4, Sayı:2 , 2005.

Çiftçi Yeşiltuna, Dilek, Hemşehri Derneklerinin İçerdiği İletişimin Yapısı**,** Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayını, Ankara, 1997.

Erhan, Selahattin, Göç ve Kimlik, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayını, Ankara, 1997.

Güler, Müzeyyen**,** Endüstri Bölgelerine Göç Ve Kültürel Değişim, I. Uluslararası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu , Kocaeli, 2006.

Güvenç, Bozkurt, Kentlerin Kimliği ve Antalya Üzerine Notlar, Öneriler, Örnekler, Mimarlık Dergisi, Sayı 1, 1991.

Hancı, İ.Hamit, İç Göçler ve Çarpık Kentleşme, Hekim ve Yaşam, İzmir Tabip Odası Bülteni, Mayıs-Haziran 1999, Sayı:6.

Kule, Hüner, Muharrem, Es, Türkiye'de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı:49, İstanbul, İÜİF Yayını, 2005.

Kurtoğlu, Ayça, Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler, Europen Journal Of Turkish Studies, http://www.ejts.org.document375.html, 2005.

Önem, A.Buket, İsmail, Kılıçaslan, Haliç Bölgesinde Çevre Algılama ve Kentsel Kimlik, İTÜ Dergisi mimarlık, planlama ve tasarım, Cilt:4, Sayı:1, Mart 2005.

Özcan, Yusuf Ziya, İç Göçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar,Türkiye'de İç Göç Konferansı 1997, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

Topal, A.Kadir, Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2004.

Ulusoy, Ahmet, Vural Tarık, Kentleşmenin Sosyo Ekonomik Etkileri, Belediye Dergisi, Haziran 2001, Cilt 7, Sayı 12.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu, Ankara, DPT, 1995.

Yenigül, Sevinç Bahar, Göçün Kent Mekanı Üzerine Etkileri, G.Ü.Fen Bilimleri Dergisi, Sayı 18, 2005.

TEZLER

Çetin, Oktay, Kocaeli Yerel Gazetelerinin Kocaeli Kamuoyunun Oluşumuna Etkisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2005.

Kurtoğlu**,** Ayça, Kentleşme Sürecinde Hemşehrilik Dernekleri: **İ**stanbul Örneği, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Siyaset ve Sosyoloji Bilimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.

Tümtaş, Mim Sertaç, Türkiye'de İç Göçün Kentsel Gerilime Etkisi: Mersin Örneği, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2007.

İNTERNET

www.kocaeli.gov.tr.

www.kocaeli.bel.tr

www.kosano.org.tr.

www.izmitticaretodasi.org.tr

www.kentli.org/makale/kultur

TÜZÜK VE FAALİYET RAPORLARI

Kocaeli İzmitliler Derneği Ana Tüzüğü.

Kocaeli İzmitliler Derneği Yönetim Kurulu Tutanakları.

Kocaeli İzmitliler Derneği 1977 yılı faaliyet raporu.

Kocaeli İzmitliler Derneği 1979 yılı faaliyet raporu.

Kocaeli İzmitliler Derneği 1988 yılı faaliyet raporu.

Kocaeli İzmitliler Derneği 1990 yılı faaliyet raporu.

Kocaeli İzmitliler Derneği 1991 yılı faaliyet raporu.

Kocaeli İzmitliler Derneği 1992 yılı faaliyet raporu.